

ACADEMIA ROMÂNĂ
Grupul de reflecție
Evaluarea Stării Economiei Naționale

ESEN - 2
INTEGRAREA ROMÂNIEI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

RESTRUCTURAREA PIETELOR PRINCIPALELOR PRODUSE AGROALIMENTARE

Secția de Științe Economice, Juridice și Sociologie a Academiei Române

Institutul Național de Cercetări Economice
Centrul de Informare și Documentare Economică

ACADEMIA ROMÂNĂ
Grupul de reflecție
Evaluarea Stării Economiei Naționale

Coordonare generală:
Academician Eugen SIMION
Președintele Academiei Române

Coordonare executivă:
Academician Aurel IANCU

Consiliul de orientare și evaluare științifică:

Secția de științe Economice, Juridice și Sociologie a Academiei Române

Acad. Tudorel POSTOLACHE, președintele Secției;
Prof. dr. Constantin BĂRBULESCU, m.c.; Acad. Mircea Paul COSMOVICI;
Prof. dr. Daniel DĂIANU, m.c.; Acad. Emilian DOBRESCU;
Prof. dr. Ion DOGARU, m.c.; Acad. Ion FILIPESCU;
Acad. Aurel IANCU, vicepreședinte executiv;
Prof. dr. Constantin IONETE, membru de onoare al Academiei Române;
Prof. dr. Mugur C. ISĂRESCU, m.c.; Acad. Costin KIRIȚESCU;
Prof. dr. Vasile STĂNESCU, membru de onoare al Academiei Române;
Acad. Iulian VĂCĂREL; Prof. dr. Gheorghe ZAMAN, m.c.;
Prof. dr. Cătălin ZAMFIR, m.c.

Institutul Național de Cercetări Economice

Prof. dr. Mircea CIUMARA, director general
Prof. dr. Valeriu IOAN-FRANC, director general adjunct
Prof. dr. Gheorghe DOLGU

Directoratul și secretariatul științific

Prof. dr. Valeriu IOAN-FRANC; Prof. dr. Sorica SAVA;
Mircea FĂȚĂ; Drd. Aida SARCHIZIAN; Dan OLTEANU

*Ediție realizată cu asistență financiară din partea Comunității Europene,
grant B7-030-ZZ00 24.03.08.15.*

Punctele de vedere exprimate în acest studiu aparțin autorilor și, prin urmare, nu pot fi considerate în nici un fel ca exprimând punctul de vedere oficial al Comunității Europene.

CUPRINS

Cuvânt înainte	11
1. Piața cerealelor.....	13
Elena SIMA	
1.1. Semnificația cerealelor în economia României	14
1.1.1. Tradiție și continuitate în cultivarea cerealelor	14
1.1.2. Oferta ecologică și cultura cerealelor	15
1.1.3. Cererea și oferta de cereale și produse cerealiere	17
1.1.4. Politica produselor cerealiere	22
1.1.5. Perspectiva produselor cerealiere românești.....	24
1.2. Organizarea Comună de Piață pentru cereale în Uniunea Europeană.....	25
1.2.1. Politica Agricolă Comună și sistemul Organizării Comune de Piață.....	26
1.2.2. Evoluția mecanismului de intervenție a OCP pentru cereale	28
1.2.3. OCP pentru cereale în contextul extinderii Uniunii Europene	29
1.3. Reorganizarea pieței cerealelor din perspectiva aderării României la Uniunea Europeană.....	31
1.3.1. Extinderea UE pe principiul integrării variabile	31
1.3.2. Integrarea agriculturii românești în structurile agrare europene	32
1.3.3. Integrarea pieței cerealelor românești în sistemul OCP.....	33
Concluzii	35
Bibliografie.....	36
2. Reforma pieței cerealelor.....	37
Iuliana IONEL	
2.1. Sistemul certificatelor de depozit în România	40
2.1.1. Cadrul general. Modelul propus. Problemele cu care se confruntă sistemul certificatelor de depozit și rezultatele așteptate	40
2.1.1.1. Cadrul general	40
2.1.1.2. Modelul propus. Problemele cu care se confruntă aplicarea sistemului de certificate de depozit în România și rezultatele așteptate.....	42
2.1.2. Concluzii	44
2.2. Sistemul de gradare al cerealelor în România	44
2.2.1. Cadrul general. Măsuri propuse. Problemele cu care se confruntă sistemul de gradare și rezultatele așteptate	44

2.2.1.1. Cadrul general	44
2.2.1.2. Modelul propus	46
2.2.1.3. Problemele cu care se confruntă sistemul de gradare și rezultatele așteptate	47
2.2.2. Concluzii	48
2.3. Organizații interprofesionale pentru cereale în România	48
2.3.1. Cadru general. Modelul propus. Problemele cu care se confruntă OIC și rezultatele așteptate	48
2.3.1.1. Cadrul general	48
2.3.1.2. Modelul propus pentru organizațiile interprofesionale de cereale	49
2.3.1.3. Problemele cu care se confruntă OIC și rezultatele așteptate	50
2.3.2. Concluzii	53
2.4. Reforma semințelor certificate	53
2.4.1. Cadrul general. Măsuri propuse. Problemele cu care se confruntă sectorul semințelor certificate și rezultatele așteptate	53
2.4.1.1. Cadrul general. Măsuri propuse	53
2.4.1.2. Măsurile luate și rezultatele așteptate	54
2.4.2. Concluzii	58
Bibliografie	63
3. Sfecla de zahăr – studiu de caz	64
Iuliana IONEL	
3.1. Scurt istoric al sfeclei de zahăr	64
3.2. Suprafețe, producții, prețuri și costuri ale sfeclei de zahăr	64
3.2.1. Prețurile sfeclei de zahăr, la poarta fermei	65
3.2.2. Costurile de producție pentru sfecla de zahăr în anul 2000	66
3.3. Producția și importul de zahăr	67
3.3.1. Importul de zahăr	68
3.3.2. Prețurile zahărului	69
3.3.3. Consumul de zahăr	70
3.4. Scenarii de autoaprovizionare cu zahăr și costurile implicite ale acestora	72
3.4.1. Ipoteze asumate	72
3.4.2. Scenarii propuse	73
3.4.3. Costurile implicite ale autoaprovizionării cu zahăr conform scenariilor propuse	73
3.4.4. Cine pierde și cine câștigă în cadrul scenariilor propuse?	74

3.5. Suntem suficient de bogați pentru a ne asuma aceste costuri?.....	75
Bibliografie.....	76
4. Piața legumelor și fructelor	77
Ioana ROMAN	
4.1. Elementele definitorii ale pieței interne de legume și fructe	77
4.1.1. Producții și randamente la legume și fructe	78
4.1.2. Evoluția consumului de legume și fructe pe locuitor	79
4.1.3. Prețurile principalelor produse horticole.....	80
4.2. Situația comerțului exterior cu legume și fructe	81
4.3. Competitivitatea piețelor de legume, cartofi și fructe	82
4.3.1. Filierile comerciale ale produselor horticole.....	82
4.3.2. Premise ale restructurării pieței legumelor și fructelor	84
Anexe	85
Bibliografie.....	87
5. Piața laptelui	88
Mariana GRODEA	
5.1. Particularități ale pieței laptelui – starea actuală	88
5.2. Competitivitatea pieței laptelui – situație și perspectivă	89
5.2.1. Evaluarea competitivității	89
5.2.2. Competitivitatea pieței laptelui prin prisma utilizării coeficienților de protecție: Coeficientul de protecție nominală (CPN) și Coeficientul de protecție efectivă (CPE)	93
5.2.2.1. Cadrul general	93
5.2.2.2. Metodologie	96
5.2.2.3. Rezultate.....	97
5.2.3. Concluzii.....	99
5.3. Cerințe derivate din Acordul de Asociere la UE privind producția de lapte.....	100
5.3.1. Prevederile politicii Uniunii Europene în sectorul laptelui.....	100
5.3.2. Modificări necesare în politica românească în cadrul sectorului lapte.....	103
Anexe	104
Bibliografie.....	107
6. Piața cărnii.....	109
Minodora MOLDOVAN	
6.1. Caracteristici și particularități ale pieței cărnii	109
6.1.1. Organizarea și funcționarea pieței cărnii până în 1990.....	110
6.1.2. Evoluția pieței cărnii în perioada de tranziție	111

6.1.2.1. Oferta de carne	111
6.1.2.2. Cererea și consumul de carne	114
6.2. Comerțul exterior	115
6.3. Agenți economici și canale de distribuție	119
6.4. Prețurile	122
6.5. Competitivitatea pieței cărnii	124
6.6. Coordonate ale restructurării pieței cărnii în vederea aderării la UE	127
6.6.1. Politica UE în sectorul cărnii	127
6.6.2. Restructurarea sectorului de carne în România	128
Bibliografie	129

CONTENTS

Foreword	11
1. Grains Market	13
Elena SIMA	
1.1. The importance of grains in Romania's agriculture.....	14
1.1.1. Tradition and continuity in grains cultivation	14
1.1.2. The ecological supply and the grains crop.....	15
1.1.3. The grains and grain products' supply and demand	17
1.1.4. The policy of grain products.....	22
1.1.5. The perspective of Romanian grain policy	24
1.2. The Common Market Organization for grains in the European Union	25
1.2.1. The Common Agricultural Policy and the system of the Common Market Organization	26
1.2.2. The evolution of the intervention mechanism in the Common Market Organization for grains.....	28
1.2.3. The Common Market Organization for grains from the perspective of Romania's accession to the EU.....	29
1.3. Grains market restructuring in the perspective of Romania's accession to EU.....	31
1.3.1. The EU expansion on the principle of the variable integration.....	31
1.3.2. The Romanian agriculture's integration into European agrarian structures	32
1.3.3. The integration of the Romanian grains market in the CMO system	33
Conclusions	35
Bibliography	36
2. The Reform of the Grains Market	37
Iuliana IONEL	
2.1. The system of the depositing certificates in Romania	40
2.1.1. The general Framework, the Proposed Model, the Problems with which the system of the depositing certificates are confronted and the Results Expected	40
2.1.1.1. The General Framework	40
2.1.1.2. The Proposed Model, the Problems with which the application of the system of the depositing certificates are confronted and the Results Expected in Romania	42

2.1.2. Conclusions	44
2.2. The Grading System of grains in Romania	44
2.2.1. The General Framework, the Proposed Measures, the Problems with which the Grading System is confronted and the Results Expected	44
2.2.1.1. The General Framework	44
2.2.1.2. The Proposed Model.....	46
2.2.1.3. The Problems with which the Grading System is confronted and the Results Expected.....	47
2.2.2. Conclusions	48
2.3. Interprofessional Organizations for Grains in Romania.....	48
2.3.1. The General Framework, the Proposed Model, the Problems with which the Interprofessional Organizations for Grains are confronted and the Results Expected	48
2.3.1.1. The General Framework	48
2.3.1.2. The Proposed Model.....	49
2.3.1.3. The Problems with which the Interprofessional Organizations for Grains are confronted and the Results Expected	50
2.3.2. Conclusions	53
2.4. The reform of certified seeds	53
2.4.1. The General Framework, the Proposed Measures and Problems with which the sector of certified seeds are confronted and results expected	53
2.4.1.1. The general framework. The proposed Measures	53
2.4.1.2. Problems with which the sector of certified seeds are confronted and results expected	54
2.4.2. Conclusions	58
Bibliography.....	63
3. Sugar Beet – A Case Study.....	64
Iuliana IONEL	
3.1. A short history of the sugar beet	64
3.2. Areas, yields, prices and costs of sugar beet.....	64
3.2.1. Prices of sugar beet at the farm's gate	65
3.2.2. Production costs for sugar beet in 2000 year	66
3.3. The production and import of sugar	67
3.3.1. Sugar import	68
3.3.2. Sugar prices	69
3.3.3. Sugar consumption.....	70

3.4. Scenarios of sugar selfsupply and their implicit costs	72
3.4.1. Assumed Hypotheses	72
3.4.2. Proposed scenarios	73
3.4.3. The implicit costs of sugar selfsupply in conformity with the proposed scenarios	73
3.4.4. Who loses and Who gains from the proposed scenarios?	74
3.5. Are we rich enough to assume these costs?	75
Bibliography	76
4. Vegetables and Fruits Market	77
Ioana ROMAN	
4.1. The defining elements of internal market for vegetables and fruits	77
4.1.1. Productions and yields at vegetables and fruits	78
4.1.2. The evolution of vegetables and fruits consumption per inhabitant	79
4.1.3. The prices of main horticultural products	80
4.2. The situation of foreign trade with vegetables and fruits	81
4.3. The competitiveness of the vegetables and fruits market	82
4.3.1. The commercial channels of horticultural products	82
4.3.2. The premises of restructuring the vegetables and fruits market	84
Annexes	85
Bibliography	87
5. The Milk Market	88
Mariana GRODEA	
5.1. Particularities of milk market-present state	88
5.2. The competitiveness of milk market - situation and perspective	89
5.2.1. The assessment of competitiveness	89
5.2.2. The competitiveness of milk market through utilization of the protection coefficients: the Nominal Protection Coefficient (NPC) and the Effective Protection Coefficient (EPC)	93
5.2.2.1. General framework	93
5.2.2.2. Methodology	96
5.2.2.3. Results	97
5.2.3. Conclusions	99
5.3. Requirements derived from the EU Association Agreement regarding the milk production	100
5.3.1. The provisions of the EU policy in the milk sector	100
5.3.2. Necessary changes in the Romanian policy for milk sector	103
Annexes	104

Bibliography	107
6. The Meat Market	109
Minodora MOLDOVAN	
6.1. Characteristics and particularities of the meat market	109
6.1.1. The organization and functioning of the meat market until 1990	110
6.1.2. The evolution of meat market in the transition period	111
6.1.2.1. The meat supply	111
6.1.2.2. The demand and consumption for meat.....	114
6.2. Foreign trade	115
6.3. Economic agents and distribution channels	119
6.4. Prices	122
6.5. Competitiveness of the meat market.....	124
6.6. Coordinates of restructuring the meat market in view of accession to EU.....	127
6.6.1. The EU policy in the meat sector	127
6.6.2. The restructuring of the meat sector in Romania.....	128
Bibliography.....	129

CUVÂNT ÎNAINTE

Volumul reprezintă o analiză aprofundată a transformărilor survenite pe piața principalelor produse agroalimentare, în perioada tranziției de la economia de comandă la economia de piață. Lucrarea va aduce o importantă contribuție științifică la îmbogățirea literaturii economice.

Însumând șase studii elaborate în cadrul temei *Restructurarea piețelor principalelor produse agroalimentare*, volumul răspunde proiectului *Impactul adoptării progresive a politicii agricole comune (PAC) asupra pieței principalelor produse agroalimentare românești și efectul asupra bunăstării* din cadrul programului prioritar al Academiei Române ESEN-2.

Studiile au fost elaborate de cercetători ai Institutului de Economie Agrară - Institutul Național de Cercetări Economice în ideea de a putea fi prezentate și ca lucrări de sine stătătoare. Redactarea lor în acest volum a urmărit să nu diminueze acest caracter, chiar dacă în unele cazuri apar inerent suprapuneri și repetări.

Lucrările abordează principalele piețe agroalimentare românești în context național și în perspectiva integrării României în Uniunea Europeană, fiind evidențiate caracteristicile și particularitățile acestora în perioada 1990-2000, precum și tendințele cererii, ofertei, prețurilor și comerțului.

În vederea aderării țării noastre la Uniunea Europeană se impun schimbări majore de ordin legislativ și instituțional, autorii prezentând, în acest sens, coordonate ale restructurării principalelor piețe agroalimentare.

1. PIAȚA CEREALELOR

dr. Elena SIMA, CP III,
Institutul de Economie Agrară

La sfârșitul anului 1999 România a primit invitația de a începe tratativele de aderare la Uniunea Europeană (UE). Dincolo de semnificația politică a evenimentului, integrarea în structurile Uniunii Europene reprezintă pentru țara noastră șansa eliminării decalajelor tehnologice și economice, precum și accesul la gradul de prosperitate al națiunilor civilizate.

Aderarea României la UE nu este însă doar un acord, ci **un ansamblu de transformări structurale ale societății românești în care agricultura ocupă un loc aparte** prin ponderea pe care o are în economie și în societate.

Integrarea agriculturii în structurile UE necesită o atentă armonizare a politicii agricole românești cu cea europeană, în sensul **preluării și adaptării mecanismelor economice, a reglementărilor și a standardelor comunitare** și, nu în ultimul rând, a **legislației** în domeniu.

Armonizarea politicii agricole românești cu cea europeană va întâmpina însă "**sensibilitatea**" problemei agricole pentru țările membre UE, ca urmare a politicii agricole comunitare care a protejat acest sector, până acum, de concurența internațională, sensibilitate accentuată în prezent de reforma relativ amplă ce se desfășurează în acest domeniu sub o nouă presiune externă: angajamentele ce trebuie îndeplinite în baza Actului final al Rundei Uruguay.

Pe de altă parte, integrarea în UE privity, de această dată, prin prisma agriculturii românești, este dimensionată de ponderea cheltuielilor alimentare în bugetul menajelor, de impactul politico-social pe care îl produce instabilitatea prețurilor produselor agroalimentare și modificarea brutală a numărului populației care lucrează în acest sector.

Exigențele reorganizării sistemului agroalimentar în România decurg și din marile mutații care au avut loc în structurile de proprietate, de producție și tehnologice desfășurate la nivelul agriculturii, dar și a sectoarelor situate în amonte și aval de aceasta, soldate cu grave perturbații ce s-au manifestat prin scăderea producției, creșterea costurilor și instalarea blocajului financiar.

În acest context, strategia de restructurare a pieței cerealelor presupune parcurgerea unui drum de la prezent - ca realitate nemijlocită - la un viitor necunoscut, dar previzibil.

Aceasta presupune o evaluare a posibilităților concrete de reorganizare a sistemului de producere și comercializare a cerealelor fără a pierde din vedere tradiția modelului de consum alimentar al poporului român, oferta ecologică, cererea și oferta actuală de cereale și produse cerealiere și dorința de integrare în

structurile Uniunii Europene, care pentru integrarea cerealiere înseamnă Organizarea Comună de Piață pentru cereale.

1.1. Semnificația cerealelor în economia României

Poziția țării noastre în oferta mondială de cereale nu este întâmplătoare și nu este determinată doar de necesitatea asigurării securității alimentare a populației sau de dorința de a face comerț cu cereale. Tradiția și experiența acumulată atestă vocația României ca țară cu o agricultură predominant cerealiere, care s-a situat cu mici excepții mereu în rândul exportatorilor, iar locul ei în rândul producătorilor cu pondere în producția de cereale a lumii este determinată și de condițiile naturale favorabile acestei grupe de culturi agricole.

1.1.1. Tradiție și continuitate în cultivarea cerealelor

Începuturile cultivării cerealelor pe teritoriile locuite de români sunt atât de vechi încât, fără îndoială, coboară în preistorie. Izvoarele istorice atestă prezența și dezvoltarea culturii cerealelor pe întreg spațiul geografic locuit de români, deoarece acestea constituiau direct și indirect (prin folosirea ca furaje) baza alimentației populației, dar și principala ocupație.

Un prim punct de reper în dezvoltarea producției cerealiere pe teritoriul României îl constituie anul 1829 când, prin Tratatul de la Adrianopol, s-a liberalizat comerțul cu cereale, monopolizat până atunci de Turcia.

Profilul predominant cerealiere al agriculturii românești s-a menținut până în zilele noastre, iar ponderea cerealelor în suprafața arabilă totală cultivată a variat de la 87% în 1938 la 61% în 1989 și 70% după anul 1990.

Indiferent de perioada istorică analizată, ponderea în arabil, structura producției cerealiere și randamentele la unitatea de suprafață subliniază, în primul rând, funcția socioeconomică a două culturi: *grâul* - considerat dintotdeauna o cereală nobilă, solicitată la export și *porumbul* - un aliment și, mai ales, un furaj concentrat, cultivat mereu pe suprafețe mai mari decât cele destinate grâului.

Alte cereale aflate în cultură și cu importanță pentru agricultura românească sunt: *orzul de toamnă* - cultivat aproape exclusiv pentru furaj, *orzoaica* - folosită aproape în exclusivitate ca materie primă în industria berii și a malțului și *ovăzul* - cultivat din nou pentru hrana cailor, deși în perioada agriculturii socialiste, când rolul cailor ca principală forță energetică din agricultură s-a redus, cultura a fost retrasă în zonele reci și umede ale țării, lăsând loc, în special culturilor tehnice, cu un grad de intensivitate mai ridicat. Pe suprafețe mult mai mici se cultivă cereale, precum *secara*, *sorgul*, *meiul* și *orezul*.

Orientarea cerealiere a agriculturii românești (cerealele fiind cultivate pe aproape întreg teritoriul țării) este determinată nu numai de nevoia unei autoaprovizionări teritoriale a populației (în condițiile în care oferta anuală de cereale ocolește filiera pieței de gros, iar așa-zisul autoconsum al producătorilor individuali este în mare parte un consum intermediar furajer, deoarece ei dețin

aproape 80% din efectivele de animale exprimate în unități vită mare), dar și de oferta ecologică (condiții de relief, climă și sol relativ bune pentru creșterea și dezvoltarea acestor plante).

1.1.2. Oferta ecologică și cultura cerealelor

Așezarea geografică, modul de circulație a maselor de aer, resursele de energie radiantă și termică înscrie România în marea centură climatică a zonei temperate din emisfera nordică, continentală în interiorul căreia se plasează cele mai productive regiuni agricole (Berbecel O., 1983).

Varietatea elementelor climatice este accentuată de fragmentarea reliefului în funcție de care se disting *trei mari zone agropedoclimatice* cu grade de favorabilitate diferite pentru speciile de plante cerealiere cultivate:

- *zona agroclimatică I - caldă și secetoasă* reprezintă pentru țara noastră zona cea mai favorabilă, în principal, pentru cultura cerealelor păioase, zonă ce cuprinde cea mai mare parte a Câmpiei Române, Dobrogea și o parte din Câmpia de Vest, unde deși deficitul de umiditate măsoară 250-350 l/mp comparativ cu arealele cerealiere de maxim randament (centura porumbului din America de Nord spre exemplu) există totuși cernoziomurile de diferite tipuri și într-o proporție mai mică solurile bălane și solurile cenușii recomandate cerealelor;
- *zona agroclimatică II - moderată și subumedă* este în cea mai mare parte favorabilă pentru cerealele de toamnă, dar și pentru porumb cu condiția de a se evita hibridii cu cea mai lungă perioadă de vegetație și este amplasată în imediata vecinătate a primei zone, în estul Moldovei și vestul Transilvaniei;
- *zona agroclimatică III - răcoroasă și umedă* cuprinde în general terenurile deluroase, puternic fragmentate, situate la diferite altitudini și latitudini de o parte și de alta a masivelor muntoase, unde găsesc condiții favorabile de dezvoltare grâul de toamnă, orzul de toamnă, secara și ovăzul.

Potrivit studiilor de specialitate, cerealele sunt cultivate pe întreg teritoriul țării pe suprafețe variabile. Pentru exprimarea gradului de concentrare teritorială a suprafețelor cultivate cu cereale, grâu sau porumb, s-a calculat ponderea fiecărui județ în suprafața ocupată cu acestea în întreaga țară, în perioada 1995-1999 (tabelele 1.1, 1.2 și 1.3).

Tabelul 1.1

Concentrarea cerealelor la nivel de județ în funcție de ponderea în suprafața cultivată pe țară, în perioada 1995-1999

Ponderea în suprafața cultivată	Număr de județe	Exemplificare
Sub 1,0%	7	Maramureș, Harghita, Covasna, Brașov, Sibiu, Hunedoara, Vâlcea

Pondere în suprafața cultivată	Număr de județe	Exemplificare
1,1-2,0%	14	Suceava, Neamț, Bacău, Vrancea, Prahova, Ilfov, Dâmbovița, Argeș, Gorj, Caraș-Severin, Alba, Cluj, Sălaj, Bistrița-Năsăud
2,1-3,0%	6	Tulcea, Buzău, Iași, Mureș, Satu-Mare, Mehedinți
3,1-4,0%	6	Ialomița, Brăila, Galați, Vaslui, Botoșani, Bihor
4,1-5,0%	6	Constanța, Călărași, Giurgiu, Teleorman, Olt, Arad
Peste 5,1%	2	Timiș, Dolj

Sursa: MAAP.

Tabelul 1.2

Concentrarea culturii grâului la nivel de județ în funcție de ponderea în suprafața cultivată pe țară, în perioada 1995-1999

Pondere în suprafața cultivată	Număr de județe	Exemplificare
Sub 1,0%	9	Maramureș, Bistrița-Năsăud, Harghita, Covasna, Brașov, Sibiu, Vâlcea, Gorj, Hunedoara
1,1-2,0%	14	Suceava, Iași, Neamț, Bacău, Vrancea, Prahova, Ilfov, Dâmbovița, Argeș, Caraș-Severin, Alba, Mureș, Cluj, Sălaj
2,1-3,0%	6	Botoșani, Vaslui, Buzău, Giurgiu, Mehedinți, Satu-Mare
3,1-4,0%	5	Tulcea, Călărași, Brăila, Galați, Bihor
4,1-5,0%	2	Arad, Ialomița
Peste 5,1%	5	Timiș, Dolj, Olt, Teleorman, Constanța

Sursa: MAAP.

Tabelul 1.3

Concentrarea culturii porumbului la nivel de județ în funcție de ponderea în suprafața cultivată pe țară, în perioada 1995-1999

Pondere în suprafața cultivată	Număr de județe	Exemplificare
Sub 1,0	7	Maramureș, Sălaj, Bistrița-Năsăud, Harghita, Covasna, Brașov, Hunedoara
1,1-2,0	10	Satu-Mare, Suceava, Neamț, Argeș, Vâlcea, Gorj, Caraș-Severin, Sibiu, Alba, Cluj,
2,1-3,0	8	Bihor, Mureș, Bacău, Vrancea, Tulcea, Prahova, Dâmbovița, Mehedinți
3,1-4,0	10	Arad, Giurgiu, Ilfov, Ialomița, Constanța, Brăila, Buzău, Galați, Iași, Botoșani,
4,1-5,0	5	Timiș, Olt, Teleorman, Călărași, Vaslui,
Peste 5,1	1	Dolj

Sursa: MAAP.

1.1.3. Cererea și oferta de cereale și produse cerealiere

Revenirea la proprietatea privată asupra pământului a fost considerată premisa funcționării eficiente a sectorului agricol românesc. După anul 1989, procesul de privatizare a demarat rapid și a căpătat statut juridic odată cu apariția *Legii fondului funciar*, având un caracter reparatoriu în ceea ce privește soluționarea unor revendicări istorice în materie de proprietate.

Acest proces s-a dovedit a fi deosebit de complex. Ponderea covârșitoare a proprietății private asupra pământului și dispariția treptată a poziției de monopol a întreprinderilor cu capital de stat au generat *aparitia unor noi structuri agrare* neclarificate și neconsolidate până în momentul de față. La rândul său, agricultura privată a țării noastre este dominată de gospodăriile individuale ale populației din mediul rural împrorietărite sau reîmprorietărite cu pământ, dar nu și cu mijloacele de producție necesare desfășurării unor activități agricole eficiente.

Schimbările petrecute în natura proprietății funciare au avut implicații directe asupra producției agricole. În perioada 1989-2000, aceasta a avut o evoluție fluctuantă, marcată atât de influența condițiilor climatice ale fiecărui an, cât și de *reducerea drastică a folosirii unor factori tehnologici*, care au ca scop completarea condițiilor naturale și potențarea acestora, în așa fel încât prin investiții succesive să se mențină și să se ridice continuu fertilitatea terenurilor agricole. Ne referim în mod deosebit la asigurarea cu *material biologic superior*, la *efectul îngrășămintelor*, la *lucrărilor de mecanizare și de îmbunătățiri funciare*, la *asigurarea tratamentelor fitosanitare*, la *rolul asolamentelor ș.a.*

De asemenea, pe fondul crizei economice și în funcție de puterea economică a noilor tipuri de unități productive apărute după 1990: societăți agricole comerciale, asociații, producători individuali, s-au produs *profunde mutații în structura culturilor* din țara noastră. Astfel, *culturile de plante tehnice, leguminoase pentru boabe și legume* și-au diminuat suprafețele în favoarea *porumbului și a grâului* - principalele cereale folosite în alimentația umană direct sau indirect prin intermediul produselor animale.

Oferta actuală de cereale este variabilă, asigurată în cea mai mare parte de sectorul privat (peste 80% din producția anuală de cereale) și este dispersată în cadrul a milioane de exploatații agricole (de tip asociativ sau individual).

Cele mai multe exploatații agricole cultivă cereale pe suprafețe mici, au un autoconsum ridicat și, drept urmare, un indice de comercializare scăzut, determinat de necesitatea ieșirii dintr-un impas financiar.

Dinamica suprafețelor cultivate cu cereale (figura 1.1) în perioada 1990-2000 reflectă influența schimbărilor structurale care au avut loc în agricultura țării noastre, precum și impactul acestor schimbări asupra nivelului tehnologic, respectiv al gradului de capitalizare din agricultură.

Evoluția suprafeței totale cultivate cu grâu reflectă impactul reformei funciare, reacția producătorilor la prețurile pieței interne și internaționale, precum

și faptul că în sectorul privat, care asigură aproximativ 75% din producția de grâu, după un an favorabil grâului s-au însămânțat suprafețe semnificativ mai mici.

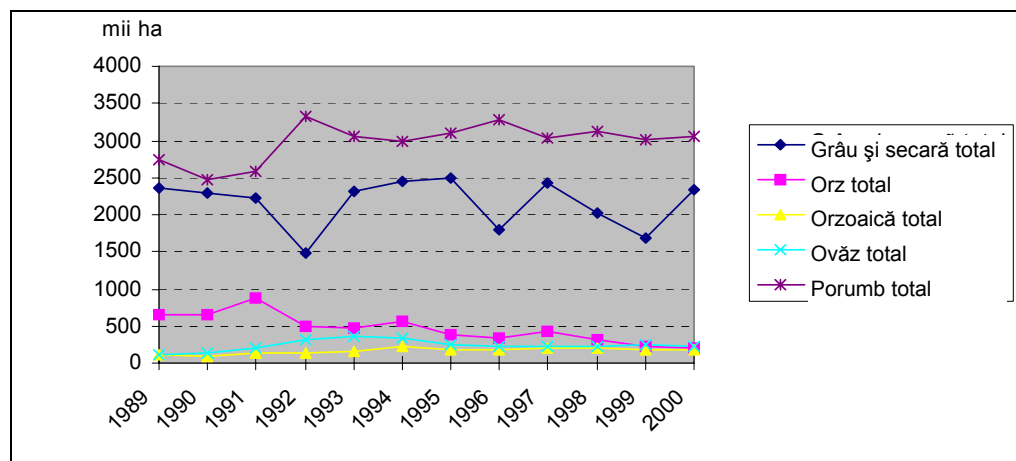

Figura 1.1. Dinamica suprafețelor cultivate cu principalele cereale pentru boabe - mii ha

Suprafața totală cultivată cu porumb reprezintă peste 3 milioane de hectare anual (începând din 1995), porumbul fiind o cultură mult mai accesibilă noilor structuri agrare apărute după 1989. Gradul de substituire a principalelor lucrări mecanice (combaterea buruienilor, recoltatul) cu lucrări manuale a determinat creșterea ponderii porumbului în structura de producție a societăților agricole de tip privat, a asociațiilor familiale, precum și a gospodăriilor țărănești individuale.

În schimb, sectorul proprietății de stat și-a redus suprafața cultivată cu porumb la numai 24% din suprafața ocupată cu cereale, de la aproximativ 38% până în 1989, mărindu-și suprafața de păioase de la circa 60% la peste 73%, iar de grâu de la 35% la aproape 50%.

De asemenea, în ultimii ani, societățile comerciale cu capital preponderent de stat, specializate pe păioase, obțin peste 25% din producția de grâu (comparativ cu 19% înainte de 1990), având mijloace proprii de mecanizare, "posibilități" de obținere a semințelor certificate și "vocație la credite" indiferent de rezultate.

Suprafața cultivată cu orz, cultură cu destinație preponderent furajeră a scăzut ca urmare a reducerii numărului de animale în complexe de creștere a acestora, a orientării micilor producători spre culturi cu destinație mixtă (hrana oamenilor și furaje) etc.

Suprafața cultivată cu orzoaică a înregistrat în perioada analizată o creștere de la 121,7 mii ha în 1989 la 233,8 mii ha în 1994, având după această perioadă o evoluție constantă, datorită dezvoltării industriei berii și mai precis a industriei malțului.

Suprafața cultivată cu ovăz, cultură destinată în special pentru hrana cailor,

ca principală forță energetică din agricultura privată, a cunoscut în perioada analizată o ușoară creștere.

Suprafața cultivată cu orez (aflată la limita nordică a arealului de cultură) a scăzut dispărând, practic, din spectrul de culturi al agriculturii românești, deși ocupa în anul 1989 aproximativ 50 mii ha în amenajări speciale.

Reducerea suprafețelor cultivate cu orez sunt în mare măsură efectul liberalizării piețelor produselor agroalimentare, calității net superioare a orezului importat, precum și creșterii prețului apei de irigat.

Din această succintă analiză rezultă că, *porumbul este cereala care a dominat și domină agricultura țării noastre*. În anul 1989 porumbul se cultiva, de regulă, pe 45% din suprafața destinată cerealelor, iar grâul pe 39%. În deceniul '90 datele statistice (figura 1.2) demonstrează că *ponderea în arabil a porumbului a crescut la 56-57%, iar ponderea grâului a scăzut, oscilând între 25-31%*.

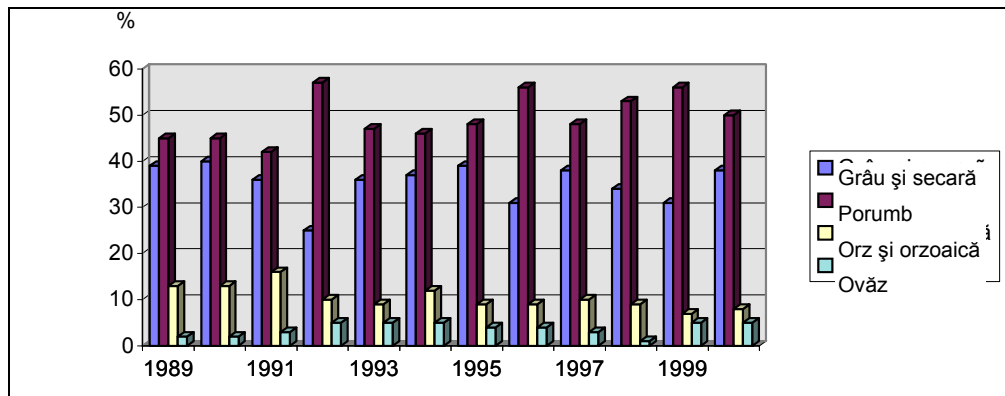

Figura 1.2. Ponderea principalelor cereale în suprafața totală cultivată cu cereale

Creșterea suprafeței cultivate cu porumb se explică prin tradiția modelului de consum alimentar al poporului român, oferta ecologică și atenuarea riscurilor climatice, nesuprapunerea perioadelor de muncă, precum și prin caracterul prioritar al grâului pentru consumul uman, iar al porumbului atât pentru consum uman, cât și pentru furajarea animalelor.

Din punct de vedere istorico-social, porumbul a constituit timp de mulți ani principalul aliment al românilor, dând un număr mare de calorii, dar producând foamea de proteine și lipide, vitamine și aminoacizi.

De altfel, cum se menționează în lucrările de specialitate "*grâul era considerat o cereală nobilă*, constituind multe decenii pentru moșierime o marfă de export către imperiul otoman și austro-ungar, iar porumbul era cereala țăranelor române, boabele fiind folosite pentru alimentația oamenilor, dar și ca furaj pentru animale, iar produsele secundare, cocenii și ciocălăii, ca furaj important pentru animale, dar și ca sursă energetică pentru gătit și încălzit".

Raportul actual existent între cele două culturi grâu și porumb, pe forme de proprietate și pe tipuri de exploatații, demonstrează faptul că porumbul are din nou prioritate pe plan economic și social, deși are o tehnologie de cultivare mai intensivă decât aceea a păioaselor, iar în opinia specialiștilor se cultivă azonal și neecologic pe mai bine de o treime din suprafața arabilă.

Opțiunea agricultorilor pentru porumb este motivată și astăzi, în primul rând, de spectrul său mai larg de utilizare (consumul uman, furajarea animalelor și industria alcoolului), iar în al doilea rând, de o tehnologie mai accesibilă (organizatoric, dar și financiar) pentru țăran, încă de la înființarea culturii.

Astfel, la porumb între eliberarea terenului de planta premergătoare și semănat există 180-200 de zile, pe când la grâu sunt necesare mai puțin de 90 de zile. De asemenea, cheltuielile de înființare sunt și ele mai mici la porumb comparativ cu grâul, iar pentru cele mai dificile lucrări (protecția plantei și recoltarea) producătorul grâului se află la discreția prestatorilor de servicii.

Importanța culturii porumbului și preferința țăranului român pentru această cultură se explică atât prin faptul că, după cum se știe, cea mai mare parte din forța de muncă din agricultură, atât ca volum de muncă cât și ca repartiție a ei în timpul anului, este ocupată în obținerea acestei culturi, cât și prin împrejurarea că, pentru mica gospodărie țărănească este o cultură care, chiar și în condițiile unor producții mai mici, poate satisface mai multe nevoi decât alte produse agricole.

De asemenea, adăugăm la cele de mai sus calitatea porumbului de *regenerator al fertilității pământului*, precum și marea calitate de a uniformiza terenul, respectiv de a folosi și acele terenuri care sunt într-un stadiu avansat de degradare sau mai sărace în elemente nutritive. Fiind o plantă prășitoare, porumbul contribuie substanțial la combaterea buruienilor, iar ca furaj, prin procesul metabolic al animalului asigură producerea unui volum mare de gunoi de grajd, care constituie o importantă sursă de fertilizare a pământului, cultivându-se și în zonele cele mai nefavorabile din punct de vedere al condițiilor naturale.

Cerealele sunt "eficiente" în România pentru că sunt necesare, pentru că securitatea alimentară națională, necesitate primordială a existenței populației, nu poate fi concepută fără producția de cereale. Din păcate, fărâmițarea suprafețelor, cu toate consecințele tehnologice negative care pot decurge de aici, constituie principala cauză a înregistrării unor producții influențate mai mult de factorii climatici și mai puțin de efectul unor strategii tehnologice coerente.

Evoluția nefavorabilă a rentabilității cerealelor la nivel de producător se explică nu numai prin randamentele reduse la ha (figurile 1.3 și 1.4), ci și prin faptul că în anii de după 1989, cheltuielile tehnologice de input, urmând evoluția generală a prețurilor și tarifelor, au crescut într-o măsură mult mai mare decât prețurile de achiziție oferite agricultorilor.

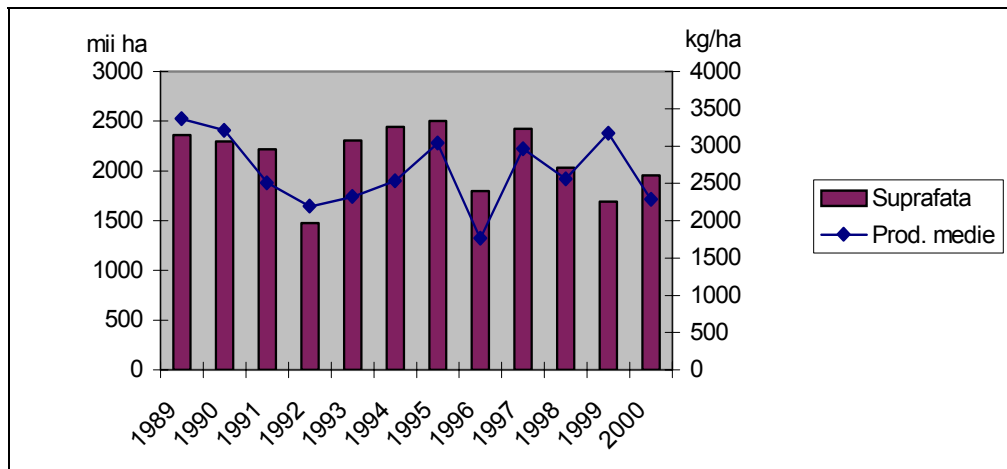

Figura 1.3. Dinamica suprafețelor și a producțiilor medii la grâu și secară

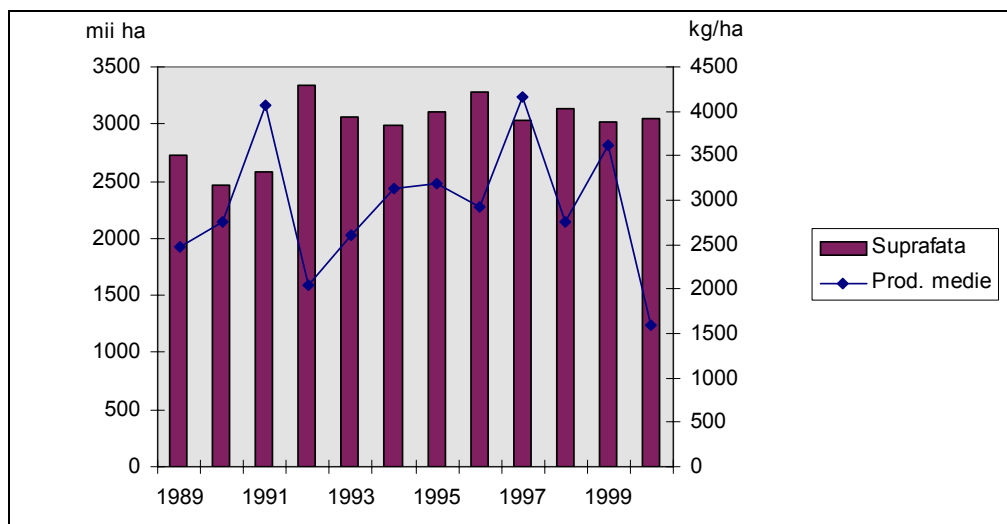

Figura 1.4. Dinamica suprafețelor și a producțiilor medii la porumb boabe

Astfel, în anul 1998 agricultorul trebuia să vândă, comparativ cu anul 1990, de 2,6 ori mai mult grâu și de peste 3,8 ori mai mult porumb pentru a cumpăra un tractor, iar pentru a achiziționa o tonă de îngrășăminte chimice trebuia să vândă de 2,1 ori mai mult grâu sau de 3,2 ori mai mult porumb.

Prin urmare, scăderea eficienței la culturile cerealiere s-a accentuat încă din primii ani ai tranziției. Dotarea tehnică deficitară, prețul ridicat al pieselor de schimb, al carburanților, al îngrășămintelor chimice și al pesticidelor, neutilizarea sistemului de irigații etc. au dus la deteriorarea fertilității solului, precum și la deficiențe în desfășurarea lucrărilor agricole de înființare, îngrijire și recoltare a culturilor în epoca optimă, cu influență directă asupra nivelului producției agricole.

De asemenea, *inexistența unei piețe organizate a cerealelor* în care interesele producătorilor să fie reprezentate în mod real, precum și intervenția statului, limitată la un singur produs - grâul, au afectat și mai mult nivelul producției cerealiere din țara noastră (figura 1.5), astfel încât aceasta a oscilat, în funcție de condițiile meteorologice între 12 mil. tone (în 1992) și 22 mil. tone (în 1997).

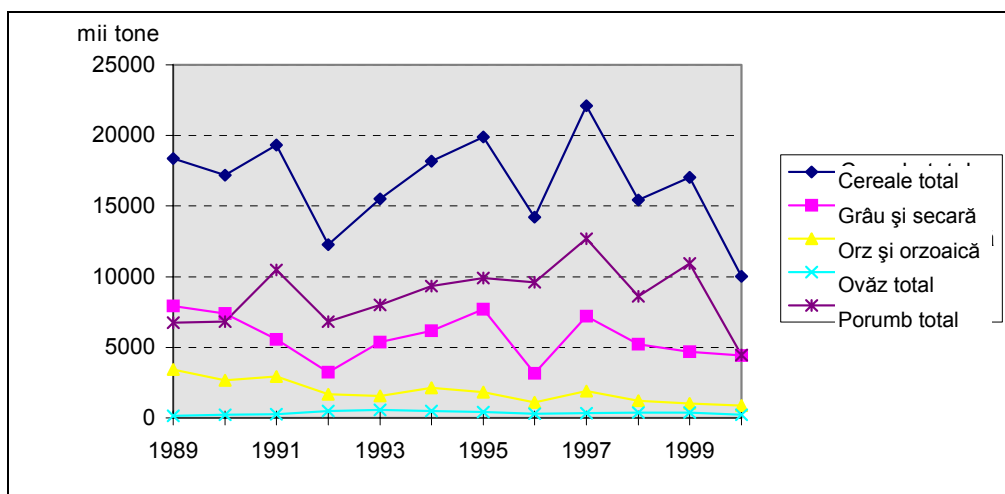

Figura 1.5. Dinamica producțiilor totale la cerealele pentru boabe

Această neuniformitate cantitativă și structurală a ofertei de cereale este determinată de **necorelarea acțiunii factorilor structurali** (dimensiunea exploatațiilor și organizarea producției, deciziile de politică economică sau chiar de sistem ideologic etc.) **cu acțiunea factorilor tehnologici** (asigurarea unei alocări minime de factori de producție), care a atras după sine numeroase și grave disfuncții ce vin în contradicție cu normele organizatorice și funcționale existente în economia de piață a Uniunii Europene.

1.1.4. Politica produselor cerealiere

În perioada tranziției, care a marcat întregul deceniu nouă, politicile economice și deci și politica agricolă au urmărit înlocuirea mecanismelor caracteristice sistemului economic planificat-centralizat cu cele specifice pieței libere. În acest sens, o parte semnificativă a cadrului legislativ economic a fost înlocuită, adaptată sau înnoită.

Cele mai radicale transformări au avut loc în agricultură, dar numai în sfera *politicii structurale*, unde decolectivizarea și privatizarea pământului au creat dominanța sectorului privat. *Principalele obstacole în calea dezvoltării agriculturii*, care au limitat creșterea productivității muncii și a eficienței de ansamblu, provin din *necorelarea politicii structurale cu politica de prețuri și de comercializare a produselor agricole*.

Prețul cerealelor și al produselor cerealiere a înregistrat în perioada anilor '90 fluctuații mari în cadrul pieței interne, cu diferențe majore față de alte țări, ca

rezultat al pregătirii și fundamentării procesului de "liberalizare" al prețului fiecărui produs în parte:

- pentru *grâu* (produs strategic care a suscit o atenție deosebită din partea guvernărilor în toată perioada de după 1989), politica de prețuri a urmărit susținerea producătorilor și a consumatorilor (deși prețul minim garantat de pe piața internă a fost mai scăzut decât prețul mondial al grâului);
- culturile de *porumb și orz* au beneficiat de intervențiile de susținere, care au fost mai mult indirecte și au constat doar în acordarea de credite cu dobândă subvenționată în perioadele de înființare a culturilor (nivelul prețului acestor cereale nefiind corelat cu dinamica prețului inputurilor de proveniență industrială), cu repercusiuni negative asupra nivelului tehnologic și a randamentelor;
- cultura de *orzoaică* a înregistrat o creștere a suprafețelor datorită prețului oferit de investitorii în industria berii și mai precis în industria malțului, iar cultura de *orez* (aflată la limita nordică a arealului de cultură) a dispărut practic din structura culturilor românești.

De asemenea, neconcordanța măsurilor luate în amonte și în aval de agricultură cu cele din agricultură au avut ca efect creșterea suprafețelor la unele culturi în defavoarea altora, reducerea sortimentului de produse agroalimentare accesibile populației și diminuarea disponibilului de alimente.

Consumul mediu anual pe locuitor la produsele din cereale, în echivalent făină a crescut, conform datelor statistice, de la 157,3 kg/locuitor în 1989 la 166,7 kg/locuitor în 1999. Acest consum ridicat are la origine însă nu numai tradiția consumului alimentar al poporului român, ci și intervenția statului asupra prețurilor, subvenția la pâine fiind cel mai eficient direcționată către consumatorii cu venituri mici deși, în termeni absoluți, cei cu venituri mari au beneficiat de 1,3 ori mai mult de subvenția la grâu/pâine.

Instrumentele politice utilizate în implementarea măsurilor de reformă au fost și în agricultură: subvențiile la producător și la consumator, creditele subvenționate, plățile directe, reeșalonarea sau preluarea la datoria publică a datoriilor societăților comerciale cu capital de stat, facilitățile fiscale etc.

Caracteristica de autoconsum, foarte bine marcată, face ca cerealele, indiferent de resursele tehnice, tehnologice și materiale, să fie cultivate chiar în cazurile în care nu se valorifică decât cel mult condițiile ecologice existente în agroecosistem. Din acest punct de vedere, producțiile apar ca rezultat al hazardului și mai puțin ca efect al unor strategii tehnologice coerente, cel mai mult fiind afectat comerțul internațional, respectiv exportul de produse cerealiere.

Importul de cereale a crescut în perioada 1990-1993 la un nivel mediu anual de 1,8 mil. tone (comparativ cu media anuală de 0,08 mil. tone în perioada 1987-1989). Măsura de a importa cereale a fost luată la nivel guvernamental în

scopuri sociale și justificată, la acea dată, de nevoia de a asigura cererea internă marcată de exportul cerealelor din anii '80 care a contribuit la plata datoriei externe a României.

Exportul de cereale a fost nesemnificativ pentru perioada 1991-1994, dar din anul 1995 a dat semne de revigorare, România recâștigând poziția de exportator net de cereale (deși schimburile comerciale au fost marcate de frecvente modificări ale politicii comerciale prin adoptarea de măsuri alternative care susțineau importul și restricționau exportul, urmate pe politici de protecție a producției autohtone prin impunerea de taxe vamale ridicate pentru ca iarăși să fie liberalizate exporturile).

Se poate spune că guvernele celor zece ani analizați "*știa*" ce trebuie făcut în agricultura țării, ce obiective au de urmărit, dar situația de criză care caracterizează în prezent agricultura românească, demonstrează că *românii nu au avut și nici nu au definită o politică a produselor agroalimentare și deci nici a produselor cerealiere*.

1.1.5. *Perspectiva produselor cerealiere românești*

Pornind de la evaluarea pieței cerealelor în ultimul deceniu de tranziție, pentru care țara noastră nu a avut și nici nu are definită o politică de dezvoltare și, privind spre anii care vin, apreciem că aceste produse vor rămâne tot *principalele alimente de importanță națională*, asigurând hrana necesară oamenilor și animalelor.

Pentru a contracara această situație sunt benefice, în primul rând, *măsuri stimulative* care să accelereze agregarea micilor producători în vederea obținerii unor facilități condiționate pentru investiții în baza tehnico-materială, în aprovizionarea și desfacerea producției etc.

Viitoarele demersuri ale politicii agricole trebuie, de asemenea, să vizeze definirea clară a unor astfel de măsuri, atât prin *definitivarea privatizării structurilor de producție*, cât și prin *armonizarea legislației naționale cu cea europeană* fără a afecta asigurarea securității alimentare.

De asemenea, politica agricolă trebuie extinsă, în mod corelat, atât asupra aprovizionării cu mijloace de producție pentru agricultură, cât și asupra asigurării condițiilor de depozitare, condiționare și comercializare a produselor obținute de către micii producători agricoli, oferindu-le totodată și informațiile necesare în legătură cu *ce anume trebuie produs, când și pentru cine*, schimbul de produse prin intermediul pieței fiind principala pârghie de reglare a activităților agricole.

Totodată, definirea perspectivei pieței cerealelor și a produselor cerealiere este organic conectată la conjunctura economiei internaționale. Concurența comercială neprietenoasă, surplusul de ofertă, politica celor bogați de susținere a exporturilor și de frânare a liberalizărilor comerciale, precum și formarea organizațiilor regionale sunt adversități puternice pentru expansiunea unei noi posibile puteri agroalimentare, care nu dispune încă de infrastructura și logistica adecvată.

Pentru țara noastră, aderarea la Uniunea Europeană este o opțiune în direcția progresului, dar și o exigență care presupune eforturi uriașe de restructurare, cerealele putând imprima agriculturii și, deci și economiei, un ritm mai rapid de dezvoltare.

1.2. Organizarea Comună de Piață pentru cereale în Uniunea Europeană

În urmă cu peste 40 de ani, *la nivelul Uniunii Europene* relansarea producției de cereale în raport cu cererea de consum a constituit unul dintre obiectivele majore ale strategiei de reconstrucție a agriculturii. Opțiunea aleasă pentru atingerea acestui scop a fost modernizarea și intensificarea tehnologică a producției.

Ani de-a rândul s-au cultivat cu cereale suprafețe reprezentând 55% din arabil, cunoscând reduceri cu 12-13% doar în ultimul deceniu al secolului trecut. Printre țările care și-au sporit suprafața cultivată cu cereale în această perioadă se numără: Germania, Franța și Irlanda.

În ceea ce privește producțiile medii la hectar (figura 1.6), țările din Vestul Europei au ajuns la performanțe de excepție, urmând cu consecvență aceeași strategie de creștere a producției de cereale exclusiv pe calea intensificării.

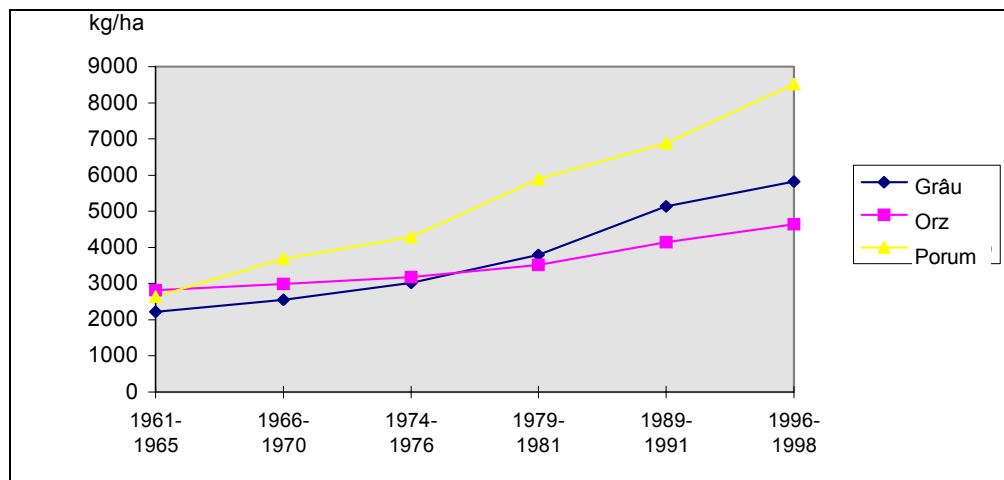

Figura 1.6. Evoluția randamentelor la hectar la grâu, orz și porumb în UE în perioada 1961-1998

Producția de cereale a Uniunii Europene s-a triplat în ultima jumătate a secolului trecut. Atât creșterea producției de cereale, cât și reducerea relativă a suprafețelor cultivate nu sunt uniforme pe întreg teritoriul Uniunii. Cea mai mare creștere a producției de cereale s-a înregistrat în Franța de 4,6 ori în timp ce suprafața cultivată a crescut cu doar 4 procente.

La grâu, producția medie a UE a crescut de aproape 3,7 ori ajungând în

ultima perioadă analizată la o medie a producției medii de 5.823 kg/ha pe o suprafață de peste 16 mil. ha repartizate în condiții de sol și climă cu mari diferențe de la o țară la alta.

În aceleași condiții și în aceeași perioadă au crescut randamentele la unitatea de suprafață la orz de peste 2,4 ori, iar la porumb de peste 5,7 ori ajungându-se la o medie a producției medii de 8.522 kg/ha, considerată record.

Aceste performanțe sunt rezultatul adoptării unei *Politici Agricole Comune*, datorită căreia agriculturile vest-europene au fost antrenate în schimbări profunde care au afectat atât sistemul de cultură, cât și structurile de exploatare, precum și *Organizării Comune de Piață* pentru produsele agricole, care a reprezentat o importantă reușită în procesul de integrare a comunității europene prin exemplul oferit de: creșterea producției agricole, obținerea securității în aprovizionare, venituri sigure, stabile și cu un ritm constant de creștere pentru producătorii agricoli, prețuri rezonabile și stabile pentru consumatori etc.

1.2.1. *Politica Agricolă Comună și sistemul Organizării Comune de Piață*

Alături de creșterea industrială și ridicarea generală a nivelului de viață, un rol esențial în formidabila reușită economică a agriculturii vest-europene a avut-o **Politica Agricolă Comună (PAC)**.

Rolul PAC în evoluția înregistrată, deși dificil de delimitat, este evaluat plecând de la **obiectivele** propuse în Articolul 39 al Tratatului de la Roma din 25 martie 1957:

- a) de a **crește productivitatea** în agricultură prin promovarea progresului tehnic și prin asigurarea dezvoltării raționale a producției agricole și a utilizării optime a factorilor de producție, în mod special a forței de muncă;
- b) astfel încât să asigure un nivel de trai adecvat pentru comunitatea din agricultură, în special prin **creșterea veniturilor** individuale ale persoanelor angajate în agricultură;
- c) de a **stabiliza piețele**;
- d) de a asigura **disponibilitatea produselor**;
- e) de a asigura **prețuri rezonabile** pentru consumatori.

Este important de remarcat că aceste obiective nu constituie o obligație absolută de a sprijini veniturile fermierilor, deși ele au fost deseori interpretate în acest mod (cuvântul esențial "astfel" de la punctul b fiind deseori omis). De asemenea, ele nu includ nici obligația de autoconsum, deși aceasta este deseori invocată în mod greșit.

Tratatul de la Roma propunea în fapt *elaborarea unui program comun de*

restructurare a agriculturii comunitare care să țină cont de caracterul particular al activităților agricole, de necesitatea de a opera gradual ajustările oportune, precum și de necesitatea de a asigura o dezvoltare economică echilibrată, folosind mecanisme de integrare tolerabile, fără a se aduce atingere sistemului de exploatații familiale și participării echilibrate la comerțul mondial prin protejarea pieței interne.

Pentru realizarea obiectivelor PAC au fost aplicate trei **principii** esențiale:

- **unicitatea pieței**, care presupunea *libera circulație a produselor agricole* între țările membre prin eliminarea taxelor vamale, a restricțiilor cantitative sau a altor măsuri de politică comercială cu efect similar;
- **preferința comunitară**, care este transpunerea, la nivel comunitar, a priorității care se acordă în majoritatea țărilor producției agricole proprii, asigurând *protejarea pieței interne* (folosind sistemul prelevărilor și cel al restituirilor) împotriva importurilor la prețuri scăzute și a fluctuațiilor de preț;
- **solidaritatea financiară**, care a constat în *gestionarea și suportarea în comun a cheltuielilor* aferente aplicării politicii agricole comune, fiind considerată o condiție esențială de realizare și menținere a unui spațiu integrat.

Obiectivele Tratatului de la Roma privind agricultura nu puteau fi realizate numai prin funcționarea mecanismelor de piață. Libera concurență într-un spațiu economic format din economii cu niveluri diferite de dezvoltare, disparități structurale și de venituri risca să se transforme dintr-un factor de progres economic într-un factor de dezintegrare europeană.

Mecanismele de bază pentru realizarea obiectivelor și aplicarea principiilor politicii agricole comune au fost: **sistemul comun unic de organizare de piață, sistemul prelevărilor/restituirilor și gestionarea comunitară prin intermediul unui fond specializat.**

Pentru *“a fi în profitul tuturor și a nu dăuna nimănui”*, europenii au optat pentru integrare pozitivă (prin instituții). Mecanismul de integrare ales a fost organizarea piețelor la nivel comunitar prin una din formele: reguli comune în materie de concurență; coordonarea obligatorie a diverselor organizații naționale de piață; o organizare europeană comună a piețelor.

Lansarea PAC a avut loc în 1962 (deși mecanismele sale și modalitățile de aplicare au fost adoptate la Conferința de la Stresa din 1958) și a constat, în primul rând, în formarea unor **piețe comune organizate (OCP)**. Acestea au luat forme diferite după principalul instrument de intervenție: preț garantat, subvenție directă, protecție externă și au acoperit aproape întreaga producție agricolă a Uniunii Europene.

Sistemul Organizării Comune de Piață (OCP) a cuprins treptat 91% din

producția agricolă, mecanismele de intervenție fiind diferite de la o piață la alta. Dincolo însă de eterogenitatea rezultată, analiza OCP relevă trei elemente definitorii: unicitatea pieței prin determinarea prețurilor comune; garantarea prețurilor prin intervenții pe piața internă; un sistem de protecție la frontieră a pieței europene pentru asigurarea preferinței comunitare.

În funcție de modul în care se regăsesc și interacționează cele trei elemente pe diferite piețe, OCP-urile cunosc forme, delimitate după principalul instrument de intervenție: organizare comună prin preț garantat, organizare comună prin subvenții directe și organizare comună prin protecție externă.

Principala formă de organizare a piețelor la nivel comunitar, acoperind aproximativ 70% din produsele agricole a reprezentat-o *organizarea comună prin preț garantat*, care oferea maximum de garanție. Adaptarea OCP la specificul pieței agricole și condiționarea externă au condus însă la diminuarea intervenției și dezvoltarea unor formule mai suplă de tipul intervențiilor condiționale sau a subvențiilor complementare prețului garantat.

Analiza organizării comune de piață prin preț garantat relevă trei forme de manifestare: OCP cu intervenție autonomă, maxim garantate; OCP cu garantare medie prin intervenții condiționale și OCP prin subvenții directe complementare prețului garantat.

1.2.2. Evoluția mecanismului de intervenție a OCP pentru cereale

La sfârșitul anilor '50, Europa era deficitară în producția de cereale, importând aproape 25% din necesarul de consum: Italia, Marea Britanie, Germania și Olanda ca importatoare nete, iar Franța ca exportator net. În 1967, Consiliul de Miniștri decide asupra organizării comune a pieței cerealelor.

Mecanismul de intervenție adoptat a fost, cu câteva particularități, cel clasic constând într-o *garantare maximă prin preț garantat, fără nici o condiționare până în 1975*, când se formează o nouă organizare comună a cerealelor, cunoscută sub numele de "*silo*", prin care se urmărea crearea unei piețe fluide în care jocul liber al pieței să determine producția, consumul și prețurile.

Producția a continuat însă să crească, sub protecția prețurilor ridicate, cererea furajeră internă s-a orientat spre produse substituibile intrate în Comunitate fără taxe vamale sau cu taxe scăzute. În același timp, apar noi varietăți de cereale extrem de productive, randamentele cresc, iar consumul alimentar se stabilizează.

Mecanismul de intervenție introdus în 1975 nu a schimbat tendința în evoluția pieței. Comunitatea atinge pragul de autosatisfacere în 1980, când participă cu 16% la exporturile mondiale și doar cu 8,5% la importuri. În 1984 cerealele intră sub incidența măsurilor luate de înghețare a prețurilor. În 1986 se redefinesc criteriile pentru calitatea tip, abaterile atrăgând o diminuare a prețurilor de intervenție și se introduce taxa de coresponsabilitate. Iar în 1988 prelevarea suplimentară de coresponsabilitate în urma aplicării stabilizatorilor bugetari.

Aceste măsuri au dus însă la reducerea sistematică a importurilor, la creșterea stocurilor și creșterea exporturilor. Nivelul de autoaprovizionare a ajuns la 120%, chiar la 220% în cazul Franței, iar cerealele ajung după 1988 pe primul loc în destinația cheltuielilor FEOGA.

Anul 1992 aduce o modificare esențială care reflectă evoluția generală a piețelor europene organizate. *Se trece de la OCP prin preț garantat, la OCP prin subvenții complementare prețului garantat. **Prețul de intervenție cedează locul ca instrument de politică agricolă în favoarea plăților compensatorii**, iar după 30 de ani se revine practic la propunerile Conferinței de la Stressa de a oferi în politica agricolă rolul esențial subvențiilor directe și de a-i lăsa jocului liber al pieței funcția de reglare a cererii și ofertei.*

1.2.3. OCP pentru cereale în contextul extinderii Uniunii Europene

Piața cerealelor din UE a beneficiat de sistemul de intervenție autonomă. Excedentele apărute au determinat introducerea parametrilor de intervenție pentru diminuarea nivelului de garantare.

În prezent, în baza reglementărilor reformei MacSharry, cerealele sunt supuse sistemului de subvenții directe acordate ca o compensație pentru reducerile puternice ale prețului garantat.

Sprijinirea producătorilor are ca obiectiv stabilizarea pieței bazându-se pe:

- un sistem de prețuri de intervenție garantate și prețuri “prag” (pentru importuri);
- un set amplu de reglementări referitoare la standarde de calitate și detalii tehnice pentru importul și exportul de produse cerealiere, protecție vamală, refinanțări la export și
- un sistem de intervenție publică (prin achiziționarea surplusului producției de cereale prin agenții de intervenție).

Politica din acest sector a avut consecințe avantajoase pentru producători. Datorită prețurilor stimulative acordate, au crescut și veniturile acestora.

În același timp însă, a existat și o latură negativă. Creșterea importantă a productivității a dus, în mod evident, la creșterea producției și, implicit, a cantităților cumpărate prin intervenție publică, generatoare de cheltuieli bugetare.

Folosirea subvențiilor pentru export a generat tensiuni în derularea schimburilor comerciale internaționale. Din acest motiv, s-a impus o reducere a prețurilor, măsură care trebuia completată de o alta, care să compenseze pierderile iminente ale producătorilor. Aceasta s-a făcut prin *introducerea unui sistem de plăți directe per hectar teren arabil.*

Plățile directe pentru suprafețele de teren arabil variază de la un stat membru la altul, calculându-se în funcție de valoarea medie a producțiilor din trecut. Orice fermier care cultivă o suprafață mai mare de 0,3 ha cu culturi eligibile

sau care deține teren ce poate fi scos din producție, poate solicita acordarea plăților directe.

Probabil acest sistem de plăți va fi introdus gradual, pe parcursul perioadei de tranziție și în țările care vor adera la Uniunea Europeană (ceea ce constituie un dosar extrem de sensibil în cadrul negocierilor pentru aderare).

Aplicarea acestor plăți directe pe suprafață în statele membre este considerată ca fiind de o complexitate aparte. Statele membre trebuie să dețină o *bază de date* prin care să localizeze suprafața fiecărui teren. Fermierii trebuie să completeze cereri detaliate prin care să se identifice culturile amplasate pe fiecare suprafață de teren.

De asemenea, statelor membre li se mai cere să monitorizeze strict aceste suprafețe prin efectuarea de controale riguroase pentru a verifica dacă solicitările conținute în cereri sunt corecte, în scopul evitării fraudelor. Aceasta implică o combinație între vizitele de monitorizare la nivel de fermă și supravegherea prin satelit, iar pentru a putea solicita plățile pe suprafață și pentru a se conforma regulamentelor, *fermierii trebuie să dețină sisteme de contabilitate destul de sofisticate*.

Orice producător de cereale are dreptul să furnizeze grâu, grâu dur, secară, orz, porumb și sorg *centrelor de intervenție* autorizate, iar *agențiile de intervenție* sunt obligate să achiziționeze aceste producții.

Mecanismul de intervenție funcționează numai în anumite perioade ale anului din afara perioadei de recoltare. Fiecare cantitate livrată trebuie să fie de cel puțin 80 de tone (sau 10 tone grâu dur), iar cerealele trebuie să respecte *standarde stricte de calitate*.

Prețul de intervenție (aceleași pentru toate cerealele) a fost redus considerabil o dată cu reformarea PAC, iar în perioada următoare, conform deciziilor din Agenda 2000, se presupune că reducerea va continua.

Prețul de intervenție este de 101,31 euro per tonă începând cu anul de piață 2001/2002, comparativ cu 110,25 euro în anul de piață precedent. Se speră că acest preț va egala pe termen mediu prețul de pe piața mondială. Prețul se aplică tuturor cerealelor eligibile. Impactul potențial al acestui sprijin acordat prin prețuri este mai mare pentru culturi ca orzul și orezul, comparativ cu grâul care are de obicei un preț de piață mai mare decât celelalte cereale.

Subvențiile pentru export sunt folosite la nevoie, deși necesitatea acestora scade pe măsură ce prețurile cerealelor în interiorul Uniunii Europene se reduc.

Comisia prevede o reducere substanțială a prețurilor instituționalizate pentru cereale și carne de bovină și moderată pentru lapte. Aceste reduceri sunt compensate prin creșterea primelor pe venit, dar în proporție mai mică (50% pentru cereale, 60% pentru lapte și 85% pentru carne bovină). Ea sugerează, de asemenea, fixarea unui plafon pe exploatare și pentru toate subvențiile directe

acordate. Un accent deosebit este pus pe necesitatea elaborării unei politici de dezvoltare rurală fiind subliniate măsurile structurale și de protecție a mediului.

1.3. Reorganizarea pieței cerealelor din perspectiva aderării României la Uniunea Europeană

Extinderea Uniunii Europene spre țările Europei Centrale și de Est a devenit o prioritate politică, pe care a confirmat-o Consiliul European de la Copenhaga (1993). Se spera atunci în integrarea celei de-a doua Europe "efectiv, rapid și generalizat până în primii ani ai secolului următor". În 1994, Consiliul de la Essen definea strategia de preaderare axată pe dialog cu instituțiile europene, acorduri de asociere, sprijin financiar "Phare" și "Cartea albă".

Cipru, Malta și 10 țări ale Europei Centrale și de Est (Polonia, Slovacia, Slovenia, Republica Cehă, Ungaria, România, Bulgaria, Lituania, Estonia și Letonia) solicită în prezent aderarea la Uniunea Europeană.

Eventualitatea integrării acestora reprezintă pentru UE poate cea mai mare provocare pe care a cunoscut-o. Este vorba de un ansamblu de peste 106 milioane de locuitori și o suprafață de 1,1 milioane kmp. Numai Bulgaria, România, Polonia și Ungaria au o populație reprezentând peste 25% din populația actuală a Uniunii, includerea celor trei țări în UE ducând, așadar, la o creștere a populației cu 26%, în timp ce PIB-ul ar crește doar cu 7%.

1.3.1. Extinderea UE pe principiul integrării variabile

Perspectivile extinderii Uniunii Europene spre țările Europei Centrale și de Est, deci și spre România, sunt considerate o mare provocare atât pentru Politica Agricolă Comună, cât și pentru guvernele central și est-europene.

Analiza efectelor extinderii asupra politicilor Uniunii, îndeosebi a politicilor agricole și a celei de dezvoltare regională, confirmă că procesul poate aduce avantaje politice și economice, dar situația economică a noilor membri ar accentua eterogenitatea și dezechilibrele structurale și regionale.

În prezent, majoritatea teoreticienilor și a politicienilor sunt de acord asupra faptului că este imposibilă o integrare totală și imediată a economiilor TECE în cadrul politic, instituțional și economic actual al UE.

Viitoarele țări membre ar urma să intre în UE *treptat*, după îndeplinirea unor criterii minime, și *etapizat*, de la o zonă de liber schimb până la uniunea monetară, pe măsură ce performanțele economice și cadrul instituțional o vor permite.

Reușita unui proces de extindere este condiționată de realizarea unor **convergențe reale** a nivelurilor de dezvoltare a partenerilor și adaptare a sistemului instituțional al Uniunii pentru a putea funcționa într-un cadru extins.

Principalele obstacole care întârzie aderarea noilor țări asociate sunt:

- dificultățile interne generate de accentuarea procesului de integrare în Uniunea Europeană;

- problemele tranziției de la economia planificată la economia de piață;
- diferențele structurale și cele ale nivelului de dezvoltare;
- cadrul instituțional inadecvat;
- lipsa de armonizare a legislațiilor etc.

Printre obstacolele suplimentare, agricultura ocupă un loc semnificativ. Importanța sectorului pentru țările central și est-europene (ponderea ridicată în realizarea PIB-ului și ocuparea forței de muncă) obligă la o abordare diferențiată a integrării agriculturilor acestora cu agricultura Uniunii.

Prin *“Agenda 2000 - pentru o Uniune mai puternică și mai stabilă”*, Comisia subliniază orientarea fermă în direcția **dezvoltării modelului actual al agriculturii europene și al creșterii competitivității ei interne și externe** și propune aprofundarea reformei din mai '92, care a cuprins **măsuri** vizând *apropierea prețurilor europene de cele mondiale* pentru marile producții (cereale, oleaginose, carne bovină, produse lactate), *reducerea excedentelor, diminuarea rolului politicii de garantare a prețurilor* în favoarea plăților compensatorii, *favorizarea exploatațiilor de mică dimensiune*, precum și stabilirea unor *măsuri structurale* pentru sprijinul împăduririi, al pensionării timpurii și pentru protecția mediului.

Impactul financiar este apreciat ca marginal și posibil de suportat în limita actuală a plafonului resurselor bugetare (fixată la 1,21% din PIB), dacă: se continuă tendințele de reducere a prețurilor instituționale, se asigură o eficiență ridicată măsurilor de coeziune prin concentrarea pe un număr redus de obiective și se aplică un program etapizat de aderare, pe măsură ce țările asociate îndeplinesc criteriile fixate la Copenhaga și adoptă acquis-ul comunitar.

În acest context, pentru România, integrarea în structurile euro-atlantice reprezintă un ansamblu de transformări structurale ale societății românești în care cea mai spinoasă problemă pare să fie agricultura.

1.3.2. Integrarea agriculturii românești în structurile agrare europene

Integrarea României în Uniunea Europeană este condiționată determinant, chiar în cele mai optimiste scenarii, *de restructurarea agriculturii, de asigurarea convergenței cu agricultura europeană și armonizarea politicii agricole cu PAC*, datorită ponderii agriculturii și ruralului în economie.

În planul integrării agriculturii, se propun următoarele direcții de acțiune:

- adoptarea unei politici agricole compatibile cu PAC;
- organizarea progresivă a agriculturii după modelul generat de PAC;
- convergența prețurilor agricole și controlul cheltuielilor bugetare;
- stabilizarea prețurilor produselor agricole;

- crearea posibilităților de gestionare și control a piețelor agricole;
- dezvoltarea schimburilor agricole reciproce și instituirea unui mecanism provizoriu de control al evoluției acestora.

Pregătirea pentru integrarea agriculturii românești în structurile agrare europene presupune luarea acelor măsuri de politică agricolă prin care să se asigure:

- reducerea decalajului privind nivelul de dezvoltare economică;
- transpunerea în dreptul intern a acquis-ului comunitar;
- convergența structurilor de producție și de organizare;
- dezvoltarea relațiilor comerciale agricole;
- dezvoltarea integrată a zonelor rurale;
- restructurarea agriculturii prin privatizare, reorganizarea producției și comercializării, instituționalizarea mecanismelor pieței;
- reorganizarea instituțională în conformitate cu sistemul european, pentru a permite aplicarea PAC.

1.3.3. Integrarea pieței cerealelor românești în sistemul OCP

Mai mult decât alte sectoare ale agriculturii, integrarea în domeniul pieței cerealiere are pentru țara noastră o importanță crucială. În opinia multor specialiști, România este o țară cerealiară, afirmația fiind motivată de tradiția și condițiile agropedoclimatice propice acestor culturi.

Orice demers privind integrarea agricolă în domeniul producției de cereale trebuie să pornească de la realitățile oglindite de analiza evoluției comparative pe termen lung a suprafețelor cultivate, a producțiilor și a randamentelor la unitatea de suprafață.

În ce privește evoluția suprafețelor cultivate cu cereale în România, în contextul pregătirii pentru integrarea în structurile Uniunii Europene, toate prognozele efectuate converg spre ideea că nu se va putea reduce suprafața cultivată cu cereale dacă ținem seama că suntem încă într-un proces de extensivizare, iar structurile agrare (populația ocupată și tipul de exploatație) pledează pentru un profil cerealiar.

În acest context, *strategia de integrare nu va putea lua în seamă reducerea sensibilă a culturii cerealelor, ci transformarea acestui sector într-unul competitiv*. Acest proces va fi însă foarte dificil deși în ultimii ani, producția de cereale a României a reprezentat 8,8% din cea a UE pentru o suprafață de 17,1%.

Totuși decalajul dintre țara noastră și statele membre UE s-a accentuat datorită evoluției de-a dreptul îngrijorătoare a randamentelor (figurile 1.7 și 1.8), care este consecință a unei insuficiente alocări de factori de producție și în general a folosirii unor tehnologii care suferă în practică de mari curenți calitative,

În ultimii ani noile structuri agrare nesprijinite financiar ducând la extensivizarea la maximum a proceselor tehnologice.

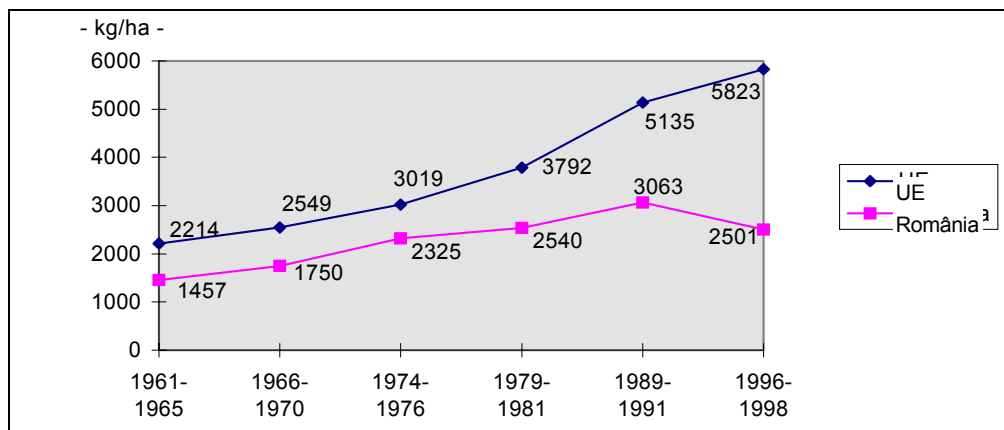

Figura 1.7. Evoluția randamentelor la hectar la grâu în UE și în România în perioada 1961-1998

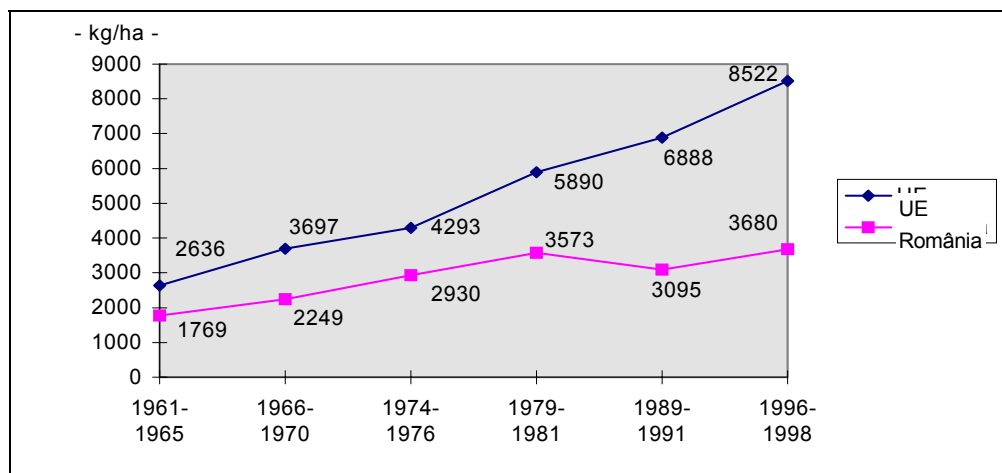

Figura 1.8. Evoluția randamentelor la hectar la porumb în UE și în România în perioada 1969-1989

Soluțiile pentru ieșirea din această situație sunt de natură tehnologică și organizatorică, iar pregătirea pentru integrarea cerealiară presupune:

- reorganizarea producției și comercializării;
- instituționalizarea mecanismelor pieței;
- transpunerea în dreptul intern a acquis-ului comunitar;

- reorganizarea pieței cerealelor în conformitate cu sistemul european al Organizării Comune de Piață pentru cereale, care să permită aplicarea principiilor și mecanismelor PAC etc.

Concluzii

Restructurarea pieței cerealelor românești înseamnă integrarea în structurile agrare ale Uniunii Europene. Revenirea la proprietatea privată asupra pământului și a altor mijloace de producție care a avut pentru țara noastră un caracter reparatoriu, precum și rolul actual al agriculturii de tampon ocupațional și social îngreunează enorm ajustări structurale de genul celor de *adaptare și ameliorare a condițiilor de producție*, prin comasarea, asanarea și amenajarea terenurilor și *reorientare a producției*, care în Uniunea Europeană au necesitat mulți ani, multă energie și mulți bani.

De asemenea, evoluția pieței interne a cerealelor din ultimul deceniu al tranziției demonstrează că aceste produse vor rămâne tot principalele alimente de importanță națională, asigurând hrana necesară oamenilor și animalelor.

Înăsprirea concurenței comerciale, surplusul de ofertă pe piața mondială, politica celor bogați de susținere a exporturilor și de frânare a liberalizărilor comerciale, precum și formarea organizațiilor regionale sunt adversități puternice pentru expansiunea unei noi sfere agroalimentare, care nu dispun încă de infrastructura și logistica adecvată.

În prezent, în baza reglementărilor reformei MacSharry, cerealele sunt supuse sistemului de subvenții directe acordate ca o compensație pentru reducerile puternice ale prețului garantat. Plățile directe pentru suprafețele de teren arabil variază de la un stat membru UE la altul, calculându-se în funcție de valoarea medie a producțiilor din trecut. Orice fermier care cultivă o suprafață mai mare de 0,3 ha cu culturi eligibile sau care deține teren ce poate fi scos din producție, poate solicita acordarea plăților directe.

Probabil acest sistem de plăți va fi introdus gradual, pe parcursul perioadei de tranziție și în țările care vor adera la Uniunea Europeană (ceea ce constituie un dosar extrem de sensibil în cadrul negocierilor pentru aderare).

În acest context, este clar că nu putem rămâne încremeniți în situația din prezent. Pentru a schimba ceva ***în vederea relansării producției agricole se pot aplica*** însă ***măsuri de creare a exploatațiilor agricole viabile, comerciale, de modernizare a producției, de adaptare și îmbunătățire a comercializării***, precum ***și măsuri de dezvoltare a debușeelor interne și externe pentru produsele agricole***, fără a pierde din vedere ameliorarea modelului tradițional de consum alimentar al poporului român, oferta ecologică, comanda socială și dorința de integrare în structurile Uniunii Europene.

În perspectiva asigurării securității alimentare naționale, a aderării României la circuitul comerțului mondial și a integrării europene, *perfecționarea pieței*

cerealelor și îmbunătățirea funcționării ei are o importanță crucială, iar caracteristicile actuale ale sistemului tehnologic cerealier sunt cele asupra cărora se poate acționa cel mai repede și mai eficient.

Dând un nou sens atât evoluției cât și **nivelului randamentelor la principalele specii cerealiere, prin asigurarea unei alocări minime de factori de producție**, urmată apoi de asigurarea tehnologică a recoltării, transportului și stocării, coroborată cu un preț recompensatoriu de valorificare, se asigură o nouă șansă integrării României în circuitul comerțului mondial cu cereale și valorificării eficiente a potențialului de care dispune țara noastră pentru cultivarea cerealelor și creșterea competitivității acestora.

Bibliografie

Chirilă, C.; Lup, A., *Cerealele în România și în lume - producție, consum, comerț*, Ed. Mondograf, Constanța, 2000

Berbecel, O., *Resursele climatice ale R.S. România, în agricultura socialistă a României*, Ed. Politică, București, 1983

Gavrilescu, D.; Giurcă, Daniela (coord.), *Economie agroalimentară*, Editura Expert, București, 2000

Vincze, Maria, *Politici agricole în lume - teorii și realități*, Presa Universitară Clujeană, 1999

Pascariu, Gabriela, *Uniunea Europeană - Politici și piețe agricole*, Editura Economică, 1999

***, *Anuarul statistic al României*, CNS, colecția 1990-2000

***, *Agricultura României*, colecția 1990-2000

***, *Economistul*, colecția 1990-2000

2. REFORMA PIETEI CEREALELOR

Dinu DEACONESCU, consultant USDA,
dr. Iuliana IONEL, CP III,
Institutul de Economie Agrară

România, în mod tradițional, a fost o importantă țară exportatoare de cereale pe piața mondială, la începutul anilor treizeci. Totuși, ca urmare a politicilor trecute și a restructurării agriculturii în sector centralizat, România și-a pierdut avantajul său, ca furnizor în regiune și în anii nouăzeci a fluctuat între a fi o țară net exportatoare sau net importatoare de cereale.

Principalele culturi cultivate în România sunt: grâu, orz, porumb, plante leguminoase, floarea-soarelui, soia, sfeclă de zahăr, cartofi și legume. În suprafața cultivată predomină grâul și porumbul, iar cele mai importante culturi de pe restul suprafețelor sunt: orzul, nutrețurile și floarea soarelui. În ultimii ani, evoluția culturilor arată că cerealele au rămas cele mai însemnate culturi, a scăzut constant sfecla de zahăr, floarea-soarelui a crescut în importanță, iar suprafața destinată nutrețurilor a scăzut. Producția de grâu din România a fluctuat substanțial în ultimii ani. Balanța comercială a grâului s-a schimbat deci corespunzător, cu importuri considerabile în unii ani și exporturi substanțiale în alții ani. Grâul se prezenta cu regularitate ca o cultură pentru export înainte de 1989, dar se estimează că, în viitor, România va fluctua între export și import, îndeosebi în concordanță cu variațiile climatice anuale.

Urmare a schimbărilor structurale din ultimii 60 de ani și a intervențiilor distorsionate ale statului, impuse de-a lungul întregii perioade, mai multe elemente care ar trebui să existe pe o piață bine dezvoltată au fost pierdute în ultimele decenii, cum ar fi prezența unui sistem pentru certificatele de depozit, burse de cereale funcționale sau numeroase firme implicate în comerțul cu produse agricole, care să creeze un mediu competitiv pentru fermierii români.

Costurile asociate asigurării calității cerealelor pentru consumul intern și pentru export au devenit nerentabile economic. Depozitarea cerealelor și infrastructura de manipulare fie nu au mai fost refăcute, fie s-au uzat; ca rezultat oportunitățile privind comerțul cu cereale sunt scăzute datorită lipsei de încredere în calitatea cerealelor produse în România.

Banca Mondială prin Proiectul ASAL și Proiectul privind Comercializarea și Exportul de Cereale au încercat: i) să depășească aceste impedimente și să asiste Guvernul în programele sale de a reda României rolul său în piața mondială pentru cereale și ii) să sprijine România în a-și alinia politicile și să-și construiască o bază de producție puternică și eficientă pentru cereale prin liberalizarea comerțului agricol și restructurarea fostului sector de stat, toate

aceste acțiuni având scopul de a aduce România printre țările cu sector agricol dezvoltat.

Programul de reformă pentru agricultură a demarat în 1997 și a dus la liberalizarea prețului de piață și a comerțului, ca și la o privatizare graduală a fermelor de stat. Desființarea ANPA (fosta Romcereal) și înființarea Rezervei de stat pentru grâu la o capacitate de maximum 350000 tone în depozite închiriate și inspectate de Administrația Rezervelor de Stat, a creat premisele pentru Guvernul României, cu ajutorul organizațiilor internaționale, de a începe proiectarea și introducerea acelor măsuri care ar sprijini dezvoltarea instrumentelor de finanțare și a instituțiilor moderne de piață.

Condiționarea ASAL din Capitolul IV Comercializarea cerealelor cu obiectivul “Îmbunătățirea infrastructurii și instituțiilor de piață pentru a permite un răspuns rapid la schimbarea stimulentei” declară că se vor lua măsuri “de inițiere a studiilor de fezabilitate pentru perfecționarea comercializării cerealelor și exportului de cereale de-a lungul coridorului Dunării și al Mării Negre” și “de inițiere a programelor de dezvoltare a reprezentării sectorului privat în organizații interprofesionale pentru cereale”. În plus, un studiu complet asupra pieței cerealelor din România, analizând cerințele pentru dezvoltarea instituțională și de infrastructură trebuia finalizat. Proiectul privind Comercializarea și Exportul de Cereale a inclus în activitățile sale “Pregătirea sistemului de certificate de depozit” și “Pregătirea și constituirea sistemului de gradare a cerealelor și semințelor oleaginoase”.

Matricea ASAL include ca o condiție “Asistarea îmbunătățirii calității pe piețele private”, condiția de efectuare a unui “Studiu complet asupra gradelor și standardelor agricole, inclusiv luarea în considerație a impactului aderării la Uniunea Europeană”. Aceasta presupune activități pentru “Începerea aplicării unui Plan de Acțiune pentru formularea și administrarea gradelor și standardelor agricole cu definirea rolului corespunzător al MAAP”.

Legislația pentru permiterea funcționării de OIC în România, pentru facilitarea coordonării dialogului dintre diverse grupuri private de interese și între sectorul privat și stat, așa cum ea există în Uniunea Europeană, a fost, de asemenea, inclusă printre activitățile Proiectului privind Comercializarea și Exportul de Cereale. La Capitolul IV, Comercializarea cerealelor, condițiile impuse de ASAL sunt “Inițierea unui program care să dezvolte reprezentarea sectorului privat în OIC”.

Scopul acestei lucrări este de a reda proiectarea și aplicarea acestor măsuri, dacă condițiile propuse de ASAL s-au îndeplinit sau nu, să discute experiența de implementare a altor condiții înrudite, să aprecieze dacă reformele sunt durabile; descrierea oricărei activități relevante care a fost urmarea sau au fost implementate pentru sprijinirea reformelor; și în final să evalueze impactul reformelor.

Reformele susținute de Banca Mondială, îndeosebi prin Împrumutul de Ajustare Structurală pentru Agricultură (ASAL) au debutat în 1997, când Guvernul

a hotărât eliminarea livrării cerealelor la prețuri minime garantate către canalele de comercializare ale statului datorită eficienței scăzute a acestui tip de distribuție. În sistemul trecut, în absența concurenței, canalul de comercializare al statului pentru grâu, făina și pâine nu a cunoscut îmbunătățiri semnificative ale performanței sale, deoarece costurile erau acoperite în mare parte prin subvenții, credit și un preț scăzut artificial pentru grâu. În noul sistem, când se va finaliza ajustarea piețelor de cereale ale României, nu vor mai exista decalaje semnificative între prețurile mondiale și cele locale pentru cereale.

Ca urmare a schimbărilor politicilor agricole și condiționărilor proiectului ASAL, Guvernul României a inițiat printr-un efort substanțial ajutorarea sectorul privat prin: i) ajustarea instrumentelor de piață pentru cereale atât la intern, cât și la extern și ii) facilitarea apariției organizațiilor interprofesionale pentru cereale. Ca parte a programului general al Guvernului de a facilita dezvoltarea unei piețe private active și competitive a cerealelor, GR sprijină și încurajează inițiativele – de origine privată, publică, locale sau străine – care ar conduce la sprijinirea dezvoltării de instrumente financiare și instituții moderne de comercializare.

După mari întârzieri, ASAL a reușit să stabilească un cadru legal de lucru adecvat pentru certificatele de depozit. Din păcate, MAAP a întârziat promulgarea normelor metodologice corespunzătoare de aceea ordonanța nu a fost aplicată. Acest fapt este asemănător altor acțiuni ale MAAP care a arătat un interes slab față de reformele ASAL și o apreciere necorespunzătoare a rolului constructiv pe care îl are ministerul în sprijinirea facilitării instituțiilor de piață. Ar trebui adoptate amendamentele sugerate în OU 109, iar normele metodologice ar trebui pregătite și implementate rapid. Numai în acel moment, adevărata muncă de stabilire a unui sistem funcțional pentru certificatele de depozit poate începe. Deoarece procesul durează ani, ar trebui acționat cât mai repede posibil.

Datorită revizuirilor ulterioare ale legislației privind Certificatele de depozit (CD), ASAL a reușit să stabilească un cadru de lucru legal, adecvat pentru sistemul de gradare al cerealelor prin 3 articole care descriu principiile și funcționarea SGC. Din păcate, MAAP a amânat promulgarea Hotărârii de Guvern corespunzătoare, iar implementarea și funcționarea sistemului de gradare a cerealelor nu s-a aplicat. Emiterea unei Hotărâri de Guvern și înființarea pe baza acesteia a Comisiei Naționale de Gradare a Cerealelor ar trebui aplicate rapid.

ASAL a reușit să stabilească un cadru legal de lucru pentru organizațiile interprofesionale. Din păcate, MAAP nu a propus norme metodologice la ordonanță și se pare că actualul cadru de lucru nu oferă suficiente stimulente mandatarilor industriei de a se înscrie.

ASAL a reușit să stabilească un cadru de lucru legal, adecvat, pentru piața semințelor. Numărul de noi soiuri de semințe/hibridi aduși în România de firmele străine a crescut de când a fost amendată Legea 75. Alocațiile bugetare pentru subvenția la semințe destinate semănatului au variat în această perioadă și mai ales acolo unde a depins direct de constrângerile bugetare. Firmele furnizoare și producătoare de semințe certificate au fost divizate și apoi privatizate. Noul cadru

oferit de reformele ASAL a creat condiții bune pentru liberalizarea în continuare a pieței asigurând o competiție mărită pentru semințele certificate.

2.1. Sistemul certificatelor de depozit în România

2.1.1. Cadrul general. Modelul propus. Problemele cu care se confruntă sistemul certificatelor de depozit și rezultatele așteptate

2.1.1.1. Cadrul general

După 1948 în România a fost creat un sistem de stat al achiziției și comercializării materiilor prime cerealiere. Prin acest sistem se impunea aproape tuturor producătorilor agricoli (societăți agricole cooperatiste) să livreze în timpul campaniei agricole întreaga producție agricolă. Numărul unităților a crescut o dată cu creșterea anuală a producției ajungând la sfârșitul anului 1989 la aproximativ 700 unități (incluzând fostele ferme de stat) raportat la o producție anuală de aproximativ 20 milioane tone de cereale și semințe oleaginoase.

Spațiile de depozitare difereau în funcție de tipul societăților comerciale, prin următoarele tipuri de structuri de depozitare: depozite cu capacitate de la 500, 1000, 1500, 3000, 5000 și 6000 tone; silozuri verticale din beton cu capacitate între 15-60000 tone; platforme de beton pentru depozitare temporară; facilități improvizate de depozitare pentru porumb și tutele.

Condițiile ASAL de a privatiza și/sau diviza întreprinderi agricole de diverse tipuri, cum ar fi cele de producere și/sau comercializare de produse animaliere sau depozite, condiționare și comercializare de cereale și semințe oleaginoase (de tip COMCEREAL și CEREALCOM) sau producerea de semințe și/sau firme de distribuție (tip UNISEM și SEMROM) au fost îndeplinite în mare măsură până la sfârșitul anului 1999. În zonele de depozitare și comercializare a cerealelor, cea mai mare parte a firmelor au devenit private și trebuiau privatizate la finele anului 1999.

Prin urmare, față de 1989, structura de proprietate s-a modificat, devenind în deosebi privată. Din punctul de vedere al capacităților de depozitare, firmele de tip COMCEREAL dețin aproximativ 6,6 milioane tone capacitate de depozitare cereale, urmate de firmele de tip CEREALCOM care administrează cam 3,6 milioane tone capacitate de depozitare. Conform ASAL, Rezerva de stat pentru grâu este menținută sub 350 000 tone, în depozite închiriate și inspectate de Administrația Națională a Rezervelor de Stat. Noua structură de proprietate privată e cu un pas mare înainte, dar folosirea facilităților private de depozitare este încă riscantă, iar finanțarea pentru achiziție și depozitare e limitată. Sistemul comercializării de cereale de aceea este caracterizat printr-un înalt risc pentru participanții de pe piață, prin oscilații mari ale prețului, în funcție de sezon, și prețuri mici la producător. Dezvoltarea instituțiilor de piață care să sprijine siguranța depozitării, finanțarea stocurilor de cereale și, în final, managementul riscului va ajuta în aceste probleme. Stabilirea unui sistem al certificatelor de depozit este de aceea văzută ca un pas următor important într-o strategie pentru dezvoltarea piețelor de cereale.

Guvernul are un rol deosebit în sprijinirea dezvoltării unui asemenea sistem. Cerințele esențiale ale unui sistem pentru certificate de depozit sunt: (i) un cadru legal de lucru adecvat; (ii) un sistem de inspecție și licențiere a depozitelor cu o structură de taxe care să nu descurajeze potențialii licențiați; (iii) un mecanism care să garanteze prestația agenților de depozitare (fondul de garantare etc.). Odată stabilite aceste elemente ale sistemului, fermierii și alți agenți de depozitare trebuie să-și dezvolte încrederea în ei. Aceste măsuri însă iau timp. La ora actuală Bulgaria are cea mai de succes experiență în certificatele de depozit din Europa de Est și tot i-au trebuit patru ani să dezvolte sistemul către un punct în care doar o mică parte din depozitele de cereale sunt licențiate.

Firmele care ar putea fi potențial licențiate pentru emiterea și folosirea certificatelor de depozit în România sunt:

1. 41 de agenți specializați în colectarea cerealelor, în certificarea calității, depozitarea pe termen lung sau mediu a cerealelor în vederea vânzării. Majoritatea lor s-au privatizat până la finele anului 1999. Majoritatea au spații de depozitare orizontale cu o capacitate totală de depozitare: **6,5 milioane tone pentru cereale boabe, 10 milioane tone pentru porumb știuleți**. Numele firmelor a rămas în general SC COMCEREAL SA (de exemplu: SC COMCEREAL CONSTANTA SA).
2. Un număr de 29 agenți cu aceeași activitate ca și cei menționați mai sus (formați din dizolvarea fostei ANPA – Agenția Națională a Produselor Agricole -, din care 20 s-au privatizat până în 1999. Majoritatea au spații de depozitare verticale până la **3,6 milioane tone de cereale boabe, 1-2 milioane tone pentru porumb știuleți**. Numele firmelor a rămas în general SC CEREALCOM SA.
3. În jur de 250 unități de morărit și panificație organizate fie ca societăți pe acțiuni cu capital de stat, fie ca firme private cu răspundere limitată. Firmele au propriile lor capacități de depozitare estimate la peste **0,5 milioane tone de grâne**. Unele din aceste capacități au fost obținute pe perioada privatizării unor firme, cum ar fi COMCEREAL și/sau CEREALCOM.
4. Un număr de agenți specializați în tranzacționarea și manipularea cerealelor spre nave sau vase. De ex. SC AGROEXPORT SA, care este societate publică pe acțiuni cu 3 silozuri de 25000 tone în Portul Constanța; și SC EASTPOINT SA, societate pe acțiuni cu capital cipriot, deținând un siloz modern de 100,000 tone, amplasat în Portul Agigea la Marea Neagră.
5. Comercianți și/sau producători privați deținători de silozuri circulare din metal. Capacitatea estimată de depozitare este de **100-200 mii tone**, precum și un număr greu de estimat de comercianți care joacă rol de intermediari, care nu au facilități de depozitare și nu vor fi eligibili pentru a fi licențiați.

2.1.1.2. Modelul propus. Problemele cu care se confruntă aplicarea sistemului de certificate de depozit în România și rezultatele așteptate

România nu a început să licențieze depozitățile. Deși legislația a trecut în ianuarie 1999, printr-o OG "Privind reglementarea depozitării cerealelor și semințelor oleaginoase și regimul Certificatelor de Depozit", ea nu a fost aplicabilă.

La cererea Băncii Mondiale, OG nr. 56/2000 a fost amendată și completată prin OUG nr. 109/2000 care a fost publicată în iunie 2000. Oricum, aplicarea Ordonanței nu a fost niciodată finalizată și normele metodologice nu au mai apărut. Cauza principală s-a datorat lipsei de interes a Ministerului Agriculturii Alimentației și Pădurilor (MAAP) și alegerilor din noiembrie 2000, care practic au blocat toate activitățile ministerului.

De-a lungul anilor 1999-2000 – Agenția Statelor Unite pentru Investiții și Dezvoltare (USAID), ACDI/VOCA și Departamentul Statelor Unite pentru Agricultură (USDA) - au lucrat împreună la furnizarea unui studiu de fezabilitate pentru Sistemul Certificatelor de Depozit. USDA și ACDI/VOCA au adus consultanți americani care au asistat MAAP să revadă și să îmbunătățească OUG nr. 109/2000. În martie-aprilie 2000, ca urmare a Programului USDA, a fost adus un specialist în fonduri de garantare să discute amănunțit dezvoltarea unui Fond de Garantare pentru CD. Analiza a inclus și sursa de garanție cum ar fi Fondul de Asistență pentru România al USAID (cu garanții publice și private și emiterea de polițe de asigurare), formare de capital și tot ce este necesar în susținerea interesului și acordului împrumutătorilor. USAID a sprijinit aducerea de experți USDA specializați în licențierea CD, examinarea și pregătirea inspectorilor de sistem. Problemele critice identificate în acest stadiu au fost: criteriile de licențiere, aspecte referitoare la tipul de emisiune al certificatului (nominativ sau nu), lipsa Sistemului de Gradare a Cerealelor, inspecții adecvate ce necesită pregătirea unui personal specializat, un sistem de auditare atât sub aspect financiar, cât și al condițiilor fizice și, mai presus de toate, cum să faci sistemul să protejeze interesul celor care au oferit credite.

În orice caz, adoptarea unor norme metodologice adecvate a fost încetinită și chiar împiedicată la sfârșitul lui 2000. Această situație schimbătoare a problemei a condus la inițiative din partea donatorilor în încercarea rezolvării obstacolelor în implementarea SCD. Mai precis, la începutul lui 2001, USAID și USDA au început să lucreze cu noul Guvern român în încercarea de a îmbunătăți OUG nr. 109/2000¹ și să pregătească normele metodologice, cât și Manualul Inspectorilor de Depozite și să ofere pregătirea ulterioară, într-un mod care ar fi acceptat atât de industria cerealelor, cât și de orice bancă comercială ce ar putea fi interesată în oferirea de credite.

¹ *Un grup de lucru format din câțiva reprezentanți ai MAAP, ai sectorului și Coordonatorul Tehnic USDA, precum și unui consultant juridic angajat de USDA din finanțare USAID - USDA Romania Agribusiness Development And Policy Support Project.*

MAAP a fost de acord, în final, să includă în ordonanță și normele metodologice revizuite, toate sugestiile făcute de USAID/USDA printre care cele mai importante sunt: o licențiere și un sistem de control și inspectare ce folosește o firmă specializată nominalizată prin licitație publică, iar Guvernul României, în calitate de garant al Fondului de Garantare și, includerea, în cele din urmă, a unei proceduri de stingere a ipotecii pentru colateralul la împrumuturile întârziate bazate pe certificate de depozit, clare și neinterpretabile.

Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) și-a exprimat, de asemenea, interesul în discuții cu MAAP pentru dezvoltarea finanțării CD în România. BERD crede că acest instrument-standard în cele mai multe economii de piață, poate ajuta provizionarea finanțării atât de necesare sectorului agricol folosind mărfuri stocate în depozitele licențiate, considerate colateral.

În consecință, deși România are deja un cadru legal de bază pentru finanțarea certificatelor de depozit, câteva elemente trebuie incluse în revizuirea OUG nr. 109/2000². OUG 109 a fost deja discutată în Senat și urmează să fie dezbătută în Camera Deputaților. MAAP a recunoscut importanța unor norme clare și ușor de înțeles pentru aplicarea Legii Certificatelor de Depozit. Principalele revizuiți care se așteaptă sunt:

- i. Includerea unei clare și neinterpretabile proceduri de stingere a ipotecii pentru colateralul la împrumuturile întârziate bazate pe CD³;
- ii. Stabilirea unui mai clar și solid mecanism de inspecție și licențiere și desemnarea pentru aceste servicii prin licitație a unei companii naționale sau internaționale specializate;
- iii. Stabilirea unui Fond de Garantare, care să protejeze creditorii și deponenții de falimentul depozitelor, prin obligațiunile emise de acestea, este slab în ambele ordonanțe (56 și 109); De asemenea nu este clar de unde va proveni capitalul inițial (fonduri publice sau private) sau dacă este posibilă asistența agențiilor internaționale. MAAP și-a luat angajamentul să participe cu un fond de aproximativ 3 mil. USD cash.
- iv. Revizuirea normelor metodologice într-un mod care să facă mecanismul de licențiere clar, acceptabil pentru băncile locale și depozite și ușor de condus și supravegheat.

Scopul principal al oricărui SCD în lume ar fi să creeze lichidități financiare pentru sectorul producătorilor. Sistemul ar trebui să permită sau să ușureze tranzacțiile de piață de la fermieri la silozuri, prelucrători și, în final, comercianți și burse de mărfuri. Deși este proiectat să crească încrederea între toți jucătorii din

² Ar trebui precizat ca OG nr. 56/2000 a fost deja aprobată prin Lege (nr. 39/2001) vezi Anexa 2-4 cu modificările aferente. Cea mai importantă este extinderea perioadei de licențiere de la 1 an la 5 ani.

³ De exemplu, Legea CD din 1937 avea un mecanism clar, eficient și onest. Ca o ironie, legea din 1937 nu a fost niciodată abrogată.

piață, este de așteptat ca mulți fermieri să nu intre imediat în sistem datorită următoarelor cauze: i) o mare cantitate din producție este păstrată și folosită la ferme în fiecare an (40-60% din producția totală) și ii) fermierii sunt reticenți să apeleze la bănci pentru credite. Oricum, este de așteptat ca și alți participanți din piață, cum ar fi silozuri, mori care au și vor licența capacitățile de stocare vor apela pentru nevoia de finanțare la tranzacționarea CD. Depinde de sistem însuși să ofere fermierilor încrederea să folosească facilitățile de licențiere în următorii ani în detrimentul depozitelor nelicențiate.

Altă sursă de îngrijorare este dată de posibilitatea ca Administrația Națională a Rezervei de Stat ar putea interveni să afecteze prețurile sezoniere (s-a mai făcut în trecut) sau să impună condiții rigide de închiriere sau inspecție a depozitelor prin licențiere suplimentară ca și pentru păstrarea Rezervei de Stat de Grâu pentru Situații de Urgență.

2.1.2. Concluzii

După lungi întârzieri, Programul ASAL a avut succes în stabilirea unui cadru legal adecvat pentru CD. Din păcate, MAAP a întârziat promulgarea unor norme metodologice corespunzătoare, și ordonanța nu a fost niciodată implementată. Acest lucru demonstrează din nou lipsa de interes a MAAP în implementarea reformelor ASAL, și dă o apreciere scăzută a rolului pe care Ministerul îl are în ajutorarea și crearea instituțiilor pieței.

Sugestiile referitoare la revizuirea OUG nr. 109 (de mai sus) ar trebui aprobate, iar normele pregătite și implementate rapid. Din acel moment, adevărata muncă de stabilire a funcționării SCD poate începe. Cum procesul va dura ani de zile, ar trebui acționat cât mai repede posibil.

2.2. Sistemul de gradare al cerealelor în România

2.2.1. Cadrul general. Măsuri propuse. Problemele cu care se confruntă sistemul de gradare și rezultate așteptate

2.2.1.1. Cadrul general

În România, situația generală în industria cerealieră, legată de necesitatea implementării SGC, este:

- Cerealele produse sunt de calitate și consistență scăzută;
- Costuri înalte asociate pentru asigurarea calității atât pentru consum intern, cât și pentru export;
- Costuri mari în asigurarea calității la procesare;
- Lipsa de flexibilitate în crearea unor instituții normale cerute de o piață cerealieră eficientă;
- Certificate de depozit (CD) și programe de finanțare după recoltare;

- Diversificarea recoltelor, și programe de asigurare pentru recolte.

Multe țări producătoare de cereale sunt implicate în stabilirea de standarde de calitate pentru principalele produse agricole într-o mai mică sau mai mare măsură. Guvernele sunt de asemenea implicate în reglementarea soiurilor de semințe. Mai mult, guvernele creează sisteme de supervizare unde actorii pot apela în caz de nereguli, sau sisteme de inspecție prin mecanisme legislative și/sau mecanisme de rezolvare a litigiilor din sistem (în afara justiției).

În România, dezbaterile referitoare la implementarea sau nu a unui SGC a avut loc la mijlocul anului 1997, când, beneficiind de sprijinul Agenției Canadiene de Investiții și Dezvoltare (CIDA), un proiect-pilot (inclusiv organizarea unui seminar) a fost condus de o firmă de consultanță străină (Agriteam Canada Consulting Ltd.), având ca obiectiv să definească elementele esențiale ale unui SGC pentru grâu în România. Obiectivele de bază ale misiunii au fost (a) să înțeleagă dacă Guvernul este interesat de un SGC, (b) să determine MAAP să înțeleagă importanța dezvoltării unui SGC, și (c) să obțină acordul, suportul și participarea Ministerului la proiect și, eventual, la implementarea lui. Toate trei obiectivele s-au conjugat, arătând un semnal clar al inabilității, lipsei de sprijin, rezistenței și reticenței manifestate de guvernul anterior.

Urmare a succesului misiunii, un proiect finanțat de CIDA a început la mijlocul anului 1998. Proiectul a constat în pregătirea proiectului SGC adaptat condițiilor românești, a manualului de gradare a cerealelor, care include tabele și procedurile de gradare și, în cele din urmă, pregătirea tehnică a șefilor cu probleme de calitate de la marile silozuri din România.

În timp ce principalele obiective ale SGC sunt să valorifice elementele sectorului cerealier românesc, oferindu-le înțelesul corespunzător pentru identificarea caracteristicilor comerciale adecvate producției, comerțului și procesării, sunt și alte obiective care includ:

- Asigurarea că toate subsectoarele participă la conceperea și conducerea SGC, în special și a acelor subsectoare care nu sunt în mod obișnuit bine organizate sau nu sunt reprezentate;
- Asigurarea independenței concepției și conducerii SGC față de interesul de monopol;
- Asigurarea că SGC este eficient din punct de vedere al costului și nu afectează bugetul guvernamental și nici nu încarcă costurile industriei cerealiere;
- Asigurarea unui proces și proceduri transparente, practice și neprohibitiv din punct de vedere a costurilor pentru a nu da naștere unor dispute care ar putea apărea;
- Reducerea costurilor și creșterea beneficiilor din producție, stocare, comerț și procesare de cereale;
- Identificarea potențialului și cerințelor actuale pentru integrare în UE,

precum și a ineficiențelor de cost inerente abordării UE referitoare la standardele cerealiere;

- Permite înființarea unor importante instituții financiare și de management de risc suplimentare incluzând certificatele de depozit CD și programele de asigurare a recoltelor;
- Facilitează acceptarea cerealelor românești în sistemul internațional de comerț, prin stabilirea gradelor numerice pentru comerț pe termen scurt, și îmbunătățește reputația cerealelor românești pe termen lung.

2.2.1.2. Modelul propus

Componentele necesare și suficiente ale SGC sunt:

- Manualul SGC care include tabelele și procedurile pentru toate gradele cerealiere:
 - Tabelele de gradare pentru cereale (grâu, orz și malț, orzoaică, porumb, floarea-soarelui și soia; se intenționează și includerea semințelor de rapiță, in, grâu integral, și a recoltelor cu valorificare crescută care includ semințele de muștar, hrișcă, linte, mazăre, fasole și mei);
 - Procedurile de gradare la fiecare prim punct de livrare din România incluzând procedura de declarare a soiurilor de grâu și orz și mecanismul de rezolvare a litigiilor;
- Evaluarea gradelor în toate silozurile înregistrate în România;
- Administrarea SGC de către un corp executiv reprezentativ – Comisia Națională de Gradare a Cerealelor (CNGC).

S-a propus ca CNGC să aibă autoritate legislativă (prin OG nr. 56/2000, modificată și completată OUG nr. 109/2000) să administreze SGC în România. Structura propusă pentru CNGC va avea un comitet de coordonare, un grup restrâns de personal și diferite subcomisii. Biroul CNGC va supraveghea și stabili politicile SGC în România, și va include reprezentanți ai producătorilor, depozitelor/silozurilor, procesatorilor, cultivatorilor, comercianților/exportatorilor, burselor de mărfuri și Guvernului. CNGC ar putea stabili subcomitete subordonate comitetului de coordonare:

- Un subcomitet tehnic pentru raportare anuală și revizuirea după necesități a standardelor cerealiere;
- Un raport periodic al performanței sistemului și
- O declarație anuală de audit financiar pentru CNGC.

Alte activități ale CNGC ar putea fi:

- Cercetarea pieței pentru îmbunătățirea eficienței în atingerea obiectivelor

sale – strângerea, organizarea și răspândirea largă a informației în timp util;

- Educarea și promovarea SGC-ului, în special printre producători, operatorii de silozuri și procesatori de cereale;
- Stabilirea cerințelor de certificare pentru gradatori;
- Executarea verificărilor naționale și obținerea de probe medii naționale și verificarea echipamentului de gradare;
- Menținerea legăturii cu MAAP;
- Identificarea corpului independent pentru verificarea probelor în litigiu;
- Ținerea la curent cu schimbările de pe piața internațională în SGC.

În cursul anului 2000, manualul de gradare al cerealelor și semințelor oleaginoase a fost finalizat. Pregătirea gradatorilor și a instructorilor care îi vor pregăti pe restul gradatorilor din țară a avut loc în februarie/martie 2000. Acest program a constatat în pregătirea șefilor responsabili cu problemele de calitate de la silozuri/depozite, reprezentând 90% din capacitatea de stocare din țară.

2.2.1.3. Problemele cu care se confruntă sistemul de gradare al cerealelor și rezultatele așteptate

După un efort susținut din ultimii doi ani, rezultatele nu sunt așa de promițătoare. În timp ce legislația, ce constă într-un proiect de decizie guvernamentală și un proiect de lege pentru Comisia Națională sunt încă blocate de MAAP și MF, impresia generală este că până când reprezentanții industriei cerealelor împreună cu organismele internaționale nu vor realiza un lobby față de MAAP, procesul va continua să rămână blocat. Având în vedere experiența altor țări vecine din regiune este clar că implementarea SGC-ului este văzută ca o precondiție la implementarea sistemului de certificate de depozit în România.

Este evident că va fi necesar un efort de muncă semnificativ pentru a obține pe deplin beneficiile unui SGC în România, în condițiile finalizării și promovării legislației, stabilirii CNGC-ului și dezvoltării instituționale viitoare. În timp ce MAAP nu a avut un rol clar în crearea condițiilor pieței în ultimii doi ani, este clar că însăși industria ar trebui să preia conducerea în viitoarele activități.

Activitățile care vor urma ar trebui să includă următoarele:

- Urmărirea promovării legislației (HG și a Statului CNGC în România); aceasta ar putea necesita schimbări viitoare în legislație pentru a se potrivi noilor condiții după alegerile din noiembrie 2000;
- Asigurarea că viitoarea legislație va permite noii formatei comisii să fie independentă și condusă de sectorul privat împreună cu reprezentanți ai MAAP;

- Investigarea posibilității acordării unui împrumut pe termen de un an de către MF pentru activitățile Comisiei;
- După votarea legislației, desfășurarea tuturor activităților legate de înregistrare a Comisiei la tribunal, conștientizarea publică a oricăror părți interesate să devină membri ai Comisiei (de ex. asociații profesionale, patronate din domeniu, depozite, comercianți naționali sau internaționali, reprezentanții producătorilor, alte societăți comerciale), colectarea onorariilor etc.;
- Aprobarea de către MAAP a Manualului de gradare;
- Autorizarea gradatorilor, ceea ce implică examinarea unui număr de până la 1000 de gradatori din principalele depozite din România.

2.2.2. Concluzii

Datorită includerii viitoarelor revizuri în legislația certificatelor de depozit, ASAL a avut succes în stabilirea unui cadru legal adecvat pentru SGC, prin 3 elemente care descriu principiile de funcționare ale sistemului. Din păcate, MAAP a întârziat promulgarea unei HG adecvate și implementarea funcționării SGC nu a mai avut loc. Se impune de urgență emiterea HG și înființarea Comisiei Naționale.

2.3. Organizații interprofesionale pentru cereale în România

2.3.1. Cadrul general. Modelul propus. Problemele cu care se confruntă OIC și rezultatele așteptate

2.3.1.1. Cadrul general

Prin programul ASAL s-a dorit schimbarea rolului MAA în sensul creșterii abilității de implementare și anticipare a reformelor politice, prin urmare consultarea cu societatea civilă prin apariția organizațiilor interprofesionale constituie un element-cheie în atingerea acestui obiectiv. În matricea ASAL cap. IV, secțiunea "Dezvoltarea pieței private a cerealelor" se propune inițierea unui program de dezvoltare a reprezentării sectorului privat prin apariția Organizației Interprofesionale a Cerealelor.

În vederea consolidării piețelor produselor agroalimentare a unei mai mari transparențe în luarea deciziilor politice prin consultarea cu societatea civilă și nu în ultimul rând pentru alinierea legislației agricole românești la legislația europeană, a fost promulgată OG nr. 55/30 ianuarie 2000 privind organizațiile interprofesionale pe produse agroalimentare, publicată în MO nr. 44/31 ianuarie 2000. Această ordonanță, cu unele modificări, a fost aprobată ca lege în 7 martie 2001 și apărută în MO nr. 123 partea I din 13 martie 2001 - Legea nr. 41 privind organizațiile interprofesionale pe produse agroalimentare.

2.3.1.2. Modelul propus pentru organizațiile interprofesionale de cereale

OIC au următoarele avantaje:

- i. armonizarea punctelor de vedere ale operatorilor de pe piață respectiv a producătorilor, procesatorilor, depozitarilor și comercianților;
- ii. stabilirea de relații contractuale între producători, procesatori, depozitari și comercianți înainte de începerea anului agricol pentru produsul respectiv asigurându-se astfel un cadru comercial contractual;
- iii. stabilizarea piețelor produselor agricole astfel încât acțiunile procesatorilor, producătorilor, depozitarilor și comercianților vor fi previzibile;
- iv. constituirea partenerilor de dialog social pentru piața produsului agroalimentar pe care îl reprezintă prin recunoașterea de către ministerul de resort drept consiliu pe produs a organizațiilor interprofesionale;
- v. se vor preîntâmpina luarea unor decizii politice care ar proteja doar interesele anumitor grupuri de operatori de pe piață datorită solicitărilor organizațiilor interprofesionale formulate în scris Ministerului Agriculturii, care vor avea în vedere funcționarea pieței respective. Spre exemplu procesatorii sunt interesați în procurarea de materii prime mai ieftine, din import, și prin urmare vor face presiuni asupra guvernului pentru eliminarea taxelor vamale. În acest caz, producătorii agricoli autohtoni vor fi eliminați treptat de pe piață;
- vi. îmbunătățirea sistemului informațional prin obligativitatea asumată de organizațiile interprofesionale de a furniza date statistice atât ministerului de resort, cât și Institutului Național de Statistică și Cercetări Economice (fosta Comisie Națională pentru Statistică); Armonizarea legislației agricole românești cu legislația europeană în vederea realizării dezideratului de integrare a României în comunitatea europeană. În Uniunea Europeană toate deciziile privind promovarea politicii agricole sunt luate numai după ce a fost consultată și societatea civilă, respectiv organizațiile interprofesionale, iar ajutoarele comunitare sunt operabile numai prin intermediul organizațiilor interprofesionale.

Legea nr. 41 a adus următoarele modificări Ordonanței Guvernului nr. 55/2000:

- i. denumirea “organizație interprofesională pe produs” se va înlocui cu “organizație interprofesională pe produs sau grupuri de produse”;
- ii. denumirea “consiliu pe produs” se va înlocui cu “ consiliu pe produs sau grupuri de produse”;
- iii. la art. 9 alin. 4 se specifică clauzele convențiilor.

Conform Legii nr. 41/martie 2001 organizațiile interprofesionale pe produse agroalimentare reunesc organizațiile profesionale de pe filiera producerii,

prelucrării, depozitării și comercializării produselor agroalimentare. Este specificat modul de funcționare al organizațiilor interprofesionale, iar Ministerul Agriculturii, Alimentației și Pădurilor recunoaște sau retrage recunoașterea organizațiilor interprofesionale în Consiliul pe produs sau grupe de produse. Pot fi recunoscute trei organizații interprofesionale în Consiliu, iar acesta trebuie să se înregistreze juridic ca uniune. Ministerul Agriculturii, Alimentației și Pădurilor încheie convenții cu Consiliul pe produs sau grupe de produse în vederea stabilizării piețelor agroalimentare. Conlucrarea cu Consiliul pe produs sau grupe de produse se face prin intermediul Comisiilor pe produs constituite din reprezentanți din Ministerul Agriculturii, Alimentației și Pădurilor (3 membri), Ministerul Finanțelor (2 membri) și Ministerul Industriei și Comerțului (2 membri).

2.3.1.3. Problemele cu care se confruntă OIC și rezultatele așteptate

Legea nr. 41/martie 2001 prezintă unele omisiuni privind:

- a) structura organizatorică a organizațiilor interprofesionale;
- b) prevederi exprese pentru apariția de norme metodologice de implementare.

În plus, înființează suprastructuri birocratice numite “comisii pe produs” care vor îngreuna implementarea legislației cât și derularea eficientă a activității viitoarelor organizații interprofesionale dar și a ministerului de resort. În Caseta 2.1 este prezentată o discuție pe articole.

Caseta 2.1

Observații asupra legislației privitoare la organizațiile interprofesionale pe cereale

Art. 3 alin. 3 – are un caracter prea general “...organizația interprofesională trebuie să fie reprezentativă în cadrul filierei produsului respectiv, din punct de vedere al importanței economice, al numărului de membrii...”. Trebuie specificat foarte clar ce cotă din piața produsului respectiv trebuie să acopere o organizație interprofesională în funcție de produsul respectiv. Din punct de vedere al numărului de membrii, organizația interprofesională respectivă poate să nu aibă relevanță foarte mare, deoarece poate avea un număr mare de membrii care să reprezinte o pondere economică redusă.

Art. 6 – are un caracter prea general “...Ministerul Agriculturii și Alimentației va recunoaște pe bază de aviz, acele organizații interprofesionale...” Este cazul să se specifice ce direcție sau serviciu de resort din cadrul MAA are astfel de sarcini. În forma actuală, cei care vor să se constituie ca organizații interprofesionale nu știu cui să se adreseze. De exemplu: Uniunea Națională Interprofesională Pentru Agricultură și Alimentație (UNIPAA) a solicitat în scris MAAP lămuriri suplimentare pentru înscrierea ca organizație interprofesională pe lapte, cât și pe carne încă din martie 2000 și nu a primit încă nici un răspuns.

Art. 8 alin. 1 – prevede o nouă înscriere a tuturor organizațiilor ce au primit aviz de la MAA ca un “...consiliu pe produs, ca persoană juridică cu statut de uniune...” fiind astfel necesar să se plătească alte taxe de înscriere și înregistrare ceea ce include cotizații suplimentare de la membrii organizației interprofesionale.

Art. 8 alin. 2 – menționează că reprezentarea organizațiilor interprofesionale în Consiliul pe produs se face “...proporțional cu numărul de membrii...” și este eliminat astfel criteriul de importanță economică care tocmai a fost menționat la art. 3 alin. 3. Care sunt criteriile în acest caz? Se creează confuzie.

Art. 9 alin. 2 – instituie o suprastructură interministerială birocratică și foarte greoaie în operativitatea conlucrării cu organizațiile interprofesionale “...se constituie comisii de lucru formate din trei reprezentanți desemnați de MAA și câte doi reprezentanți desemnați de Ministerul Finanțelor și de Ministerul Industriei și Comerțului.” În acest fel, dacă reprezentanții desemnați de ministerele menționate nu vor fi mereu aceiași pentru a analiza propunerile Consiliului pe produs, discuțiile nu vor avea continuitate și apare riscul de a nu se lua decizii în timp util.

Art. 9 alin. 4 – stipulează încheierea de convenții între MAA și Consiliul pe produs. În acest caz ce rol joacă celelalte ministere? Mai mult în cadrul - *art. 9 alin. 5* - se specifică “*La încheierea acestor convenții pot fi avute în vedere propuneri formulate în scris de către organizațiile interprofesionale*”. Dacă numai “*pot fi avute în vedere*” propunerile organizațiilor interprofesionale și nu există runde de negocieri privind convențiile încheiate înseamnă că MAA își va impune punctul de vedere fără a se lua în considerare realitățile existente și opinia societății civile. Cui folosește să participe la un astfel de sistem?

Art. 10 – se menționează că MAA poate retrage dreptul organizației interprofesionale de reprezentare în Consiliul pe produs în condițiile în care organizația nu respectă convenția încheiată. Organizația interprofesională nu are dreptul democratic de a fi opozabilă deciziei MAA, nu există un arbitru în cazul apariției de astfel de neînțelegeri.

Nerespectarea convenției poate duce la bulversarea pieței și s-ar putea ca respectiva organizație să beneficieze mai mult prin nerespectarea convenției și să nu fie afectată de retragerea dreptului de reprezentare. Dacă nu sunt aplicate penalități severe nerespectarea convențiilor poate deveni o practică și prin urmare această ordonanță nu-și va atinge scopul propus.

Nu este menționat în cadrul art. 10 ce se întâmplă dacă MAA nu-și respectă convenția?

De ce nu este implementată această lege? Pentru că:

- i. presupune plata de cotizații suplimentare din partea membrilor organizațiilor profesionale (pentru înscrierea: organizației interprofesionale cât și a consiliilor pe produs);
- ii. organizațiile profesionale existente oricum întâmpină dificultăți în strângerea cotizațiilor înregistrând fluctuații ale numărului de membrii. În general membrii organizațiilor profesionale își plătesc cotizațiile sau aderă la organizația profesională dacă primesc din partea acesteia un sprijin imediat cum ar fi:
 - a) exceptarea sau diminuarea taxelor vamale pentru materiile prime importate sau din contră, majorarea lor după caz, ex. Asociația Română a Cărnii care prin lobby-ul făcut a reușit să majoreze taxele vamale pentru importul de carne de pasăre și de porc din Ungaria de la 25% la 45%, apelând clauza de salvagardare;

- b) obținerea de împrumuturi de materii prime prin intermediul organizației profesionale de la rezervele de stat, ex. organizațiile profesionale din morărit-panificație ANAMOB și ROMPAN;
- iii. procesatorii de regulă sunt mai bine organizați și își doresc să speculeze în continuare acest avantaj pentru a primi facilități din partea guvernului fără a fi invitați și producătorii agricoli la masa tratativelor;
- iv. unele organizații profesionale cred că prin implementarea Legii nr. 41/martie 2001 le dispare autoritatea în subsector;
- v. nu este specificat ce calitate vor avea societățile comerciale integrate vertical în cadrul unei organizații interprofesionale pentru cine vor vota acestea? Astfel, acestea pot să-și schimbe calitatea de producător, procesator sau comerciant în cadrul organizației interprofesionale în funcție de avantajele pe care le pot obține. Ar trebui specificat clar că : în cazul societăților comerciale integrate pe verticală acestea trebuie să-și stabilească categoria de operatori pe care dorește să o reprezinte, încă de la înscrierea într-o organizație interprofesională;
- vi. circa 85% din producătorii agricoli nu fac parte din nici o organizație profesională; producătorii agricoli nu sunt specializați doar pentru 1-2 produse și datorită acestui fapt ei ar trebui să facă parte din mai multe organizații interprofesionale, prin urmare ar trebui să plătească mai multe cotizații;
- vii. este omisă prezentarea structurii organizatorice a organizațiilor interprofesionale;
- viii. se creează suprastructuri interministeriale birocratice ceea ce face ca cei interesați în această formă de organizare să aibă anumite rezerve în ceea ce privește conlucrarea eficientă în cadrul organizațiilor interprofesionale, dar și în relația cu ministerul de resort;
- ix. nu se știe cine anume din MAAP se ocupă de implementarea Legii nr. 41/martie 2001; nu există norme metodologice de aplicare;
- x. MAAP are dreptul să recunoască sau să retragă recunoașterea organizației interprofesionale dar aceasta nu poate fi opozabilă Hotărârii ministerului;
- xi. nu există norme metodologice de aplicare a Legii nr. 41/martie 2001 pentru diferite tipuri de produse agroalimentare;
- xii. această ordonanță nu a fost popularizată la nivel local pentru a fi înțeles sensul și avantajele apariției organizațiilor interprofesionale ceea ce a creat numeroase confuzii. Astfel, în cadrul Simpozionului Simpolact din octombrie 2000 Asociația patronală a producătorilor particulari de lapte a anunțat la capitolul "Realizări" înființarea organizației interprofesionale pe lapte, întrebăți fiind dacă: organizația interprofesională a fost înregistrată pe baza OG nr. 55/2000 aceștia au răspuns nu (din necunoștință).

Presupusa organizație interprofesională nu avea atrași producători de lapte drept pentru care nu putea fi înregistrată pe baza acestei legislații.

Prin urmare, până în momentul de față nu s-a înregistrat înscrierea nici unei organizații interprofesionale pe produs, această legislație riscând să rămână “o formă fără fond” – Profitul agricol, februarie 2000.

Pentru a putea fi atins obiectivul ASAL de schimbare a rolului MAAP în sensul creșterii abilității de implementare și anticipare a reformelor politice, precum și pentru a putea fi atinse obiectivele menționate, propunem:

- i. inițierea unui program special pentru stimularea și sprijinirea înființării de organizații profesionale pentru producătorii agricoli performanți;
- ii. amendarea Legii nr. 41/martie 2001 în sensul eliminării omisiunilor sau confuziilor semnalate;
- iii. organizarea de către ANCA la nivel central și local a unor seminarii cu tema “Avantajele apariției Organizațiilor interprofesionale în România” pentru o mai bună înțelegere a sensului și rolului acestora.

2.3.2. Concluzii

ASAL a avut succes în stabilirea cadrului legal pentru organizațiile interprofesionale. Din păcate, MAAP nu a propus norme metodologice pentru această ordonanță și se pare că actualul cadru legislativ nu oferă suficiente stimulente mandatarilor industriei de a se înscrie în organizații interprofesionale.

2.4. Reforma semințelor certificate

2.4.1. Cadrul general. Măsuri propuse. Problemele cu care se confruntă sectorul semințelor certificate și rezultatele așteptate

2.4.1.1. Cadrul general. Măsuri propuse

În matricea ASAL, la Capitolul I - secțiunea “Subvenții” se propune menținerea subvenționării semințelor certificate destinate semănatului pentru anul 1997 la același nivel nominal ca cel din 1996 cu reducerea la 25% a subvenției, în procent nominal, pentru anul 1998. În același timp există posibilitatea, în funcție de disponibilitățile bugetare, să se instituie sistemul cupoanelor prin care pot fi decontate inputuri producătorilor agricoli. În Capitolul I secțiunea “Schimbări legislative” se propune revizuirea legislației privind înscrierea soiurilor de semințe astfel încât toate soiurile înscrise în Cataloagele Comunității Europene să poată fi automat folosite în România. În Capitolul V “Privatizare, lichidare, restructurare” la secțiunea “Privatizare” se propune reorganizarea SEMROM și includerea UNISEM în programul de privatizare pentru 1997, urmând ca și SEMROM să fie pregătit pentru privatizare.

2.4.1.2. Măsurile luate și rezultatele așteptate

A fost modificată Legea nr. 75/1995 privind producerea, controlul calității, comercializarea și folosirea materialului săditor, precum și înregistrarea soiurilor de plante agricole, și a fost republicată în Monitorul Oficial nr. 159 partea I din 17 iulie 1997. Legea nr. 75, astfel modificată, a constituit baza actelor normative emise ulterior de guvern. Este foarte important de menționat că două dintre cele mai importante modificări propuse prin ASAL se regăsesc în cadrul art. 15 – eliminarea restricțiilor și liberalizarea importului de semințe și material săditor admitându-se astfel folosirea:

- i. soiurilor înscrise în Registrul Național⁴ și în Lista Oficială⁵, precum și soiurile și hibridii de plante agricole înregistrați în Cataloagele Comunității Europene sau Catalogul unui stat membru al UE;
- ii. soiurilor neînregistrate în Registrul Național sau Lista Oficială, provenite din țări care nu sunt membre UE, care se multiplica pe bază de contract în vederea exportului, integral atât ca sămânță cât și ca producție comercială, în țări din afara UE.

S-a îndeplinit astfel obiectivul înscris în matricea ASAL la Cap. I secțiunea “Schimbări legislative” care propunea revizuirea legislației privind înscrierea soiurilor de semințe astfel încât toate soiurile înscrise în Cataloagele Comunității Europene să poată fi automat folosite în România.

Art. 18 litera g – mandatarea, de către MAAP, a persoanelor fizice și juridice din sectorul public și privat pentru efectuarea controlului și a testelor de calitate a semințelor și materialului săditor – Un prim pas în instituirea cadrului legislativ pentru privatizarea inspecției și controlului semințelor și materialului săditor. Este de menționat că în trecut numai Inspectoratul de Stat pentru Controlul Calității Semințelor și Materialului Săditor⁶ putea efectua această activitate.

Legea nr. 75 a constituit baza pentru următoarele ordine ale ministrului MAAP privind:

- Importurile și exporturile de semințe, reglementate prin Ordinul ministrului Agriculturii nr. 87/28 iunie 1999 completat în 31 ianuarie 2001.
- Standardele de calitate pentru semințele certificate sunt armonizate parțial sau integral cu cele europene fiind reglementate prin Ordinul mi-

⁴ Cuprinde toate soiurile/hibridii admise în cultură, pentru anul respectiv.

⁵ Cuprinde noile soiuri/hibridi admiși în cultură, începând din anul respectiv.

⁶ Inspectoratul de Stat pentru Controlul Calității Semințelor și Materialului Săditor acordă și retrage autorizațiile agenților economici pentru producerea și comercializarea semințelor și materialului săditor; elaborează norme și reguli de control, eliberează certificate de calitate și comercializare a semințelor conform regulamentelor organizațiilor internaționale la care România este membră; controlează menținerea calității semințelor și materialului săditor și acreditează instituții și agenți pentru controlul și testarea calității semințelor și materialului săditor. Pentru mai multe informații puteți consulta lucrarea “Inputs regulations and trade in Romania”, World Bank, Toma 1998.

nistrului Agriculturii nr. 95/1997. Pentru 2001 este prevăzută armonizarea totală a standardelor pentru semințele certificate de cereale păioase.

- Pentru a fi evitată lipsa semințelor certificate de pe piață, la propunerea Ministerului Agriculturii în conformitate cu art. 20 alin. 2 din Legea nr. 75 republicată în 1997 a fost constituit Fondul semințelor de rezervă, prin Hotărârea de Guvern nr. 73 din 16 februarie 1998. Această Hotărâre de Guvern prevede produsele⁷ pentru care se constituie fondul de rezervă, care este mandatat⁸ să păstreze acest fond și modul de utilizare⁹ a semințelor din acest fond.

După modificarea Legii nr. 75 numărul de soiuri/hibrizi introduși în România de companii străine a crescut (vezi tabelele 2.1 și 2.2). Reprezentanții ISTIS raportează că de cele mai multe ori comercianții preferă să testeze și să înregistreze soiuri/hibrizi pentru o piață viitoare, dar acest lucru nu este o regulă. Sunt multe exemple de producători și comercianți care importă și utilizează sămânță certificată numai pentru propriile necesități. Ca o regulă, companii românești stabilesc convenții (spre exemplu exclusivitate de reprezentare pentru piața românească) cu companii internaționale pentru a importa noi soiuri de calitate superioară. Cea mai mare parte a semințelor exportate din România provin din soiuri străine, sămânța fiind numai multiplicată în România.

Instrumentele folosite în subvenționarea semințelor certificate în perioada 1997- 2001 au fost:

- a) Reducerea nivelului prețului de cumpărare a semințelor¹⁰. În vederea utilizării de semințe certificate cu valoare biologică ridicată de către producătorii agricoli. Au fost inițiate și aplicate o serie de acte normative vizând reducerea prețului de cumpărare a semințelor și materialului săditor;
- b) Posibilitatea decontării contravalorii semințelor certificate prin cupoanele agricole. Prin implementarea sistemului de cupoane (OG nr. 6/1997) au fost sprijiniți producătorii agricoli privați cu sume alocate prin bugetul de stat pentru achiziționarea de inputuri care au inclus și semințele și materialul săditor certificat. S-a instituit un sistem "de-couple/decuplat" pentru proprietarii de terenuri agricole cu suprafețe cuprinse între 0,5 și 10 ha. În anii 1998, 1999 și 2000 lista bunurilor și serviciilor ce puteau fi achiziționate s-a modificat. Prin eliminarea motorinei și constituirea unui cadru legislativ special pentru acest input s-a urmărit creșterea consumului de sămânță certificată și îngrășăminte.

⁷ Grâu de toamnă, orz de toamnă, orzoaică de primăvară, soia, porumb, sfeclă de zahăr, mazăre de grădină, fasole de grădină.

⁸ Agenți economici stabiliți în urma licitației de către MAAP.

⁹ Prin HG.

¹⁰ Conform art. 44 din Legea nr. 75/1995 modificată în iulie 1997.

Reducerea nivelului prețului semințelor certificate prin acordarea de subvenții de la bugetul de stat a continuat, sub diverse forme, în perioada 1997-2000. În toate cazurile, agenții autorizați¹¹ de către MAAP în producerea și comercializarea semințelor au încasat subvenția pentru semințele vândute pe baza decontului depus la Direcția Agricolă teritorială. De asemenea vânzarea trebuia făcută direct utilizatorului final, fermierului, nu erau acceptați intermediari pentru ca măsura să-și atingă scopul propus. În general toate hotărârile de guvern au inclus, cu unele excepții, următoarele:

- i. suma alocată din bugetul MAAP;
- ii. nivelul maxim de reducere al prețului;
- iii. tipul de semințe eligibile pentru subvenționare;
- iv. valoarea subvenției în lei/unitatea de măsură în funcție de tipul semințelor dar și al categoriei biologice;
- v. proveniența semințelor certificate (țara de origine);
- vi. termenul limită de cumpărare și/sau decontare.

Alocația bugetară pentru subvenționarea semințelor a crescut, în termeni nominali de la 149 miliarde lei în 1997 la 353 miliarde lei în 2000 cu excepția anului 1998 când s-au alocat doar 108 miliarde lei. Dacă la aceste sume s-ar putea adăuga și sumele decontate pe cupoanele agricole, probabil că procentele prezentate în continuare ar fi mai mari. Deși în totalul subvențiilor prevăzute în bugetul MAA subvenționarea semințelor a reprezentat 14% în 1997; 19% în 1998; 26% în 1999 și 30% în 2000. Totuși, în efortul bugetar total subvenționarea semințelor a reprezentat numai 3% în 1997, 2% în 1998, 5% în 1999 și 4% în 2000.

Din punct de vedere al nivelului maxim de reducere a prețului acesta a fost de 50% în anul 1997 și de 37% pentru ceilalți ani. Totuși reducerea nivelului subvenției a fost de numai 13%, deși acordul ASAL prevedea un nivel al reducerii de 25%. Pe parcursul acestei perioade lista semințelor eligibile pentru subvenționare a crescut de la 3 tipuri de semințe în 1997 la 24 de tipuri de semințe în 2001, ceea ce a făcut ca efectul scontat inițial de creștere a gradului de utilizare a semințelor certificate să fie foarte disparat și aproape imposibil de urmărit și cuantificat. Totuși semințele certificate pentru porumb au fost eligibile pentru subvenționare în toți anii deși cele pentru grâu au fost incluse doar în perioada 1998-2000.

În stabilirea listelor semințelor eligibile nu s-a ținut totuși cont de cererea produsului pentru anul de piață. Astfel, au fost incluse: semințele de in, cânepă (în 1997), fasole de câmp, fasole de grădină, mazăre de grădină (în 1998), sfeclă de zahăr, in, cânepă, material săditor pomicol și viticol (1999), semințe și material săditor care oricum nu erau cerute de către cultivatori.

¹¹ Conform art. 22 din Legea nr. 75 numai după ce le-au fost verificate cunoștințele în domeniu și li s-a verificat baza materială.

Lista semințelor eligibile era întocmită atunci când semințele respective erau în stoc și astfel oricine deținea un astfel de stoc era interesat să obțină pe orice cale includerea produsului pe listă pentru că subvenția era o plată sigură și imediată. Pentru fiecare tip de semințe a fost stabilită valoarea reducerii prețului/UM încercându-se astfel eliminarea creșterii prețurilor și a se impulsiona majorarea cantităților de semințe vândute. Cu excepția anului 1997 pentru toate celelalte HG-uri s-a introdus termen limită de cumpărare și/sau decontare a subvenției pentru semințele certificate vândute. A apărut această necesitate deoarece pe parcursul anului 1997, mult după încheierea perioadei semănatului din primăvară, MAA a fost forțat de diverși agenți economici să continue efectuarea plăților conform HG nr. 19/31 ianuarie 1997, deoarece nu se menționa un termen limită de plată.

Doar pentru primul an, în 1997, au fost acceptate pentru plata subvenției semințe certificate indiferent de țara de origine, în toți ceilalți ani subvenția a fost direcționată către producția internă. În acest fel s-a evitat exportul subvenției dar s-a limitat oferta de semințe certificate. Trebuie menționat faptul că din soiurilor înscrise în Lista Oficială Anuală soiurile/hibridii de proveniență străină reprezintă ponderea majoritară.

Care este efectul net al subvenționării semințelor asupra pieței cerealelor? Deși prin subvenționarea semințelor guvernul a intenționat să crească gradul de folosire a semințelor certificate, această măsură nu a avut tocmai efectul scontat. Producția internă de sămânță certificată a continuat să scadă pentru: grâu, secară, orz, sorg, orez, in, ulei și sfeclă de zahăr. Pentru celelalte tipuri de sămânță producția a rămas la același nivel sau a cunoscut o ușoară creștere (ovăz, floarea-soarelui, rapiță). Producătorii de astfel de semințe și-au orientat producția în funcție de cererea solvabilă. Pe de altă parte, schimbările legislative au determinat multe companii internaționale să-și înființeze divizii locale de producere de sămânță (ca, de exemplu, Pioneer).

În ceea ce privește producția de sămânță pe sectoare de proprietate se observă că mai mult de 50% din sămânță continuă să fie produsă în sectorul de stat unde datorită suprafețelor mari se poate asigura spațiul de izolare, condiție impusă de inspectorii autorizați în certificarea și controlul semințelor. O discuție asupra evoluției pieței semințelor certificate este prezentată în Casetă 2.2.

Factorii restrictivi în folosirea semințelor certificate sunt:

- i. nu este încă implementat sistemul național de gradare a cerealelor și semințelor oleaginoase în România care ar conduce la stabilirea prețurilor cerealelor și semințelor oleaginoase în funcție de gradul/calitatea materiei prime la recepționarea acestora și de asemenea ar stimula folosirea semințelor certificate prin implementarea unui mecanism de clasare a soiurilor pentru grâu și orz în momentul recepționării lor;
- ii. întârzierea privatizării fermelor de stat cu repercusiuni negative în producerea și folosirea semințelor certificate;
- iii. exploatarea terenurilor din proprietate privată pe suprafețe foarte mici (1-2 hectare);

- iv. piața pământului cât și piața arendeii nu este încă suficient de dinamică pentru a duce la concentrarea suprafețelor de teren în mâinile celor care dispun de resurse financiare și sunt orientați către eficientizarea producției vegetale și animale.

Atâta vreme cât acești factori sunt prezenți în agricultura românească, subvenționarea prețului semințelor certificate nu va influența foarte mult creșterea gradului de folosire.

2.4.2. Concluzii

ASAL a reușit să stabilească un cadru legal, adecvat, de lucru pentru piața semințelor. Numărul de noi soiuri/hibrizi aduși în România de firmele străine a crescut de când a fost amendată Legea nr. 75.

Alocația bugetară pentru subvenționarea semințelor certificate a variat în această perioadă și mai ales acolo unde a depins direct de constrângerile bugetare. Firmele producătoare și furnizoare de soiuri certificate au fost divizate și apoi privatizate.

Noul cadru oferit de reformele ASAL a creat condiții bune pentru liberalizarea în continuare a pieței semințelor și creșterea competiției în acest sector.

Caseta 2.2

Evoluția principalelor piețe pentru semințele certificate

Grâu – producția internă de semințe certificate a scăzut concomitent cu scăderea suprafețelor semănate cu grâu, producție comercială. Dacă în 1997 s-a produs 475000 tone sămânță certificată de grâu în 1998 s-a produs numai 337000 tone pentru ca în 2000 să se producă numai 270369 tone (vezi tabelul 2.3). În comerțul cu sămânță certificată de grâu s-a înregistrat o balanță comercială fie pozitivă (în 1997 și 1999), fie negativă (în 1998 și 2000). În perioada 1997-2000 au fost introduse în cultură un număr de 22 de soiuri noi de grâu, dintre care 13 soiuri străine și doar 9 soiuri românești (vezi tabelele 2.1 și 2.2).

Orz - producția internă de semințe certificate de orz a cunoscut un trend descendent, de la 125000 tone în 1997 la numai 35725 tone în 2000. Scăderea producției interne de sămânță certificată de orz a avut loc în condițiile scăderii cererii interne atât pentru furajarea animalelor (datorită scăderii efectivelor), cât și pentru industria berii (datorită importului de malț scutit de taxe vamale). România continuă să rămână o țară net importatoare de semințe certificate de orz. Balanța comercială cu acest produs a fost negativă, pentru perioada 1997-2000 (vezi tabelul 2.5). În perioada 1997-2000 au fost introduse în cultură un număr de 11 soiuri noi de orz, dintre care 5 soiuri românești și 6 soiuri străine (vezi tabelele 2.1 și 2.2).

Porumb – producția internă de sămânță certificată de porumb a oscilat între 26000 tone în 1998 și 37000 tone în 1997 după care a scăzut la 14467 tone în 2000. Interesul producătorilor în cumpărarea de astfel de semințe a rămas în continuare scăzut datorită faptului că aproximativ 85% din suprafața cultivată cu porumb este deținută de producătorii individuali.

Deși, pentru perioada analizată, importurile sunt majoritate atât cantitativ cât și valoric (vezi tabelul 2.6) totuși, firmele multinaționale (Monsanto, Pioneer) și-au orientat o parte a

producției pentru export. Producerea de sămânță certificată de porumb include un consum mare de forță de muncă manuală, iar în România aceasta este foarte ieftină. În ceea ce privește înscrierea în Lista Oficială de noi varietăți de porumb se constată o activitate foarte intensă. Astfel, în perioada 1997-2000 au fost înscrise un număr 116 hibrizi de porumb dintre care 91 străini și doar 25 românești (vezi tabelele 2.1 și 2.2).

Floarea-soarelui – producția de sămânță certificată de floarea-soarelui a cunoscut un trend ascendent, de la 3469 tone în 1997 la 8722 tone în 1999 după care a scăzut la 3702 tone în 2000. Creșterea producției interne de sămânță certificată de floarea-soarelui a avut loc în condițiile creșterii cererii interne și pentru export de semințe, uleiuri și șroturi de floarea-soarelui. Din comerțul cu semințe certificate de floarea-soarelui România a înregistrat o balanță comercială fie pozitivă în 1997 (+ 1180 mii US\$) fie negativă, cu un trend descendent pentru toți ceilalți ani (vezi tabelul 2.7). În perioada 1997-2000 au fost înscrise în Lista Oficială un număr de 29 de hibrizi de floarea-soarelui dintre care 19 au fost hibrizi de proveniență străină (vezi tabelele 2.1 și 2.2).

Rapiță – producția de sămânță certificată de rapiță a cunoscut un trend ascendent, de la 654 tone în 1997 la 3018 tone în 1999 după care a scăzut la 363 tone în 2000. Cererea de semințe certificate de rapiță a crescut datorită creșterii cererii de semințe de rapiță (atât producția comercială, cât și semințe certificate) pentru export. Din comerțul cu semințe certificate de rapiță, România continuă să înregistreze o balanță comercială cu un trend negativ descendent, de la –1349 mii US\$ cât se înregistra în anul 1997 la numai – 96 mii US\$ în anul 2000 (vezi tabelul 2.8). În perioada analizată au fost înscrise în Lista Oficială un număr de 7 soiuri noi de rapiță dintre care 6 soiuri sunt de proveniență străină (vezi tabelele 2.1 și 2.2).

Soia – România continuă să rămână o țară net importatoare de șroturi și boabe de soia cât și de boabe de soia destinate semănatului. În perioada 1997- 1999 producția de sămânță destinată semănatului a oscilat între 13000-15000 tone/anual. În anul 2000 producția de sămânță destinată semănatului a fost de numai 5945 tone. Balanța comercială cu boabe de soia destinate semănatului a fost constant negativă (vezi tabelul 2.9) cu un trend ascendent, de la – 172 mii US\$ în 1997 la –1917 mii US\$ în anul 2000. Au fost introduse în cultură (în perioada 1997-2000) un număr de 3 soiuri străine dintre care și soiul Roundup Ready, varietatea modificată genetic a firmei Monsanto. Totuși, datorită secetei pedologice și atmosferice din perioada înfloritului plantelor de soia, România va continua să importe produse pe bază de soia.

Tabelul 2.1

Soiurile/hibridii pentru principalele culturi testate și înregistrate în România

Numărul varietăților de semințe testate și înregistrate în România	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Cereale păioase: - autohtone	0	4	7	7	5	7	9	2	0	6	5
- străine	0	0	0	0	1	5	5	2	5	4	8
Porumb: - autohtone	10	11	15	23	16	20	14	23	1	7	9
- străine	2	2	9	16	8	17	10	23	18	19	50
Cartofi: - autohtone	1	4	1	7	6	4	5	3	2	2	19
- străine	0	0	0	0	2	5	4	3	4	5	6
Sfeclă de zahăr: - autohtone	0	0	0	6	8	5	3	8	0	0	1
- străine	0	0	0	6	7	5	3	8	9	9	21

Numărul varietăților de semințe testate și înregistrate în România	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Floarea-soarelui: - autohtone	2	1	1	0	1	0	5	5	1	1	6
- străine	0	0	0	0	1	0	2	5	2	1	13
Total: - autohtone	13	20	24	43	36	36	36	41	4	16	40
- străine	2	2	9	22	19	32	24	41	38	38	98

Sursa: Institutul de Stat pentru Testarea și Înregistrarea Soiurilor.

Tabelul 2.2

Noi varietăți de semințe testate și înregistrate de ISTIS în perioada 1997-2000

	1997		1998		1999		2000	
	autohtone	străine	autohtone	străine	autohtone	străine	autohtone	străine
Culturi de câmp								
Grâu de toamnă	2	3	0	3	4	3	3	4
Secară	0	0	0	1	0	1	0	1
Orz de toamnă	1	1	0	1	2	0	2	3
Porumb	8	5	1	18	7	19	9	50
Soia	0	1	0	1	0	1	0	0
Floarea-soarelui	2	3	1	2	1	1	6	13
Rapiță de toamnă	0	0	0	1	0	1	1	4
Sfeclă de zahăr	3	0	0	9	0	9	1	21
Sfeclă furajeră	4	0	0	3	0	3	0	1
Legume								
Tomate	6	1	0	8	1	13	1	14
Ardei	1	3	3	1	4	3	6	3
Fasole	0	1	1	9	0	9	4	1
Mazăre	4	2	0	1	0	0	3	1
Castraveți	10	1	0	2	0	4	6	6
Pepeni	0	0	0	1	0	3	0	0
Pepeni galbeni	0	0	0	3	0	1	0	0
Varză	6	0	0	6	1	6	1	5
Gulii	0	0	0	2	0	2	0	0
Morcovi	3	0	0	1	0	1	0	1
Cartofi	4	0	2	4	2	5	16	6
Ridichii	0	0	0	1	0	2	0	0
Ceapă	2	0	0	1	0	0	5	0

Sursa: Institutul de Stat pentru Testarea și Înregistrarea Soiurilor.

Tabelul 2.3

Semințe pentru semănat, producție internă, 1997-2000

	1997		1998		1999		2000	
	total	sector privat	total	sector privat	total	sector privat	total	sector privat
Grâu	457524	158092	377820	128898	315980	127667	270369	121448
Secară	326	20	117	37	247	3	210	38
Triticale	226	76	342	21	437	112	490	65
Orz + orzoaică	125295	29225	57976	14296	43225	10860	35725	9022
Ovăz	4122	1429	7811	2115	6150	3167	2235	937
Porumb	37813	10556	26873	7684	33591	12693	14467	6409

	1997		1998		1999		2000	
	total	sector privat	total	sector privat	total	sector privat	total	sector privat
Sorg	59	0	39	7	37	25	47	21
Orez	2045	0	910	0	600	0	700	0
Floarea-soarelui	3469	878	6771	2358	8722	3066	3702	1671
Rapiță	654	0	2195	604	3018	723	363	102
Soia	13143	319	15926	1496	13003	313	5945	978
În ulei	517	0	714	141	119	0	192	0
Sfeclă de zahăr	1974	405	465	148	792	172	15	12

Sursa: MAAP.

Tabelul 2.4

Comerțul României cu semințe de grâu destinate semănatului¹²

	Import			Export			Balanță comercială mii US\$
	Cantitate (tone)	Valoare (mii US \$)	Preț mediu (US\$/kg)	Cantitate (tone)	Valoare (mii US \$)	Preț mediu (US\$/kg)	
1997	313.60	34.49	0.110	22010.7	2684.59	0.122	2650.10
1998	1530.48	322.62	0.211	573.6	57.57	0.100	-265.05
1999	193.49	60.04	0.310	1376.9	414.26	0.301	354.21
2000	962.37	193.43	0.201	24.0	2.48	0.103	-190.96

Sursa: Direcția Generală a Vămirilor.

Tabelul 2.5

Comerțul României cu semințe de orz destinate semănatului¹³

	Import			Export			Balanță comercială mii US\$
	Cantitate (tone)	Valoare (mii US \$)	Preț mediu (US\$/kg)	Cantitate (tone)	Valoare (mii US \$)	Preț mediu (US\$/kg)	
1997	110.91	68.02	0.613	0	0	0	-68.02
1998	525.45	180.58	0.344	0	0	0	-180.58
1999	198.14	97.47	0.492	0	0	0	-97.47
2000	153.33	54.12	0.353	0	0	0	-54.12

Sursa: Direcția Generală a Vămirilor.

Tabelul 2.6

Comerțul României cu semințe de porumb destinate semănatului¹⁴

	Import			Export			Balanță comercială mii US\$
	Cantitate (tone)	Valoare (mii US \$)	Preț mediu (US\$/kg)	Cantitate (tone)	Valoare (mii US \$)	Preț mediu (US\$/kg)	
1997	1997.04	3430.60	1.718	1973.32	2129.61	1.079	-1300.99
1998	3522.92	4406.19	1.251	3041.61	612.92	0.202	-3793.28
1999	5528.55	6099.34	1.103	4673.23	1835.26	0.393	-4264.08
2000	2719.25	3242.82	1.193	7324.90	1705.92	0.233	-1536.90

Sursa: Direcția Generală a Vămirilor.

¹² Pentru codul vamal 10019091.

¹³ Pentru codul vamal 10030010.

¹⁴ Pentru următoarele coduri vamale: 10051011; 10051013; 10051015; 10051019; 10051090.

Tabelul 2.7

Comerțul României cu semințe de floarea-soarelui destinate semănatului¹⁵

	Import			Export			Balanță comercială mii US\$
	Cantitate (tone)	Valoare (mii US\$)	Preț mediu (US\$/kg)	Cantitate (tone)	Valoare (mii US \$)	Preț mediu (US\$/kg)	
1997	293.14	795.40	2.713	5293.81	1975.97	0.373	1180.58
1998	2467.08	8094.80	3.281	1245.04	1342.53	1.078	-6752.27
1999	1468.73	5435.39	3.701	2682.85	601.65	0.224	-4833.74
2000	500.51	1782.86	3.562	130.08	496.01	3.813	-1286.84

Sursa: Direcția Generală a Vănilor.

Tabelul 2.8

Comerțul României cu semințe de rapiță destinate semănatului¹⁶

	Import			Export			Balanță comercială mii US\$
	Cantitate (tone)	Valoare (mii US \$)	Preț mediu (US\$/kg)	Cantitate (tone)	Valoare (mii US \$)	Preț mediu (US\$/kg)	
1997	375.35	1349.64	3.596	0.60	0.11	0.180	-1349.53
1998	224.84	597.18	2.656	55.64	17.03	0.306	-580.15
1999	98.86	163.27	1.651	209.94	62.66	0.298	-100.61
2000	96.12	162.98	1.696	248.22	64.64	0.260	-98.34

Sursa: Direcția Generală a Vănilor.

Tabelul 2.9

Comerțul României cu boabe de soia destinate semănatului¹⁷

	Import			Export			Balanță comercială mii US\$
	Cantitate (tone)	Valoare (mii US \$)	Preț mediu (US\$/kg)	Cantitate (tone)	Valoare (mii US \$)	Preț mediu (US\$/kg)	
1997	360.07	172.84	0.480	0	0	0	-172.84
1998	1792.04	956.60	0.534	0	0	0	-956.60
1999	3916.26	1917.00	0.489	0	0	0	-1917.00
2000	687.89	328.85	0.478	0	0	0	-328.85

Sursa: Direcția Generală a Vănilor.

¹⁵ Pentru codul vamal 12060010.

¹⁶ Pentru codul vamal 12050010.

¹⁷ Pentru codul vamal 12010010.

Bibliografie

- Davidova, S.; Giurcă, D.; Rusali, M.; Hubbard, L., *WTO Commitments and CAP adoption in CEEC: The case of Romania*, paper presented at the EAAE Congress, Warsaw 1999
- OECD, *Review of Tariffs and Non-Tariff Barriers. Tariff Regimes of Selected Non-OECD Countries*, mimeo, Paris, 1998
- OECD, *Agricultural Outlook 1999-2004*, Paris, 1999
- OECD, *Review of agricultural policies: Romania*, 2000
- Șerbănescu, C., *Review of agricultural policy, markets and trade developments in Romania in 2000*, OECD, 2001
- Teșliuc, E., *Agricultural trade regime in Romania*. World Bank, Working paper No. 1, 1996
- World Bank, *ASAL Bulgaria Agriculture Sector. Strategic Grain Reserves Management. A Preliminary Report*, 1999
- World Bank, *ASAL Report on privatization of production and processing companies in agriculture - case studies* (unpublished paper), 2001
- CNS, *Anuarul statistic al României*, colecție 1989-1999
- CNS, *Anuarul de comerț exterior al României*, colecție 1994-2000
- CNS, *Balanțele produselor agricole la producători*, 1994-1999
- CNS, *Bilanțuri alimentare în anul 1998-1999*
- CNS, *Buletine statistice de comerț exterior*, 1995-2000
- CNS, *Buletine statistice de prețuri*, 1994-1999
- G.O 108/2001 regarding law of farm units
- MAA - *Buletin informative*, colecție 1992-1999
- ***, *Wheat market - S&O*, Institutul de Economie Agrară (Academia de Științe Agricole și Silvici); Institutul de Economie Mondială (INCE - Academia Română), 1996-1999
- ***, *EU Alignment and Policy Reform - Phare Project RO9804.03.01 - Arable Crops Strategy*
- ***, *CNS Producer Balance 1994-1998*

3. SFECLA DE ZAHĂR – STUDIU DE CAZ

dr. Iuliana IONEL, CP III,
Institutul de Economie Agrară

3.1. Scurt istoric al sfeclei de zahăr

Cultura sfeclei de zahăr are o tradiție în țara noastră de 125 de ani.

România și-a crescut continuu producția de zahăr înainte de 1990 în ideea asigurării nevoilor consumului de zahăr. La creșterea producției totale de la 1299 mii tone în 1951-1955 la 5740 mii tone în perioada 1985-1989 au contribuit în primul rând suprafața cultivată (în proporție de 65%) și într-o măsură mai mică creșterea producției medii la hectar (în proporție de 35%).

Producția de zahăr a crescut și ea de la 87.2 mii tone în 1950 la 377 mii tone în 1970, 509 mii tone în 1980 și 693 mii tone în 1989. Creșterea producției de zahăr a avut loc în principal datorită creșterii producției de sfeclă de zahăr cu 92% și doar cu 8% datorită creșterii conținutului în zahăr.

Producția de sfeclă de zahăr era concentrată în proporție de 4/5 în sectorul cooperatist, iar restul în IAS-uri și gospodării individuale din zonele necooperativizate. Această repartiție a suprafețelor era corelată cu tehnologia de cultură a sfeclei care necesită foarte multă forță de muncă manuală.

Spre exemplu: Ponderea sectoarelor în anul 1989 în realizarea producției de sfeclă de zahăr au fost:

1. Sectorul colectivist deținea: 81.5% din suprafață, 81.6% din producția totală și realiza o producție medie de 26.3 tone/ha;
2. Sectorul de stat deținea: 14.8% din suprafață, 14.2% din producția totală și realiza o producție medie de 25.3 tone/ha.
3. Sectorul privat (gospodăriile individuale din zonele necooperativizate) deținea: 3.6% din suprafață, 4.2% din producția totală și realiza o producție medie de 30.5 tone/ha.

România a intrat în perioada de tranziție cu 33 de fabrici de zahăr cu o capacitate totală de producție de 960 mii tone anual, repartizate în toate zonele țării. În ciuda existenței acestor capacități de procesare, producția de zahăr a României după 1989 a cunoscut o cădere dramatică.

3.2. Suprafețe, producții, prețuri și costuri ale sfeclei de zahăr

După 1990, suprafața cultivată cu sfeclă de zahăr a scăzut continuu în comparație cu potențialul acestei culturi în unele zone, ajungându-se ca în anul

2000 să se însămânțeze doar cca. 43000 hectare, cea mai mică suprafață înregistrată în ultimii 10 ani. În anul 1990 suprafața cultivată cu sfeclă s-a redus cu o treime, iar în perioada 1990-2000 aceasta deținea doar 1.6% din totalul suprafeței arabile (figura 3.1).

Producțiile medii au fost instabile și extrem de necompetitive comparativ cu UE (de 2.5-3.3 ori mai mici decât în țările UE) și CEFTA (de 1.6-2 ori mai mici decât media înregistrată în aceste țări).

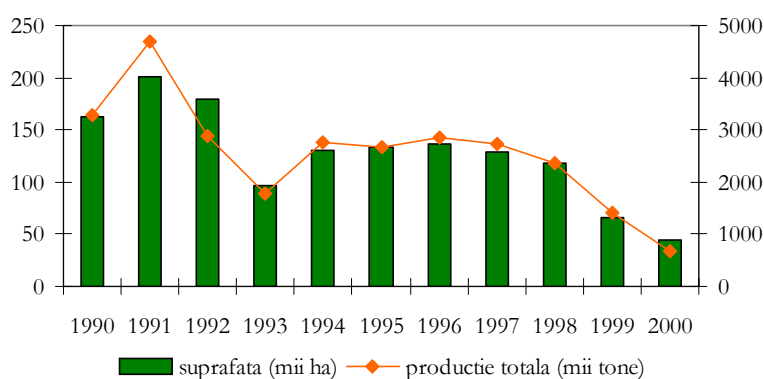

Figura 3.1. Scăderea suprafețelor și a producției totale de sfeclă de zahăr

Sursa: Institutul Național pentru Statistică și Studii Economice.

3.2.1. Prețurile sfeclei de zahăr, la poarta fermei

Prețurile nominale ale sfeclei de zahăr au înregistrat o tendință ascendentă în perioada 1990-2000 crescând în anul 2000 de cca 554 de ori față de nivelul înregistrat în 1990 (de la 650 lei/tonă la 424 mii lei/tonă în 2000). Dacă am privi doar aceste prețuri am putea crede că producătorii de sfeclă și-au menținut profiturile (înregistrate la nivelul anului 1990) sau poate chiar și le-au majorat. Dacă privim însă prețurile reale ale sfeclei constatăm că încasările acestora s-au diminuat comparativ cu cele înregistrate în anii 1990 (tabelul 3.1).

Tabelul 3.1

Prețurile sfeclei de zahăr practicate de fabrici în perioada 1990-2000

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Lei/tonă	650	2780	6810	26064	44393	56169	82767	155859	202786	343000	424000
US\$/tonă*	30.15	36.35	22.11	34.29	26.82	27.62	26.85	21.74	22.85	22.37	19.55
Ecu, Euro/tonă*	21.75	31.66	17.03	29.46	22.56	21.36	21.43	19.26	20.30	24.29	21.06

Sursa: Institutul Național pentru Statistică și Studii Economice.

*Calculații pe baza cursului mediu - Banca Națională a României.

Prețurile reale (exprimate în ecu/euro) ale sfeclei de zahăr au cunoscut o tendință generală de scădere în perioada 1990-2000.

În Uniunea Europeană pentru ultimii trei ani prețul minim fixat de Consiliu pentru sfeclă a fost de 47.67 euro/tonă.¹⁸ Ceea ce reprezintă aproape dublul prețului obținut de producătorii români.

Deoarece costurile de transport ale sfecelei sunt foarte mari, producătorii de sfecla s-au văzut obligați să accepte prețurile oferite de fabricile de zahăr, acestea având practic o poziție de monopol pentru zona în care erau situate.

În momentul de față nici o fabrică de zahăr din România nu stabilește prețul zahărului în funcție de conținutul în zahăr al sfecelei. În Polonia, una dintre marile producătoare de sfeclă din Europa de Est, doar 5 fabrici aplică acest procedeu de plată al sfecelei, funcție de conținutul în zahăr.

3.2.2. Costurile de producție pentru sfecla de zahăr în anul 2000¹⁹

În cazul studiat, costurile de producție la nivelul anului 2000 (tabelul 3.2) se situează sub nivelul prețului minim din UE pentru varianta în care producția obținută a fost de 25 tone/ha, respectiv de 43.03 euro/tonă și peste nivelul prețului minim din EU pentru celelalte variante (15 și respectiv 10 tone/ha) cu 1.46 și respectiv 10.21 euro/tonă.

Costurile pe hectar cu lucrările mecanice și cheltuielile materiale sunt descrescătoare de la varianta cu producția cea mai mare 25 tone/ha către varianta cu producția cea mai mică 10 tone/ha. Cheltuielile cu forța de muncă manuală înregistrează o evoluție inversă primelor tipuri de cheltuieli. De remarcat faptul că de cele mai multe ori, atunci când nu este plătită forța de muncă manuală, producătorii de sfeclă de regulă neglijează cuantificarea propriei forțe de muncă, a lor sau a familiei lor. De aceea, în acest caz, am ajustat cheltuielile cu forța de muncă proprie în funcție de costul unei zile de muncă manuală corespunzător lucrărilor efectuate.

Opțiunea costului total pe hectar a fost luată de fermieri în funcție de situația financiară a fiecăruia. Astfel ei au investit între 579 euro/ha și 1076 euro/hectar, rezultatele finale reflectând de altfel efortul depus.

În structura costurilor de producție ponderea cea mai importantă o deține cheltuielile cu lucrările mecanice 52% (pentru 25 t/ha), 47% (pentru 15 t/ha) și 39% (pentru 10 t/ha). În cadrul lucrărilor mecanice cea mai mare pondere o dețin lucrările de recoltat și de transport a recoltei respectiv 61% - în cazul variantei I, de 52% - în cazul variantei II și de numai 46% în cazul variantei III.

¹⁸ În Uniunea Europeană se stabilește anual un "preț minim" pe care fabricanții de zahăr sunt obligați să-l plătească la cumpărarea sfecelei ce va fi transformată în zahăr. Prețul sfecelei de zahăr este fixat de către Consiliu și corespunde unui anumit stadiu de livrare și o calitate standard a sfecelei. Astfel, sfecla de calitate standard trebuie să fie: a) de bună calitate, autentică și vandabilă și b) să aibă un conținut de 16% zahăr la punctul de recepție. Prețul plătit fermierilor se poate ajusta pentru devierile de la calitatea standard dar trebuie să fie cel puțin la nivelul "prețului minim".

¹⁹ Studiul de caz în județul Arad, primele două variante reprezintă costuri și producții realizate în cazul Societăților Comerciale, iar ultima variantă reprezintă costuri și producții realizate în gospodării individuale.

S-a dovedit însă că indiferent de cheltuielile efectuate pentru hectarul de sfeclă cultivat datorită faptului că anul 2000 a fost un an foarte secetos rezultatele obținute nu au fost cele așteptate. Este demn de remarcat faptul că fermierii nu au fost dispuși să cheltuiască suplimentar pentru irigarea acestei culturi.

Deoarece fabricile de zahăr condiționează livrarea de borhot și melasă de livrarea de sfeclă de zahăr, toți fermierii intervievați au decis să cultive sfeclă datorită faptului că erau crescători de vaci cu lapte. Astfel pierderea aparentă din cultivarea sfeclei (costul/hectar mai mare decât prețul obținut în urma vânzării sfeclei de zahăr) era recuperată din creșterea veniturilor în urma vânzării laptelui și/sau produselor lactate, dar și a vițelilor.

Tabelul 3.2

Costurile de producție pentru sfeclă, în anul 2000 - studiu de caz (euro)

Producția de sfeclă de zahăr	Varianta I		Varianta II		Varianta III	
	25 tone/hectar		15 tone/hectar		10 tone/hectar	
Cost/hectar	1076	%	737	%	579	%
Total lucrări mecanice	560	52	348	47	225	39
- cu înființarea culturii	117	(21)	103	(29)	110	(49)
- cu întreținerea culturii	102	(18)	64	(19)	11	(5)
- cu recoltatul și transportul	341	(61)	181	(52)	104	(46)
Total lucrări manuale	92	9	146	20	265	46
Total materiale	424	39	243	33	89	15
- Îngrășăminte chimice	117	(28)	49	(20)	0	(0)
- Sămânță	9	(2)	20	(8)	20	(22)
- Pesticide	298	(70)	174	(72)	69	(78)
- erbicide	223	((75))	140	((80))	56	((81))
- insecticide	13	((4))	13	((8))	13	((19))
- fungicide	62	((21))	21	((12))	0	((0))
Cost/tona de sfeclă	43.03		49.13		57.88	

3.3. Producția și importul de zahăr

O dată cu scăderea producției de sfeclă de zahăr și producția de zahăr din sfeclă a scăzut. Astfel, dacă în anul 1990 România producea 366 mii tone zahăr din sfeclă în anul 2000 producția a scăzut dramatic la numai 39 mii tone (tabelul 3.3).

Tabelul 3.3

Producția de zahăr în perioada 1990-2000 (mii tone)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Zahăr rafinat din sfeclă	366	338	250	130	191	207	244	205	185	114	39
Zahăr rafinat din zahăr brut importat	265	244	239	294	296	233	217	165	144	254	282

Sursa: Producția Fizică Industrială Lunară, Institutul Național pentru Statistică și Studii Economice.

Randamentul de extracție al zahărului din sfeclă a fluctuat înregistrând valori cuprinse între 9 și 11%. Este de menționat faptul că în ultimii ani datorită

re tehnologizării unor fabrici (cazul Ludușului) randamentul de extracție a fost îmbunătățit, pentru această fabrică, la 14.5%. Gradul de recuperare al zahărului din melasă este foarte scăzut astfel încât în România se poate cumpăra o melasă “dulce”, în timp ce în Europa se poate cumpăra doar o melasă “acră”.

Totodată însă, pentru a-și utiliza capacitățile de producție, managerii din industria zahărului au recurs la rafinarea zahărului brut importat.

3.3.1. Importul de zahăr

În perioada 1990-2000 balanța comercială a țării noastre din comerțul cu zahăr a fost constant negativă astfel că România este o țară net importatoare de zahăr. Pe parcursul perioadei analizate importul de zahăr brut și rafinat a fluctuat. Doar pentru doi ani, în 1993 și 1998, cantitățile importate de zahăr rafinat au depășit importurile de zahăr brut.

Prețurile medii pentru zahărul brut sau rafinat importat au cunoscut o tendință descrescătoare în perioada analizată, tendință de altfel manifestată și pe piața mondială (tabelul 3.4).

Pentru ultimii trei ani principalii furnizori ai României de zahăr au fost Brazilia (35 %) și Cuba (20 %), mari producători mondiali de zahăr din trestie, care au fost avantajați de acordul SPGS și anume scutirea de taxe vamale pentru exportul acestui produs pe piața românească (caseta 3.1).

Tabelul 3.4

Importul de zahăr al României în perioada 1990-2000

	Zahăr brut			Zahăr rafinat		
	Cantitate (tone)	Valoare (mii US\$)	Valoare unitară (US\$/tonă)	Cantitate (tone)	Valoare (mii US\$)	Valoare unitară (US\$/tonă)
1990	293889	97156	331	0	0	0
1991	218177	72124	331	17252	4842	281
1992	235172	86985	370	66971	26932	402
1993	102957	29844	290	114529	33299	291
1994	141000	43100	306	70146	23593	336
1995	154714	61506	398	91745	36743	400
1996	336487	121358	361	99124	37751	381
1997	136392	48517	356	78879	27250	345
1998	29369	9077	309	133330	37072	278
1999	223349	45098	202	100850	27125	269
2000	445510	91750	206	46211	10802	234

Sursa: Direcția Generală a Vănilor.

Caseta 3.1

Acordurile României ce includ prevederi referitoare la comerțul cu zahăr

Acordurile internaționale semnate de România ce au impact asupra comerțului cu zahăr sunt:

1. Acordul de Liber Schimb cu Republica Moldova;

2. Acordul European;
3. CEFTA (începând cu 1997);
4. Acordul privind Sistemul Global de Preferințe Comerciale (SGPC);
5. Protocolul privind negocierile comerciale dintre țările în curs de dezvoltare (P16);
6. Organizația Mondială a Comerțului.

În cadrul Acordului de Liber Schimb cu Republica Moldova comerțul dintre cele două țări este scutit de taxe vamale.

În cadrul Acordului European, s-a stabilit o cotă tarifară preferențială pentru importul de zahăr brut din UE care este de 20 mii tone/anual cu o taxă preferențială de 18.8%.

Începând cu 1997 în cadrul Acordului CEFTA a fost stabilită o cotă tarifară preferențială pentru importurile românești de zahăr brut, contingentul anual este de 20 mii tone cu o taxă preferențială de 25%.

Ca urmare a prevederilor Acordului privind Sistemul Global de Preferințe Comerciale (SGPC) importul României de zahăr brut din trestie de zahăr este scutit de taxe vamale.

Potrivit Protocolului privind negocierile comerciale dintre țările în curs de dezvoltare (P16), și conform prevederilor acestuia (Legea nr. 19/1993), importul României de zahăr rafinat sau brut provenind din țările semnatare este impozitat cu o taxă vamală de 40%.

Deși concesiile acordate de România în cadrul SPGC și P16 datează din 1985 și, respectiv, 1978, nu au afectat piața românească a zahărului înainte de 1989, deoarece importul era dictat de stat și se efectua după perioada de prelucrare a sfecliei de zahăr din producție proprie.

Datorită angajamentelor asumate în cadrul programului ASAL începând cu anul 1997 au fost reduse taxele vamale atât pentru zahărul rafinat, cât și pentru cel brut.

Deoarece România este membră a Organizației Mondiale a Comerțului are dreptul de a practica taxe vamale până la nivelul consolidat de 188%.

3.3.2. Prețurile zahărului

Deși prețurile nominale ale zahărului au cunoscut o tendință de creștere în perioada 1995-2000 totuși prețurile reale au cunoscut un trend descrescător. Dacă comparăm prețurile zahărului din producția internă cu prețurile zahărului din import, în același punct Cost Insurance Free (CIF), prețurile zahărului românesc depășesc constant prețurile de import. Amplitudinea cea mai mare între cele două prețuri a fost înregistrată în anul 1996, iar cea mai mică amplitudine a fost înregistrată în anul 1998. Raportul dintre cele două tipuri de prețuri fiind în corelație negativă cu cantitățile de zahăr importat în acei ani (figura 3.2).

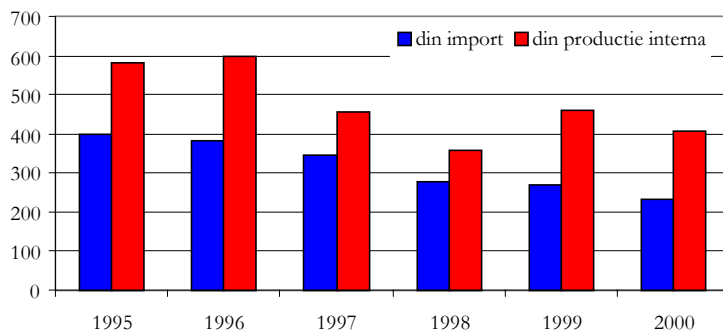

Figura 3.2. Prețul zahărului CIF (US\$/tonă)

3.3.3. Consumul de zahăr

O dată cu creșterea prețului nominal al zahărului cât și datorită scăderii puterii de cumpărare a populației consumul de zahăr a scăzut de la 631 mii tone/an, cât se înregistra în anul 1990, la numai 450 mii tone/an în anul 2000. Evoluția consumului de zahăr pe cap de locuitor a scăzut de la 27.3 kg/cap de locuitor în anul 1990 la numai 20.9 kg/cap de locuitor în anul 2000. Consumul de zahăr în România este situat sub media înregistrată în Uniunea Europeană de 33.1 kg/cap de locuitor (figura 3.3).

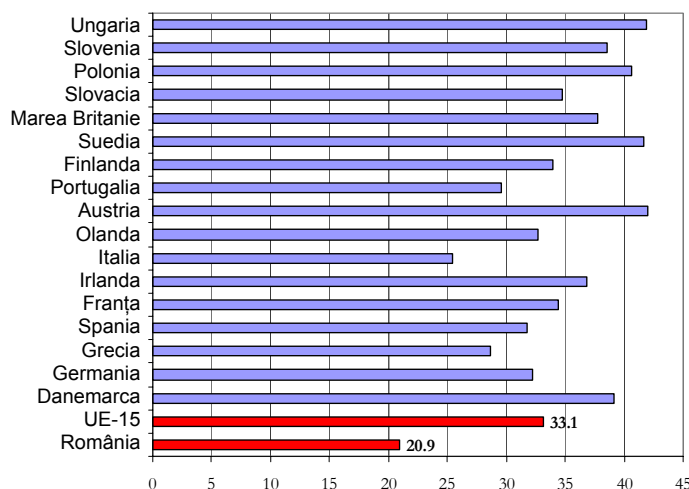

Figura 3.3. Consumul de zahăr în Uniunea Europeană și unele țări candidate (kg/cap de locuitor)

Structura surselor consumului de zahăr s-a diversificat după 1990. Dacă în anul 1990 cca 55% din consum era acoperit din producția internă de zahăr extras din sfeclă în anul 2000 numai 9% din consumul de zahăr este asigurat din producția internă de zahăr din sfeclă.

În 1990 sursele consumului de zahăr erau constituite din zahăr din sfeclă, obținut în țară, și zahăr brut importat și rafinat la intern. Pentru toți ceilalți ani (1991-2000) în structura surselor consumului de zahăr a apărut și zahărul rafinat

din import. Această nouă categorie – zahăr rafinat din import – a deținut cea mai mare pondere în structura consumului din anul 1998, an în care majoritatea fabricilor de zahăr au fost privatizate (figura 3.4).

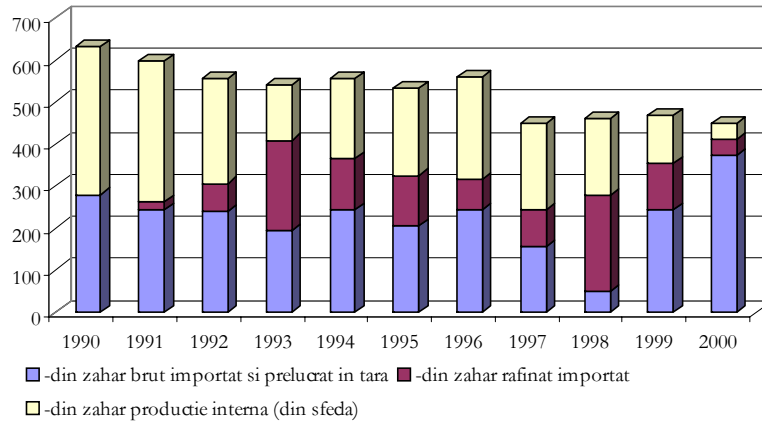

Figura 3.4. Structura surselor consumului de zahăr (mii tone)*

* Disponibilitățile de consum ale populației în perioada 1990-1999, Institutul Național pentru Statistică și Studii Economice, 2000.

Astfel, gradul de autoaprovizionare cu zahăr în România a fluctuat după 1990 înregistrând un trend descendent cu cea mai mică valoare în anul 2000 (9%). În comparație cu media de autoaprovizionare cu zahăr a Uniunii Europene (138%), cât și cu gradul de autoaprovizionare din celelalte țări candidate la Uniunea Europeană România se situează pe cea mai defavorabilă poziție. De aceea, politicile agricole românești din sectorul zahărului din perioada de preaderare la Uniunea Europeană vor avea un rol hotărâtor în negocierile privind cotele acordate pentru acest sector României (figura 3.5).

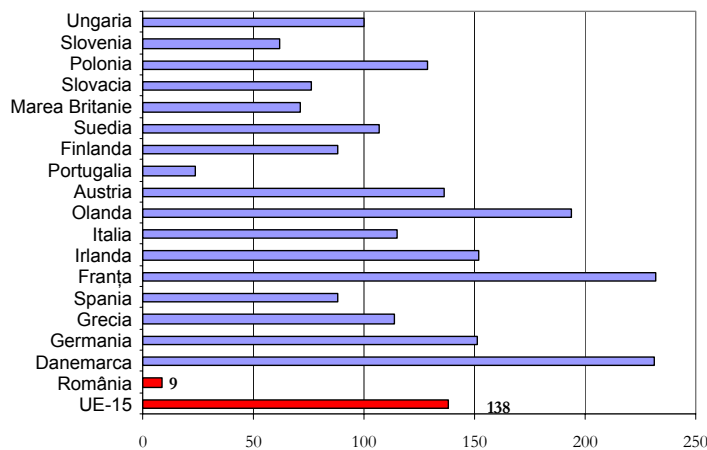

Figura 3.5. Gradul de autoaprovizionare cu zahăr în Uniunea Europeană și unele țări candidate

Sursa: European Commission, Eurostat, în cazul României: calculații pe baza Producției Fizice Industriale Lunare, Institutul Național pentru Statistică și Studii Economice, ianuarie 2001.

Caseta 3.2**Tendențe și practici pe piața mondială a zahărului²⁰**

Producția mondială de zahăr rafinat pentru sezonul 2000/01 este estimată la 124 milioane tone, în scădere cu 7% față de recordul înregistrat anul trecut. Cea mai mare scădere a producției s-a înregistrat în Brazilia (de -4.1 milioane tone sau de 25%). În schimb cea mai însemnată creștere s-a înregistrat în China (de +876 tone sau de 12%). Consumul mondial de zahăr este prognozat la 128.7 milioane tone, în creștere cu 1% față de anul anterior. Exportul mondial de zahăr este prognozat la 32.8 milioane tone, în scădere cu 16% față de anul trecut.

Exporturile Americii de Sud se așteaptă să se reducă cu 5.1 milioane tone (datorită Braziliei), iar exporturile din Uniunea Europeană sunt prognozate să scadă cu 1.6 milioane tone.

Liderii importurilor sunt: Rusia, Statele Unite, Japonia, Coreea de Sud, Indonezia, Malaezia și Uniunea Europeană.

Producția de sfeclă de zahăr în sezonul 2000/01 este prognozată să scadă cu 12.6% în SUA, cu 10% în Uniunea Europeană, cu 15% în Ucraina și să crească cu 4% în Rusia.

Zahărul este cotelat la Bursa din New York (Contract nr. 5 – zahăr rafinat) și la Bursa din Londra (Contract nr. 11 – zahărul brut). În ciuda cotației zahărului la bursele menționate, datorită unui sistem de susținere sofisticat atât pe piața Uniunii Europene cât și a SUA la care se adaugă și alte sisteme de cote tarifare practicate de cele mai multe țări, cotațiile bursiere nu reflectă schimbările reale de pe piața zahărului decât în cazul marilor producători de zahăr extras din trestie.

3.4. Scenarii de autoaprovizionare cu zahăr și costurile implicite ale acestora

Întrucât gradul de autoaprovizionare cu zahăr cât și consumul de zahăr pe cap de locuitor în România au scăzut continuu, ne-am propus să analizăm variante de autoaprovizionare cu zahăr și costurile implicite ale acestei autoaprovizionări.

3.4.1. Ipoteze asumate

Pentru a putea realiza dezideratul autoaprovizionării cu zahăr în țara noastră, ne asumăm următoarele ipoteze:

- rediscutarea tuturor acordurilor comerciale semnate de România și care vizează acest sector (caseta 3.1);
- prețul sfeclei și al zahărului va fi garantat, astfel încât atât fermierii cât și procesatorii să manifeste interes în cultivarea și prelucrarea sfeclei de zahăr;

²⁰ *World Sugar Situation – Foreign Agricultural Service, United State Departament of Agriculture, February 08, 2001.*

- producția medie de sfeclă de zahăr la hectar reprezintă media ultimilor 10 ani;
- randamentul de extracție al zahărului din sfeclă reprezintă maximul randamentului mediu de extracție anuală;
- prețul zahărului la consumator nu va crește, deci consumatorii nu vor fi afectați de scenariile propuse;
- consumul anual pentru toate scenariile va fi de 450 mii tone/an.

3.4.2. Scenarii propuse

Vă supunem atenției trei scenarii în care autoaprovizionarea cu zahăr este satisfăcută în proporție de 50%, 75% și 100% (tabelul 3.5).

Corespunzător fiecărui scenariu suprafața cultivată și producția totală crește corespunzător gradului de autoaprovizionare. În schimb, cantitățile importate de zahăr brut și rafinat se înjumătățesc în cazul celui de-al II-lea scenariu pentru ca în scenariul al III-lea practic să nu mai importăm zahăr.

Tabelul 3.5

Scenarii propuse

	Scenariul I (50%)	Scenariul II (75%)	Scenariul III (%)
Suprafața cultivată (mii ha)	102	186	248
Producția medie (kg/ha)	20	20	20
Producția totală (mii tone)	2045	3713	4950
Randament extracție (%)	11	11	11
Zahăr procesat în țară (mii tone)	373	411.5	450
- zahăr din sfeclă (mii tone)	225	337.5	450
- zahăr brut rafinat în țară (mii tone)	148	74	0
Zahăr rafinat importat (mii tone)	77	38.5	0
Consum intern (mii tone)	450	450	450
Gradul de autoaprovizionare (%)	50	75	100

Sursa: Calculații proprii.

3.4.3. Costurile implicite ale autoaprovizionării cu zahăr conform scenariilor propuse

Corespunzător scenariilor propuse am cuantificat costurile necesare autoaprovizionării cu zahăr luând în considerare, pe de o parte, prețurile sfeclei de zahăr practicate de către fabrici, dar și costurile producerii sfeclei de zahăr, din studiul de caz, iar pe de altă parte, prețurile zahărului rafinat din import și prețurile zahărului la intern (extras din sfeclă de zahăr).

Costurile necesare subvenționării culturii de sfeclă de zahăr, la producător, cât și costurile necesare subvenționării zahărului, la poarta fabricii, cresc o dată cu creșterea gradului de autoaprovizionare cu zahăr (tabelul 3.6).

Ponderea cea mai mare în costurile autoaprovizionării cu zahăr o deține constant, pentru toate variantele, costurile subvenționării culturii de sfeclă de zahăr.

Costurile totale cresc și ele de la 95 milioane euro (scenariul I) la 215 milioane euro (scenariul III).

Tabelul 3.6

Costurile autoaprovizionării cu zahăr

		Scenariul I	Scenariul II	Scenariul III
Costul de producție al sfeclei de zahăr	euro/tonă	49	49	49
	mii euro	100227	181913	242550
Prețul sfeclei de zahăr la poarta fabricii	euro/tonă	21	21	21
Costurile subvenționării culturii de sfeclă de zahăr	mii euro	57273	103950	138600
Prețul zahărului (la intern)	euro/tonă	423	423	423
	mii euro	95175	142763	190350
Prețul zahărului din import (CIF)	euro/tonă	252	252	252
Costurile subvenționării zahărului	mii euro	38475	57713	76950
Costurile totale ale autoaprovizionării cu zahăr	mii euro	95748	161663	215550

Sursa: Calculații proprii.

3.4.4. Cine pierde și cine câștigă în cadrul scenariilor propuse?

Ca orice politică nouă, în orice domeniu ar fi ea aplicată, există categorii ale populației care vor fi favorizate și altele care vor fi defavorizate de noile măsuri luate (tabelul 3.7).

În cadrul scenariilor de autoaprovizionare propuse:

- Fermierii își vor mări veniturile, în toate cele trei cazuri, deoarece prețul sfeclei de zahăr practic se va dubla și vor fi astfel interesați să investească în această cultură.
- Procesatorii, fabricile de zahăr vor avea garantat prețul zahărului extras din sfecla de zahăr, dar în același timp vor pierde veniturile obținute din procesarea zahărului brut importat;
- Comercianții vor pierde în toate cazurile, pentru că veniturile lor din comerțul cu zahăr se vor diminua ajungând să fie eliminați total în cazul autoaprovizionării 100% cu zahăr din intern;
- Consumatorii în schimb nu vor fi afectați de aceste măsuri, deoarece scenariile propuse nu au avut în vedere creșterea prețului zahărului la consumator;
- Contribuabilii la bugetul de stat, deci și cei care consumă zahăr cât și cei

care nu consumă vor fi nevoiți ca prin taxele și impozitele pe care le plătesc să susțină costurile autoaprovizionării cu zahăr.

Tabelul 3.7

Cine pierde și cine câștigă în cadrul scenariilor propuse?

	Scenariul I (50%)	Scenariul II (75%)	Scenariul III (%)
Fermierii	+	+	+
Procesatorii	+/-	+/-	+/-
Comercianții (importatorii)	-	-	-
Consumatorii	0	0	0
Contribuabilii	-	-	-

Sursa: Estimări proprii.

3.5. Suntem suficient de bogați pentru a ne asuma aceste costuri?

Dacă fermierilor români le vor crește veniturile ca urmare a cultivării sfeclei de zahăr, iar consumatorii nu vor fi afectați de “noua politică de autoaprovizionare cu zahăr”, iar România va putea obține în cadrul negocierilor de aderare la Uniunea Europeană “o cotă de zahăr care să-i reprezinte potențialul agricol” nu mai rămâne decât să vedem cât reprezintă acest efort în bugetul Ministerului Agriculturii, Alimentației și Pădurilor (MAAP)?

Tabelul 3.8

Ponderea costurilor autoaprovizionării cu zahăr în bugetul MAAP (mil. euro)

Bugetul MAAP (din anul 2000)	472.0	%
Scenariul I (50%)	95.7	20
Scenariul II (75%)	161.7	34
Scenariul III (%)	215.6	46

Sursa: Calculații proprii.

Pentru susținerea costurilor autoaprovizionării cu zahăr ar trebui ca alocația bugetară să fie cuprinsă între 20 și 46% din bugetul MAAP (la nivelul anului 2000), iar pentru ca susținerea să aibă un impact în cadrul negocierilor de aderare la Uniunea Europeană efortul trebuie făcut pentru cel puțin 5 ani astfel încât seria de date statistice să poată fi luată în calcul la stabilirea cotelor de zahăr ale României (tabelul 3.8).

Dar, nu trebuie să uităm că sectorul zahărului nu este singurul care are nevoie de alocații bugetare. Uniunea Europeană oricum dispune de excedent de zahăr (138% grad de autoaprovizionare) cu care oricum face cheltuieli de refinanțare a exportului pentru a-l putea plasa pe piața mondială și a menține prețul zahărului ridicat în cadrul uniunii la nivelul de 645 euro/tonă.

Atâta vreme cât veniturile consumatorilor români nu vor crește ei nu-și vor permite să facă față unor prețuri așa de ridicate ale zahărului, ca cele din UE, fără a fi afectat consumul de zahăr pe cap de locuitor care oricum se situează mult sub media UE (20.9 kg/cap de locuitor în România față de 33.1 kg/cap de locuitor în UE).

Bibliografie

- Dumitru, Dumitru; Ionescu Lucian; Lazăr, Traian; Popescu, Marin; Toderoiu, Filon, *Strategia națională de pregătire a aderării României la Uniunea Europeană în domeniul agriculturii*, 1995
- Dumitru, Mihail; Burlacu, Mirela, *Sistemul de prețuri agricole*, IEA-INCE, 1995
- Gavrilescu, Dinu (coordonator), *Agricultural demand, supply and prices during 1990-1995*, CIDE, Bucharest, 1996
- Gavrilescu, Dinu, *Economia agroalimentară - delimitări, premise, anticipări*, Editura Expert, București, 1996
- Harrigan, J.; Loader, R.; Thirtle, C., *La politique des prix agricoles: le gouvernement et le marché*, FAO, 1995
- Irimescu, Achim; Serbanescu, Camelia; Teșliuc, Emil Daniel, *Romania - Recent agricultural policy, trade and market developments*, study prepared for OECD meeting in Paris, April 1997.
- Răuță, Corneliu; Munteanu, Ion; Cîrstea, Stelian; Pușcă, Iuliana, *Strategia de integrare a României în Uniunea Europeană în domeniul agriculturii*, ASAS, 1995
- Schrevel, Jean-Philippe de, *Prix et subsidies*, Phare - PAU, Romania, 1993
- Tracy, Michael, *Produsele alimentare și agricultura în economia de piață. Studiu introductiv în teoria, practica și politica agrară*, APS, Impex SRL, 1996
- ***, *Economia politică*, Academia de Studii Economice, Editura Economică, 1996
- ***, *Programul de reformă a sectorului agroalimentar al României pentru perioada 1998-2000*, Ministerul Agriculturii și Alimentației, 1997
- ***, Ministerul Agriculturii și Alimentației, UE Phare Program: *Strategia dezvoltării agriculturii României pe termen scurt și mediu*, 1997

4. PIAȚA LEGUMELOR ȘI FRUCTELOR

drd. Ioana ROMAN, CP III,
Institutul de Economie Agrară

4.1. Elementele definitorii ale pieței interne de legume și fructe

Legumele, fructele și cartofii dețin o pondere însemnată în producția agroalimentară. În țara noastră, s-au dezvoltat câteva bazine horticole importante și de mare interes, atât pentru economia națională, cât și pentru microregiunile respective. Aceste bazine horticole, amplasate în județele din Nord-Estul Munteniei, Sudul Moldovei, de-a lungul Dunării, Câmpia Română, Câmpia de Vest, precum și în jurul marilor centre urbane, au pus la dispoziția populației o gamă sortimentală foarte bogată de legume și fructe, în stare proaspătă sau conservate. Datorită factorilor pedoclimatici deosebit de favorabili, ca și de sistemul de cultivare mai puțin intensiv, legumele și fructele autohtone au avantajul de a fi deosebit de gustoase, performanță la care alte țări ajung prin folosirea de aditivi, ce influențează negativ compoziția biochimică și costul produselor.

Piața legumelor și fructelor este mult diferită de piețele celorlalte produse agroalimentare, având următoarele particularități:

- Varietatea foarte mare a produselor și a formelor în care pot fi prezentate și oferite spre consum (proaspete, conservate, congelate sau uscate); există circa 150 de produse legumicole și numeroase sortimente de fructe, care asigură un consum diversificat, dând posibilitatea cumpărătorilor de a alege dintr-o gamă variată de produse.
- Sezonalitatea diferită pe grupe de produse; remarcându-se următoarele categorii:
 - produse cu sezonabilitate foarte mare: căpșuni, cireșe, vișine, zmeură, salată verde, ceapă verde, piersici, caise etc.;
 - produse cu sezonabilitate medie, la care recoltarea și consumul sunt eșalonate în timp: tomate, castraveți, fasole verde, pere, prune etc.
 - produse cu sezonabilitate scăzută: cartofi, rădăcinoase, ceapă uscată, mere, nuci etc.
- Cererea de legume și fructe este, la majoritatea produselor, continuă, în timp ce producția (oferta) este sezonieră. Pentru a se conferi ofertei un caracter continuu, trebuie să se apeleze la anumite sisteme de cultură (sere și solarii) și de păstrare (depozite frigorifice etc.) a legumelor și fructelor.

4.1.1. Producții și randamente la legume și fructe

Producția horticolă are o importanță deosebită pentru România, ocupând circa 5% din suprafața agricolă. Printre produsele care ocupă suprafețe însemnate se numără: legumele (tomatele, varza, castraveții, ceapa etc.), cartofii, fructele (mere, prune) etc. În perioada 1989-1999 suprafețele cultivate (figura 4.1, anexa 4.1) cu legume, cartofi și pomi fructiferi au scăzut. În ultimii ani, se observă, însă, o redresare importantă, suprafețele cultivate crescând la toate categoriile. Totodată, a crescut ponderea gospodăriilor individuale în producția de legume și fructe. La cultura cartofului, micii producători individuali au jucat un rol important și înainte de 1989, când contribuiau cu circa 46% la producția totală. În prezent, acești mici producători dețin o pondere de 93% din producția totală de cartofi.

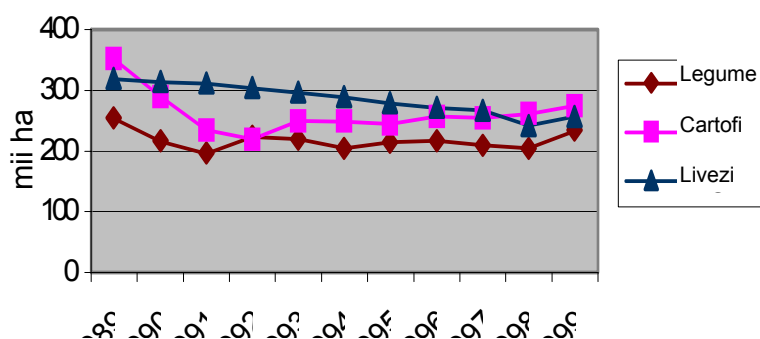

Figura 4.1. Evoluția suprafețelor cultivate cu legume, cartofi și pomi fructiferi

Merită menționat faptul că în perioada analizată a avut loc o involuție a structurii culturilor legumicole, marcată de restrângerea speciilor intensive, de o deosebită valoare economică și alimentară, în favoarea speciilor extensive. Au scăzut, astfel, suprafețele cultivate cu tomate, ardei, castraveți etc. și au crescut cele cultivate cu rădăcinoase, ceapă, usturoi etc.

Pe fondul reducerii suprafețelor cultivate și a scăderii randamentelor la hectar, s-a înregistrat o scădere mai accentuată a producțiilor totale (figura 4.2, anexa 4.2) de legume, cartofi și fructe, respectiv, cu 47% în 1998. Anul 1999 a fost un an foarte bun pentru culturile legumicole și pentru cartofi, înregistrându-se creșteri față de anul precedent de 8% și 18%. Producția de fructe a scăzut în 1999, atât față de 1998, cât și față de 1997, cu toate că suprafața livezilor a crescut. Rezultă faptul că livezile existente nu sunt corespunzător exploatate, sunt îmbătrânite, sau se cultivă specii slab productive.

În perioada 1994-1999 producțiile medii (tabelul 4.1) la principalele produse legumicole au crescut (la cartofi, ceapă, varză), sau au fost fluctuante (tomate).

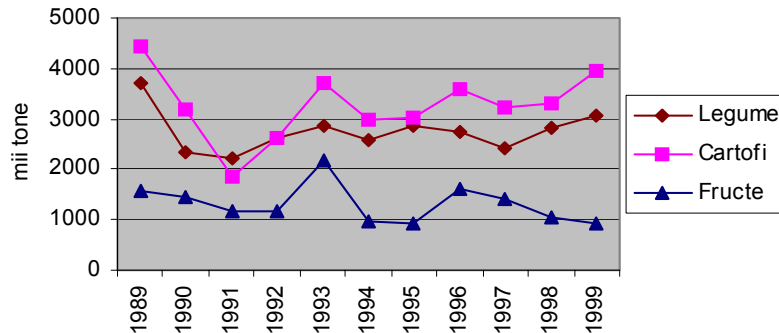

Figura 4.2. Evoluția producțiilor totale de legume, cartofi și fructe

Tabelul 4.1

Producția medie la hectar pentru principalele produse horticoale

- kg/ha -

Legume	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Cartofi	11766	12317	13949	12531	12642	14434
Tomate	15442	15712	14213	9988	13801	14594
Ceapă	9619	10493	8509	10139	10036	10759
Ardei	9684	11034	10193	9594	10404	10557
Varză	18225	18891	20296	19906	18905	19684

4.1.2. Evoluția consumului de legume și fructe pe locuitor

În scopul de a releva modul în care se acoperă consumul necesar cu legume și fructe, pentru realizarea unei alimentații raționale, cu o valoare energetică totală de 3000-3200 calorii/zi, se prevede ca rația alimentară să cuprindă în medie 340-380 grame de legume zilnic, ceea ce înseamnă un consum de 125-140 kg de legume pe locuitor, pe an. În acest sens precizăm că în perioada 1990-1993, consumul mediu anual pe locuitor la legume (anexa 4.3) a fost foarte scăzut (fluctuând între 88,5 kg și 112,7 kg), neasigurând necesarul mediu. După anul 1994 consumul de legume și cartofi a crescut continuu, ajungând în anul 1999 la 156 kg/locuitor și, respectiv, la 86,1 kg/locuitor. Această creștere a consumului de legume și cartofi a fost contrabalansată de scăderea continuă a consumului de fructe și produse din fructe (figura 4.3).

Evoluții similare consumului mediu pe locuitor la legume, cartofi și fructe au înregistrat și producțiile pe locuitor (anexa 4.4). În ciuda creșterii consumului de legume și cartofi pe locuitor, în România s-a înregistrat o depreciere a consumului, datorită scăderii puterii de cumpărare a populației și scăderii veniturilor. Trebuie menționat că la legume și cartofi consumul pe locuitor a crescut mult mai încet față de prețuri (rata de creștere a prețurilor a fost de circa o sută de ori mai mare în 1997 față de 1990).

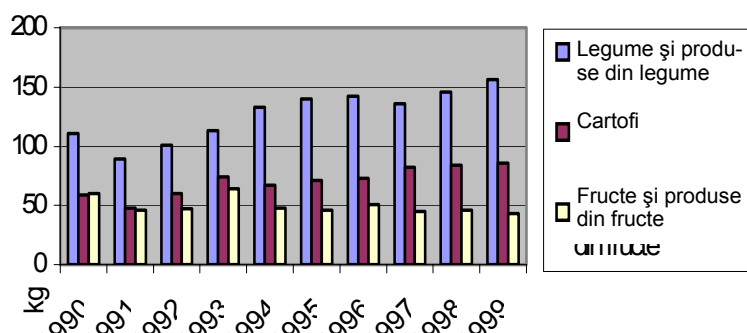

Figura 4.3. Consumul mediu anual pe locuitor la legume, cartofi și fructe

4.1.3. Prețurile principalelor produse horticoale

Prețurile legumelor și fructelor sunt influențate de o gamă largă de factori, cei mai importanți fiind următorii:

- Costurile de producție, considerându-se că prețul trebuie să acopere integral costurile și să permită obținerea unui profit suficient de mare pentru lărgirea activității de producție și comercializare;
- Caracterul sezonier al producției (ofertei) de legume și fructe, corelat cu caracterul continuu al cererii acestor produse determină fluctuații ale prețurilor (prețuri mari în extrasezon și prețuri mici în timpul sezonului);
- Caracterul zonal al ofertei de legume și fructe, corelat cu o dispersare a cererii în toate zonele țării, determină o diferențiere a prețurilor (prețuri mai mari de valorificare în zonele cu deficit pentru anumite produse și prețuri mici în zonele cu produse din abundență);
- Calitatea legumelor și fructelor conduce la diferențierea prețurilor (prețuri mari pentru produse de calitate superioară și prețuri mici pentru cele de calitate medie și inferioară);
- Destinația produselor imprimă, de asemenea, diferențieri ale prețurilor (prețurile sunt mai mari pentru produsele destinate consumului final și mai mici pentru produsele destinate industrializării, de asemenea produsele destinate pieței interne au prețuri mai mici, iar cele destinate pieței externe au prețuri mai mari).

În ultimii cinci ani prețurile produselor horticoale (anexele 4.5 și 4.6) au urmat același drum ascendent, cu al tuturor produselor. Observăm, din studiul indicilor de consum (figura 4.4) că indicii de preț pentru legume, fructe și cartofi se situează sub indicele total, precum și sub indicele corespunzător mărfurilor alimentare.

Din analiza evoluției indicilor de preț putem observa că, pentru legume, cartofi și fructe, prețurile²¹ de pe piață s-au format în funcție de semnalele cererii și ofertei. Acestea, au fluctuat în timp și la nivel zonal, în funcție de o serie de

²¹ Giurcă, D., "Piața internă și externă a tomatelor și a cartofilor", Probleme Economice, nr. 20/1998, CIDE.

factori, cum ar fi: perisabilitatea, posibilitățile de colectare și stocaj, sezonalitatea, zona de cultură, fluxul de distribuție și numărul intermediarilor, precum și distanțele față de anumite piețe locale.

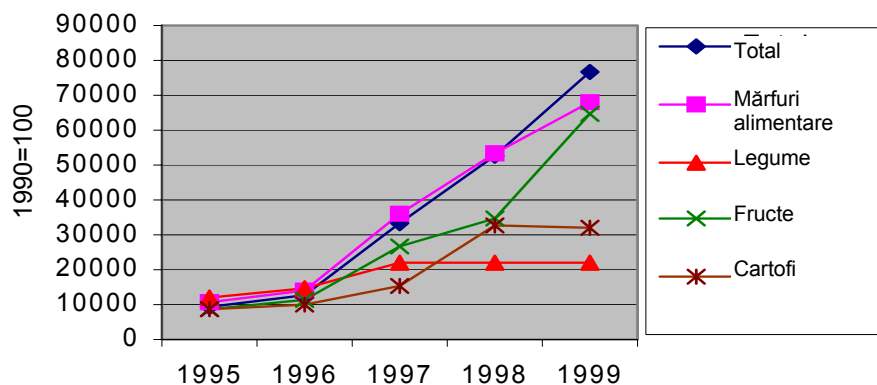

Figura 4.4. Indicii prețurilor de consum pentru legume, fructe și cartofi

4.2. Situația comerțului exterior cu legume și fructe

Până în 1989 România avea o contribuție importantă la comerțul european și mondial cu legume și fructe. În prezent, această contribuție este nesemnificativă, iar balanța este dezechilibrată de ponderea mare a importurilor (tabelele 4.2 și 4.3).

Tabelul 4.2

Comerțul exterior cu legume (în echivalent legume proaspete)

- mii tone -

	1997	1998	1999
Importuri - total	180	170	101
Exporturi - total	30	27	31

Sursa: Comisia Națională de Statistică, Ministerul Agriculturii și Alimentației.

Tabelul 4.3

Comerțul exterior cu fructe (în echivalent fructe proaspete)

- mii tone -

	1997	1998	1999
Importuri - total	124	196	203
Exporturi-total	73	59	39

Sursa: Comisia Națională de Statistică, Ministerul Agriculturii și Alimentației.

În structura importului, la legume predomină ceapa și tomatele, iar la fructe citricele și bananele. În structura exportului, la legume predomină castraveții și legumele uscate, iar la fructe merele. Producțiile de legume și fructe obținute în România în ultimii ani acoperă necesarul intern din perioada mai-octombrie a

anului respectiv (inclusiv materia primă pentru fabricile de industrializare a legumelor și fructelor), produsele importate asigurând diversificarea sortimentelor și ofertei din perioada rece a anului.

Evaluând informațiile legate de comerțul exterior, se poate spune că în cazul legumelor, cartofilor și fructelor, balanța comercială a înclinat spre importuri. Acest fenomen este consecința aplicării defectuoase a unor politici existente, care au creat un mediu concurențial puternic dezechilibrat, în defavoarea producătorilor agricoli.

Fărămișarea suprafețelor cultivate cu legume și a livezilor, numărul mic de asociații ale producătorilor, lipsa unei strategii privind exporturile de legume și fructe (la nivel local sau central) au avut ca rezultat aceste niveluri foarte scăzute ale exporturilor la produsele horticole din ultimii ani.

4.3. Competitivitatea piețelor de legume, cartofi și fructe

4.3.1. Filierile comerciale ale produselor horticole

Procesul lent de organizare al filierelor²², lipsa legăturilor între producția agricolă și desfacerea acesteia prin canale de distribuție funcționale, piețe de gros, burse agroalimentare etc., creează greutăți enorme consumatorilor și producătorilor și pierderi pentru toți agenții economici implicați.

Formarea filierelor pentru legume, cartofi și fructe trebuie să se bazeze pe o structură a producției care să răspundă exigențelor consumatorilor interni, industriilor de prelucrare și exportului. În prezent, structura producției horticole nu răspunde acestor exigențe, manifestându-se o instabilitate a ofertei de la an la an, iar calitatea produselor proaspete sau prelucrate este nesatisfăcătoare.

Fluxul circulației produselor horticole de la producător la consumatorul final se prezintă ca o rețea densă în care se pot regăsi mai multe tipuri de canale de distribuție specifice (figura 4.5). Principalii actori de pe filiera produselor horticole sunt: producătorii, procesatorii, distribuitorii/colectorii, angrosiștii și detaiștii.

În prezent, principalii **producători** de legume, cartofi și fructe sunt mici fermieri, care practică o agricultură tradițională. Mulți mici fermieri s-au grupat în asociații, a căror tehnologii și producții sunt mai bune, având planuri de cultură pe termen scurt și mediu. Producția din sere s-a redus, datorită costurilor foarte ridicate ale energiei, apei și căldurii. Există puține ferme de dimensiuni mari, cu rezultate pozitive în sectorul horticol (Sere Codlea, Horticons Ialomița, Horticola Dăbuleni etc.).

Procesatorii au trecut printr-un proces de restructurare, după 1990. Multe fabrici de procesare a legumelor și fructelor au dat faliment datorită costurilor foarte mari. Din cele rămase sau care au apărut, multe sunt și producătoare de legume și fructe. Deci, multe mari ferme au integrate și fabrici de procesare

²² Zahiu, L., "Structura de producție și filierele pe produse", Tribuna Economică, nr. 49/2000.

(Seromgal - Galați, Horticons - Ialomița, Munca Ovidiu - Constanța). Fabricile de conserve din legume și fructe dispun de tehnologii de producție foarte vechi și se confruntă cu creșteri ale costurilor de producție (creșterea costului energiei, combustibilului, materiilor prime, cum sunt zahărul, uleiul etc.), creșterea costurilor de îmbutelire și etichetare etc. Valoarea adăugată a acestui segment (costul utilităților și forței de muncă, costul îmbutelirii și etichetării și costul materiilor prime) este aproape egală cu cea a producătorilor.

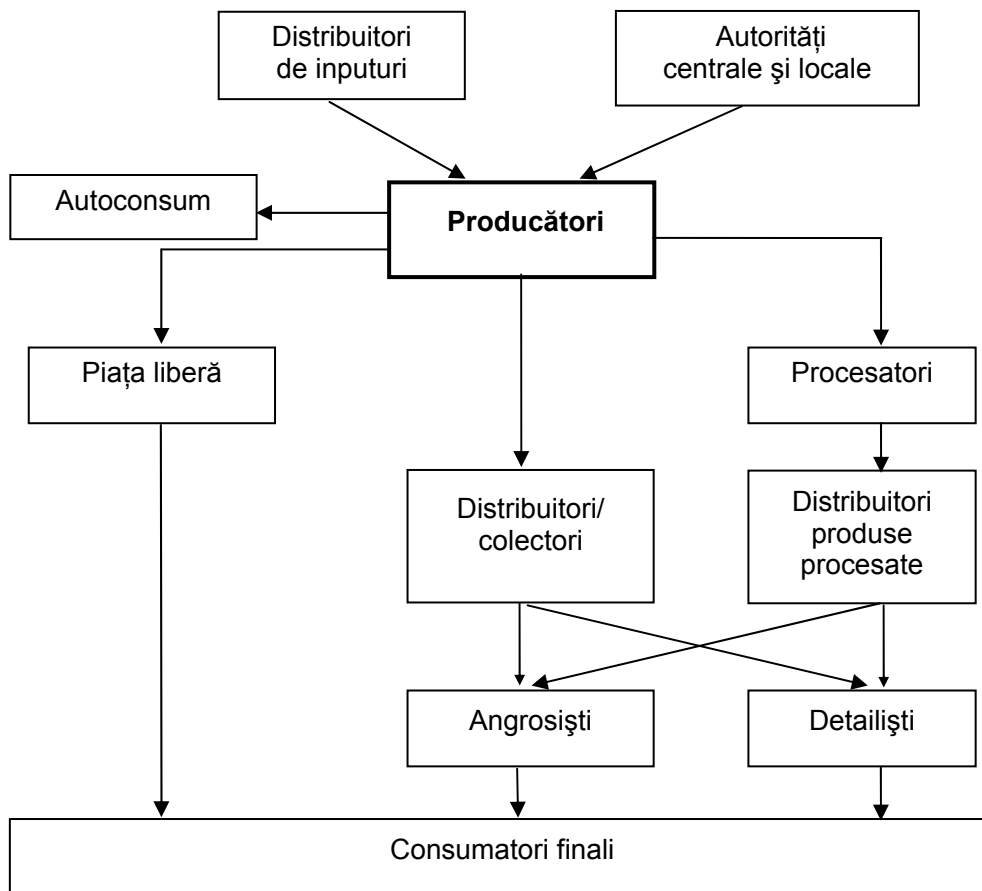

Figura 4.5. Imaginea globală a sectorului horticol

Distribuția și colectarea legumelor și fructelor, proaspete sau conservate, este asigurată de câteva firme de dimensiuni mari (care distribuie cantități mari de produse) și multe firme mici (care distribuie cantități mici de produse). Cele mai mari costuri ale acestui segment sunt reprezentate de transport și forță de muncă. Distribuția este foarte fragmentată și nespecializată.

Angrosiștii sunt și comercianți, de cele mai multe ori. Aceștia au ca obiect de activitate importul de legume și fructe și mai puțin colectarea și vânzarea produselor indigene. **Detailiștii** sunt reprezentați de mici magazine ce vând și multe

alte produse. În România, piața liberă este locul tradițional de unde cumpărătorii achiziționează legumele și fructele proaspete direct de la producători. Au apărut în ultimii ani și mari detailiști, precum: Mega Image, La Fourmi, Metro, Gima etc.

Relațiile dintre agenții economici de pe piața legumelor și fructelor sunt foarte complexe, deoarece există mai multe căi prin care produsele ajung de la producător la consumatorul final. De multe ori producătorul este și vânzător sau procesator, sau angrosistul este și detailist etc. În concluzie, filiera comercială a legumelor și fructelor nu este încă limpede stabilită, urmând ca în viitor să aibă loc transformări care să o apropie de standardele Uniunii Europene.

În multe țări din Uniunea Europeană există cooperative de valorificare a produselor horticole. Rolul acestora constă în: asigurarea unor producții horticole ridicate și de calitate, reglarea piețelor, stabilizarea zonelor rurale în care predomină producția hortică, dezvoltarea sectorului de prelucrare etc.

În București a fost înființată, cu câțiva ani în urmă, Piața de Gros, împreună cu un centru de colectare a legumelor la Movilița. Acest centru nu a funcționat niciodată, luând cu totul altă destinație. Anul acesta, în cadrul unui proiect pilot a fost înființată o asociație de marketing pentru legume, în zona Maia-Brazi-Fierbinți-Dridu, precum și în comunele Coșereni-Movilița-Roșiori din județul Ialomița. Asociația a furnizat membrilor săi semințe de calitate și asistență în aplicarea tehnologiilor. Ea și-a propus să achiziționeze și să valorifice circa 1000 de tone de legume anul acesta. Posibilitățile sunt încă limitate, lipsind atât mijloacele de transport, cât și contractele ferme cu beneficiarii.

4.3.2. Premise ale restructurării pieței legumelor și fructelor

În următorii ani se previzionează o creștere a cererii de legume și fructe. Există un potențial mare atât la nivelul producătorilor, cât și al procesatorilor, putându-se pune bazele unui sector horticol puternic.

Obiectivele care vor sta la baza revitalizării producției românești de legume și fructe, proaspete și conservate, sunt următoarele:

- formarea unor exploatații de dimensiuni medii, corespunzătoare obținerii unor producții ridicate, cantitativ și calitativ, de legume și fructe, în bazinele horticole consacrate;
- creșterea susținerii producătorilor de legume și fructe;
- stimularea dezvoltării sistemului asociativ în producția hortică, prin înființarea de cooperative de producție și cooperative de valorificare a produselor;
- dezvoltarea piețelor de gros, în scopul stabilizării prețurilor și organizării colectării produselor horticole proaspete;
- aplicarea sistemului european de standarde de calitate;
- informarea principalilor agenți de pe piață cu privire la noutățile apărute;
- organizarea unei baze de date oficiale care să cuprindă cele mai importante informații privind filiera legumelor și fructelor.

Anexa 4.1**Evoluția suprafețelor cultivate cu legume, cartofi și a livezilor**

- mii ha -

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Legume, din care:	253	216	195	223	219	204	214	217	209	204	233
- tomate	52	51	46	52	48	44	45	46	44	48	48
- cartofi	351	290	235	219	249	248	244	257	255	261	274
Livezi	318	314	311	304	296	289	278	271	267	242	257

Sursa: Anuarul statistic al României 2000, Comisia Națională pentru Statistică.

Anexa 4.2**Evoluția producțiilor totale la legume, cartofi și fructe**

- mii tone -

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Legume, din care:	3727	2358	2214	2632	2872	2569	2871	2728	2427	2816	3049
- tomate	1011	814	693	831	799	716	731	689	463	677	709
- cartofi	4420	3186	1873	2602	3709	2974	3020	3591	3206	3319	3957
Fructe, din care:	1580	1453	1165	1167	2183	980	917	1632	1417	1036	936
- mere	697	683	505	541	1097	363	457	660	664	365	315

Sursa: Anuarul statistic al României 2000, Comisia Națională pentru Statistică.

Anexa 4.3**Consumul mediu anual pe locuitor la legume și fructe**

- kg -

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Legume și produse din legume (în echivalent legume), leguminoase boabe și pepeni	110,8	88,5	100,7	112,7	133,3	140,4	141,8	135,9	145,9	156
Cartofi	59,4	48,0	60	73,9	66,7	71,0	73,4	81,7	84,1	86,1
Fructe și produse din fructe (în echivalent fructe)	59,5	45,7	47,1	64,3	47,8	45,8	50,5	44,5	45,8	43,4
Rata de creștere a prețurilor	-	2,4	5,7	15,1	45,5	53,5	78,9	101,3	123,3	150,3

Sursa: Anuarul statistic al României 2000, Comisia Națională pentru Statistică.

Anexa 4.4**Producțiile pe locuitor la legume și fructe**

- kg -

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Legume	101	96	116	126	113	127	121	108	125	136
Cartofi	137	81	114	163	130	133	159	142	148	176
Fructe	63	50	51	96	43	40	72	63	46	42

Sursa: Anuarul statistic al României 2000, *Comisia Națională pentru Statistică*.

Anexa 4.5**Indicii prețurilor de consum la principalele produse horticoale**

- 1990=100 -

	1995	1996	1997	1998	1999
Total	9353,4	12983,4	33076,9	52624,2	76728
Mărfuri alimentare	10469,3	14276,5	35885,9	53263,9	68097,6
Legume	11684,6	14547,5	22324,9	22324,9	22324,9
Fructe	8679,2	11448,9	26370,1	34844,4	64830,6
Cartofi	8470,9	10250,7	15497,9	32354,5	32327,9

Sursa: Anuarul statistic al României 2000, *Comisia Națională pentru Statistică*.

Anexa 4.6**Prețurile medii ale principalelor produse horticoale vândute pe piețele din marile orașe**

- lei/kg -

	1995	1996	1997	1998	1999
Cartofi	866	977	1493	2879	3032
Tomate	844	1076	4756	3352	5255
Mere	1008	1142	2190	3178	7816

Sursa: *Colecția Anuarului statistic al României 1996-2000, Comisia Națională pentru Statistică*.

Bibliografie

- Alexandri, C., *Securitate și echilibru alimentar în România*, Editura GEEA, București, 2001
- Brașoveanu, N., "Cultura legumelor în România la sfârșit de mileniu", *Tribuna economică*, nr. 44/2000, București
- Brașoveanu, N., "Piața de legume din România", *Tribuna economică*, nr. 46/2000, București
- David, N.; Istudor, N., "Cooperativele de valorificare a produselor agricole", *Tribuna economică*, nr. 12/2000, București
- David, N.; Istudor, N., "Piața produselor horticole în România", *Tribuna economică*, nr. 15/2000, București
- David, N.; Istudor, N., "Prețurile produselor horticole din România", *Tribuna economică*, nr. 14/2000, București
- Gavrilescu, D.; Giurcă, D., *Economia agroalimentară*, Editura Expert, București, 2000
- Giurcă, D., "Piața internă și externă a tomatelor și a cartofilor", *Probleme economice*, nr. 20/1998, CIDE, București
- Tsakok, I., *Agricultural price policy - a practitioner's guide to partial equilibrium analysis*, Cornell University Press, 1990
- Zahiu, L., "Structura de producție și filierele pe produse", *Tribuna economică*, nr. 49/2000, București
- ***, "Probleme ale piețelor principalelor produse agroalimentare", *Studii și cercetări economice*, nr. 5-6/1996, CIDE, București
- ***, *Colecția Agricultură României*, 2001

5. PIAȚA LAPTELUI

drd. Mariana GRODEA, CP III,
Institutul de Economie Agrară

5.1. Particularități ale pieței laptelui – starea actuală

Laptele ocupă în agricultura României locul doi ca importanță după producția de carne, reprezentând în anul 1999, 40% din valoarea producției animale și 15% din valoarea producției agricole.

Între 1989-1997 (cu excepția anilor 1990 și 1992) producția totală de lapte a crescut constant (+25%), în ciuda reducerii permanente a efectivului de vaci de lapte (-27%).

Randamentul pe vacă a sporit semnificativ în perioada 1989-2000 (62%). Cu toate acestea, producția de 2925 litri/vacă/an înregistrată în anul 2000 se situează sub nivelul mediu al Uniunii Europene (5700 litri/vacă/an în 1999) și a altor țări din UE (6908 litri/vacă/an – Olanda, 5622 litri/vacă/an – Franța). Aceasta se explică, în principal, prin existența unui material biologic eterogen cu potențial productiv modest, a hranei insuficiente și neechilibrate din punct de vedere al calității nutriționale, precum și prin dimensiunea mică a fermelor de vaci de lapte.

După anul 1997, o dată cu liberalizarea completă a prețurilor și înlăturarea tuturor măsurilor de sprijin pentru producătorul de lapte, se constată un declin accentuat atât al efectivului de vaci de lapte (9%), dar și al producției totale (6%).

Comparativ cu perioada 1985-1989, când sectorul privat – în special gospodăriile populației – furniza circa 60% din producția totală de lapte, în prezent, acest procent depășește 95%. Dar, acestea sunt în general gospodării de subzistență și aproximativ doar un sfert din producția lor totală de lapte ajunge pe piață.

De asemenea, merită a semnală faptul că, dacă în perioada 1985-1989, cantitatea de lapte preluată și procesată de agenții economici de prelucrare a reprezentat în medie 40% din producția totală, după 1989, aceasta s-a redus an de an, ajungând ca în 2000 să reprezinte doar 21% din producția totală.

După 1993, mai exact începând cu anul 1996 numărul agenților economici cu capital privat din rețeaua de prelucrare a sporit prin:

- apariția de noi agenți economici privați;
- privatizarea în totalitate a unor societăți comerciale cu capital majoritar de stat (din cele 49 societăți comerciale în 1990, s-au privatizat 29 și 20 sunt în curs de privatizare);
- "spargerea" unor societăți comerciale cu capital de stat în 1-3 unități private de sine stătătoare.

În prezent funcționează în industria laptelui 580 agenți economici din care 512 (88%) sunt agenți economici cu capital privat.

Producția fizică industrializată de produse lactate a înregistrat cel mai mare declin comparativ cu alte produse industrializate. Tendința descrescătoare poate fi explicată prin reducerea cererii interne ca urmare a scăderii puterii de cumpărare a populației, competitivitatea scăzută a industriei laptelui pe piața internă și externă, oferta redusă de lapte materie primă. În plus, produsele lactate românești s-au confruntat cu concurența mai performantă a produselor importate, ale căror cantități au crescut mai ales din 1997, când Acordul CEFTA a fost pus în practică și, ca urmare, taxele la import au fost reduse.

Față de nivelul consumului în Uniunea Europeană de 326 litri/persoană în 1998, consumul nostru de lapte și produse lactate (în echivalent lapte) de 194,4 litri în anul 1999 este evident încă mult scăzut. Deși în perioada 1989-1999 s-a înregistrat cea mai mare creștere (43%) comparativ cu celelalte produse de origine animală consumul nostru de lapte reprezintă circa 48% din consumul respectiv din Franța și circa 65% din cel al Italiei.

În perioada 1989-1993 prețurile la producător și de-a lungul filierei laptelui au fost fixate în mod direct de către stat. Sistemul oficial de desfacere statuat după 1993 stabilea un "preț minim garantat" enunțat prin hotărâri ale guvernului; acesta rămânea valabil pe tot cuprinsul țării și în tot cursul anului, până la o nouă reglementare. Producătorii care își vindeau laptele către sistemul "oficial" aveau dreptul, conform legislației în vigoare, la încasarea "primelor de producție". În fapt, aceste prime erau transferate de la buget întreprinderilor de prelucrare a laptelui care făceau dovada de a fi achiziționat lapte – declarat prin lege "de importanță națională" - la prețul minim garantat.

În 1997, în cursul liberalizării globale a prețurilor, prețul laptelui a fost liberalizat; aceasta a inclus eliminarea prețului minim garantat și a primelor compensatorii, precum și controalele asupra prețurilor cu amănuntul pentru produsele lactate.

5.2. Competitivitatea pieței laptelui – situație și perspectivă

Pentru a face față viitoarei competiții pe piața europeană unică în perioada de preaderare la UE și după aceea, România ar putea beneficia de sprijin, dacă ar adopta politici deschise spre comerț și spre o susținere cât mai mică a prețurilor, în scopul încurajării unei mai mari competitivități a sectorului agroalimentar. Punerea unui accent mai mare pe îmbunătățirea eficienței economice a întregului lanț alimentar ar stimula competitivitatea acestuia și ar îmbunătăți condițiile de comercializare pentru producătorii agricoli.

5.2.1. Evaluarea competitivității

Mediul economic și ecologic. Deși România deține suprafețe însemnate de pășuni și fânețe naturale (33%) din terenul agricol, producția de lapte este

sezonieră cu diferențe mari între cantitățile livrate vara și iarna. Această producție sezonieră implică dificultăți în realizarea unei aprovizionări pe toată durata anului. Zonele tradiționale de producere a laptelui sunt cele montane sau deluroase. Componentele de mediu ar putea, pe de o parte, să fie de bun augur în dezvoltarea fermelor de lapte, iar pe de altă parte, să restricționeze creșterea producției, depinzând desigur și de climatul economic și ecologic. De asemenea și utilizarea unei tehnologii performante ar rezolva câteva din problemele de mediu, dar aceasta implică investiții însemnate. Lipsa de capital la nivelul micilor exploatații (o medie de 1,4 capete/exploatație) face însă aproape imposibilă utilizarea unor astfel de tehnologii.

Infrastructură și distanțe de transport. Distanțele lungi de la producători la procesatori și, în final, la consumatori reprezintă un dezavantaj al industriei laptelui din România. Aceasta implică creșteri ale costurilor transportului pe filieră, atât pentru laptele materie primă, cât și pentru produsele prelucrate. Din acest punct de vedere merită a semnala un aspect de o mare importanță și complexitate. O verigă însemnată a filierei laptelui, și anume colectarea acestuia, prin punctele și centrele de colectare ce aparțin fabricilor de prelucrare, și-a redus simțitor activitatea. Practic, chiar și în zonele în care există o infrastructură dezvoltată (distanțe mici și rețele de drumuri asfaltate), activitatea de colectare este slab reprezentată. Punctele și centrele de colectare au fost în marea lor majoritate desființate, iar cele care mai funcționează încă nu dispun de instalații de răcire a laptelui, astfel încât, nu se poate asigura "lanțul frigului" de la producător la consumator, așa cum o cer standardele de calitate.

Experiența. Sectorul produselor lactate din România, cu excepția marilor unități, are încă o experiență redusă pe piața internă și externă.

Dimensiunea exploatațiilor. În anul 1999 structura dimensională a fermelor de vaci cu lapte indică o valoare medie de 1,43 capete pe exploatație, valoare asemănătoare cu cea din anul 1997 și 1998, dar mult inferioară față de Uniunea Europeană, la care media este de 17,5 capete/exploatație.

Pe total țară există 1,3 milioane exploatații de vaci de lapte în care este concentrat un efectiv de 1,8 milioane capete. În anul 1999 ponderea cea mai ridicată o dețin exploatațiile cu 1-2 capete (95%), în timp ce, doar 0,02% din exploatații au în proprietate mai mult de 100 capete.

Structura costurilor. La o producție de aproximativ 3500 litri/vacă/an, furajele reprezintă circa 50% din costul unitar de lapte, iar cheltuielile cu forța de muncă - circa 20%. În ceea ce privește cheltuielile cu procesarea laptelui praf degresat și a untului se constată că în anul 2000, în majoritatea fabricilor de prelucrare, acestea sunt mai mari - aproximativ 40-50% -, comparativ cu costurile prelucrării în Uniunea Europeană (circa 20%).

Piața laptelui. În 2000 destinația producției de lapte era următoarea:

- Consum tehnologic (15%);
- Consum familial (autoconsum) (38%);

- Vânzări directe pe piață (30%);
- Vânzări către unități specializate de prelucrare (17%).

Procentul ridicat al consumului familial certifică faptul că o mare parte din exploatațiile de vaci de lapte produc pentru autoconsum. Faptul se datorează în special următoarelor împrejurări: numărul redus de animale, în special în fermele de subzistență, exploatare în sistem extensiv; prețurile oferite pe lapte nu acoperă costurile de producție la nivel de fermă; în general, producătorii nu-și pot depozita surplusul de produse în bune condiții; slaba funcționare a canalelor de distribuție de la producător la consumator (deficiențe majore în rețeaua de colectare).

Vânzările directe pe piață acoperă un procent de numai 30% din totalul producției de lapte, datorită: ineficienței rețelelor de colectare a laptelui; prețului mediu pe piața țărănească care este mai mare decât prețul oferit de procesatorii. Pe lângă aceasta, plățile pe această piață se fac în monetar, în timp ce procesatorii plătesc prin ordine de plată, cu întârziere; oferta de lapte este sezonieră și dispersată în cantități mici pe producător.

Prețul real la producător oferit de unitățile procesatoare pentru laptele de vacă și de bivoliță variază în limite destul de largi, în funcție de zona geografică a țării și importanța și puterea economică pe piață a procesatorului datorită următoarelor motive: procesatorii au o mai mare putere pe piață. Ei vor să acopere investițiile făcute într-un timp scurt și oferă prețuri mici pentru materia primă; prețul nu este în concordanță cu calitatea, cantitatea fiind mult mai importantă. În anul 2000 acesta a oscilat între 2500 și 3000 lei/litru la poarta fermei în județele Neamț și Covasna și 5500 lei/litru în sudul țării (Danone). Pentru anul 2001 se constată o ușoară tendință de creștere a prețurilor oferite producătorilor.

Cererea și consumul de lapte. În anul 1999, consumul de lapte lichid al țării noastre este comparabil cu cel al Belgiei (66,6 litri/loc.), Italiei (62,0 litri/loc.), Germaniei (64,4 litri/loc.), dar inferior celui înregistrat în Irlanda (166,7 litri/loc.), Regatul Unit (120,7 litri/loc.), Finlanda (170,3 litri/loc.).

Consumul de unt a scăzut la jumătate (de la 0,6 kg/loc. la 0,3 kg/loc.) în 1999 față de 1996 și este considerat mult inferior țărilor Uniunii Europene: Germania 6,8 kg/loc., Franța 8,3 kg/loc., Austria 5,2 kg/loc., Belgia 5,6 kg/loc. și Danemarca 4,5 kg/loc.

Și la capitolul brânzeturi datele statistice ale anului 1999 reliefează un consum de 12,8 kg/loc., mai mic față de alte țări (Franța 23,6 kg/loc., Germania 20,5 kg/loc., Italia 20,0 kg/loc.).

Consumul de produse lactate proaspete (iaurturi; creme) a înregistrat și în țara noastră ca de altfel în toate țările Uniunii Europene o creștere importantă în perioada 1989-1999. Dintre țările UE, cel mai mare consum în anul 1998 este înregistrat în Olanda 30,7 kg/loc., urmată de Belgia și Luxemburg 28,0 kg/loc., Franța 26,9 kg/loc., Germania 24,1 kg/loc.

Cauzele care au condus la realizarea unui consum scăzut de lactate nu se

rezumă doar la diminuarea efectivelor de vaci de lapte, creșterea prețurilor produselor lactate și scăderea puterii de cumpărare a populației, ci și la interesul scăzut pentru redresarea sectorului de producere și prelucrare a laptelui. În sprijinul acestei afirmații pledează următoarele argumente: a) lipsa subvențiilor acordate crescătorului de vaci de lapte; b) prețul mic de achiziție al laptelui oferit producătorilor și decontarea acestuia cu întârziere; c) lipsa de cointerese a producătorului pentru obținerea unui lapte de calitate (plata făcându-se la prețuri stabilite, indiferent de încărcătura microbiană a laptelui).

Un studiu de piață pentru produsele lactate efectuat în decembrie 1999 de Mercury Marketing and Research Consultants comandat de Land O' Lakes arată câteva aspecte interesante privind obiceiurile de consum și de aprovizionare ale românului: 60% din laptele consumat este neprocesat; 87% din populația urbană bea lapte cel mult o dată pe săptămână; laptele lichid, margarina și brânza sunt cele mai căutate produse de către consumatorii români; cu excepția înghețatei, toate celelalte produse lactate sunt asociate cu micul dejun; preferințele consumatorilor români sunt îndreptate în primul rând către produsele lactate românești și apoi către cele importate; pentru distribuția laptelui lichid este preferat ambalajul din material plastic.

Dezvoltarea comerțului exterior cu produse lactate. În contextul dificilei perioade de tranziție la economia de piață, de reorganizare și rentabilizare a sectorului privat, a unei producții interne scăzute, insuficientă pentru acoperirea necesarului de consum al populației, România a devenit, în ultimii ani, un însemnat importator net de produse lactate. Balanța comercială a produselor lactate în 1999 a prezentat un deficit de 19,7 milioane dolari.

Menționăm că din 1999 apare o tendință de diminuare a importurilor de produse lactate și de creștere a exporturilor acestora. Această tendință s-a datorat în mare parte menținerii unei rate de schimb leu/dolar favorabilă exporturilor. De asemenea, continuarea tendinței ascendente a livrărilor de produse lactate (în termeni cantitativi) pe piețele externe a fost posibilă și în anul 2000 în condițiile adoptării de către guvern a unui program de relaxare fiscală care a cuprins, ca prim stimul reducerea impozitului pe profit de la 38% la 25%.

Politica vamală după 1989. Între 1990 și 1992 exporturile de lapte lichid, unt și lapte praf au fost interzise, dar în 1993 această prevedere a fost limitată doar la unt și alte grăsimi derivate din lapte. În completare, la aceasta, contingentele la export pentru brânzeturi au existat până în 1993. După iulie 1995 s-a aplicat o taxă de import de 25% pentru lapte praf și unt și 20% pentru brânzeturi. Protecția la frontieră a crescut semnificativ după introducerea noii scheme de taxe rezultate din calitatea de membru OMC. Taxa de import pentru unt a fost de 235%, pentru brânzeturi și lapte praf de 171% și, respectiv, 98%. În mai 1997 a urmat o reducere substanțială la taxele de import, cu taxe pentru lapte praf de 50%, pentru unt și brânzeturi de 60%. Ultima reducere a avut loc în ianuarie 1999, când taxele de import pentru toate cele trei produse a ajuns la 45%.

Toate aspectele menționate anterior arată faptul că sectorul lapte și produse lactate nu este unul competitiv din cauza a cel puțin două împrejurări majore:

- mărirea mică a fermelor de lapte;
- proasta funcționare a sistemului de marketing din sectorul lactat.

Pe parcursul anilor, s-au folosit mai ales două măsuri în politicile românești pe produs, pentru a îmbunătăți competitivitatea acestui sector: a) schema cupoanelor și b) sistemul de prime. Fiecare se distinge printr-un conținut propriu.

- *Schema cupoanelor.* A fost introdusă pentru fermele de lapte, începând cu anul 2000, pentru subvenționarea inputurilor.

Pentru anul 2000, valoarea totală pentru sistemul de cupoane a fost de 5 000 de miliarde de lei din bugetul Ministerului Agriculturii și Alimentației, cu un total de 39 325 000 cupoane. Pentru sectorul lapte suma totală a fost de 600 miliarde lei (1650 capete x 4 cupoane/cap x 100 000 lei).

- *Prima pentru lapte.* Producătorii de lapte au fost încurajați prin prevederile Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 29/14 aprilie 2000. Conform acestor prevederi, se acordă o primă de 500 lei pentru fiecare litru de lapte livrat unităților prelucrătoare, în echivalent de 3,5% conținut de grăsime. Subvențiile sunt acordate de la bugetul MAA, pentru laptele livrat către unitățile prelucrătoare.

5.2.2. *Competitivitatea pieței laptelui prin prisma utilizării coeficienților de protecție: Coeficientul de protecție nominală (CPN) și Coeficientul de protecție efectivă (CPE)*

5.2.2.1. **Cadrul general**

În mod tradițional, intervențiile statului în agricultură îmbracă forme variate, care țin fie de politica agricolă în sens absolut (fixarea prețurilor de-a lungul filierei produsului, alocarea de subvenții de la buget), fie de cea comercială (impunerea regimului vamal mai protecționist sau mai liberal, fixarea de cote sau de interdicții la import sau export etc.). Este de extremă importanță estimarea efectivului net al acestor intervenții, dat fiind că măsurile de politică economică sunt multiple și complexe.

Capitolul de față prezintă o abordare tehnică a analizei cantitative a intervențiilor prin prețuri și subvenții, larg uzitată în Uniunea Europeană și Statele Unite.

Estimarea competitivității interne și internaționale a activității productive pe filieră, prin cuantificarea și examinarea unor măsuri de politică economică a avut la bază calcularea coeficienților de protecție: coeficientul de protecție nominală (CNP) și coeficientul de protecție efectivă (CPE).

Coeficienții de protecție. Considerații generale

- permit decidenților să hotărască dacă stimulentele generate de politica de prețuri sprijină dezvoltarea agricolă eficientă și în ce direcție investiția

publică a stimulentele private ar trebui dirijată pentru promovarea unei utilizări mai eficiente a resurselor;

- compară prețurile observate (sub control) – dată fiind intervenția asupra prețurilor – cu prețurile de eficiență, care ar prevala în absența intervenției și distorsiunilor pieței interne;
- indică atât structura taxării și subvenționării, cât și divergența dintre stimulentele care sunt generate de politică și stimulentele pe care oportunitățile comerțului extern le-ar fi oferit;
- compară prețurile interne cu prețurile la frontieră; aceste rapoarte de prețuri indică măsura în care politica prețurilor interne îi protejează pe producătorii interni de influența directă a piețelor externe și cum în cadrul acestui proces sunt generate stimulente pentru producția internă sau consum.

Coeficientul de protecție nominală (CPN)

- este cel mai simplu indicator care surprinde efectul net al politicilor de stimulare a producătorilor agricoli;
- se calculează ca raport între prețul intern și cel de referință, ajustat după regula FOB minus/CIF plus;
- prețul la frontieră este definit ca prețul pe piața internațională convertit în moneda locală utilizând rata de schimb. Astfel:

$$CPN_i = \frac{P_i^d}{P_i^b},$$

unde:

P^d - prețul intern;

P^b - prețul la frontieră (prețul extern x rata de schimb);

i - bunul (marfa).

- valoarea sa numerică indică structura pozitivă, negativă sau neutră a protecției generată de politica agricolă după cum urmează:
 - pentru producători, dacă $CPN > 1$, atunci politicile împing prețurile interne peste nivelul care ar prevala în cazul în care comerțul ar fi liber, iar producătorii interni sau intermediari primesc un preț mai mare după intervenție, decât dacă ar primi fără intervenție, ei fiind implicit subvenționați.

Similar un CPN supraunitar pentru consumatori denotă protecție negativă, indicând evident o impozitare, întrucât prețurile sunt mai mari decât ceea ce s-ar plăti în absența distorsiunilor induse de măsurile de politică.

- dacă CPN pentru producători < 1 atunci intră în vigoare structura reversă a protecției; se consideră că intervențiile prin politica economică

au ca efect implicit impozitarea acestuia, în timp ce consumatorul este favorizat;

- dacă $CPN = 1$ structura protecției este neutră; producătorii, intermediarii și consumatorii trebuie să facă față prețurilor interne care sunt egale cu prețurile la frontieră pe care trebuie să le înfrunte fără intervenție.

Coeficientul de protecție efectivă (CPE)

- se calculează ca raport între valoarea adăugată din prețurile interne și valoarea adăugată din cadrul prețurilor la frontieră;
- formula de calcul este următoarea:

$$CPE \text{ brut} = \frac{V_a^d}{V_a^b},$$

unde:

V_a^d - valoarea adăugată din prețurile interne;

V_a^b - valoarea adăugată din prețurile la frontieră;

utilizând indicii de referință al ratei de schimb aceeași relație poate fi exprimată ca rată nominală a protecției (RNP);

$CPE = \text{preț per unitate a outputului din prețurile interne} - \text{costul total a inputurilor comercializabile per unitate a outputului din prețurile interne} / \text{preț per unitate a outputului din prețurile la frontieră} - \text{costul total al inputurilor comercializabile per unitate a outputului în prețurile la frontieră}.$

Estimarea valorii adăugate

- Pentru a putea estima valoarea adăugată este necesar a se face în primul rând un inventar a inputurilor utilizate în procesul de producție și a le împărți în cele două categorii:
 1. **factori primari de producție** (resurse interne): pământ, forță de muncă, capital; acestea sunt stocuri de resurse care se utilizează în mai multe cicluri de producție;
 2. **inputuri intermediare**, care spre deosebire de factorii primari sunt epuizate în procesul de producție; inputurile intermediare se subdivid la nivelul lor în: **comercializabile** (îngrășăminte, pesticide, combustibile, semințe, furaje concentrate) și **necomercializabile** (gunoi de grajd, transport, reparații, electricitate, asigurări);
- CPE spre deosebire de CPN ia în considerare simultan și prețul produsului și prețul inputurilor comercializabile.
- Ca și CPN, CPE poate presupune o gamă largă de valori numerice care

indică gradul de protecție al producătorilor, consecință a politicilor guvernamentale:

- dacă $CPE > 1$ atunci producătorii interni primesc un profit mai mare pe resursele lor, dată fiind intervenția decât fără intervenție. Ei se bucură în acest caz de protecție pozitivă;
- dacă $CPE < 1$ protecția este negativă; producătorii ar putea să primească un profit mai mare, în situația în care ar avea de înfruntat prețurile de la frontieră și nu prețurile interne ale inputurilor și outputurilor;
- dacă $CPE = 1$, structura de protecție este neutră, producătorii nefiind nici favorizați nici discriminați;

5.2.2.2. Metodologie

Demersul care va fi prezentat în continuare este menit să cuantifice măsura în care prețurile de pe piața internă se abat de la prețurile internaționale nedistorsionate, adică cele care ar exista în condițiile unei piețe libere pe trepte comparabile ale filierei.

Rezultatul acestei analize are următoarele implicații practice:

- arată care ar fi prețurile care s-ar stabili pe piața internă la producător, procesator și respectiv consumator, în absența intervențiilor de politică;
- indică efectele măsurilor de politică economică în sensul stimulării sau inhibării producătorilor, procesatorilor, consumatorilor;
- cu ajutorul acestei analize se poate aprecia parțial cine beneficiază, respectiv cine “plătește” costurile acestei politici.

La baza metodologiei de lucru a stat lucrarea intitulată “Agricultural Price Policy – A Practitioner’s Guide To Partial Equilibrium Analysis” (Editura Cornell University Press, Ithaca and London, Isabelle Tsakok).

Datele și informațiile interne care au stat la baza calculării celor doi coeficienți de protecție (CPN și CPE) au fost furnizate de agenți economici din filiera laptelui, din două zone cu tradiție în producere și prelucrare, respectiv: Societatea Comercială Girov SA și Societatea Comercială Montana SA – județul Neamț și Societatea Comercială Agrocomplex Angheluș SA și Societatea Comercială Covalact SA din județul Covasna, iar cele externe au avut ca sursă Commodity Market Review, 1998, FAO, Banca Mondială.

Acestea se referă la următoarele:

- costuri și prețuri la laptele materie primă la poarta fermei (anexa 5.1);
- costuri și prețuri la lapte praf degresat la poarta fabricii (anexa 5.1);
- prețuri interne și internaționale la lapte praf degresat, îngrășăminte, erbicide, combustibili, sămânță, medicamente, furaje (anexa 5.2);

- consum de inputuri comercializabile (anexa 5.2);
- cheltuieli transport fermă-fabrică, fabrică-graniță;
- cheltuieli de procesare pentru lapte praf degresat (anexa 5.3);
- randament de transformare lapte materie primă - lapte praf degresat;
- numărul și structura pe categorii de vârstă a animalelor din fermele de producere a laptelui;
- producția medie, totală și marfă de lapte;
- suprafața și structura bazei furajere²³, sortimente de furaje, producții medii și totale (anexa 5.4);
- rații furajere, consumuri și cumpărări de furaje (anexa 5.5);
- tarife de transport (furaje, lapte materie primă; produse lactate finite);
- cantități de factori alocați la hectarul de teren cultivat;
- s-a considerat capitala ca punct de desfacere și deci de comparație (fiind cea mai mare piață agroalimentară din țară) și ajustările legate de transport și depozitare s-au făcut pe o distanță medie de 300 km, la un cost mediu pe tonă și kilometru;
- pentru a face comparabile cele două prețuri ale laptelui (intern și la frontieră) metodologia a presupus calcularea valorii adăugate a inputurilor comercializabile la prețurile interne și la prețurile la frontieră, precum și utilizarea aceleiași tehnologii de producție pentru fiecare an, dar diferită în anul 2000 față de anul 1999, atât pentru producția vegetală, cât și pentru producția animală;
- ca urmare a secetei din anul 2000 producțiile de furaje au fost mai mici în 1999 cu 40-50%, iar producția de lapte și efectivele de vaci cu 20%;
- costul producerii unui hectolitru de lapte depășește cu circa 50% prețul de livrare;
- perioada analizată: 1999-2000;
- toate calculațiile au fost raportate la tona de lapte.

5.2.2.3. Rezultate

În urma prelucrării datelor și informațiilor legate de producerea și prelucrarea laptelui pe filieră s-au putut determina cei doi coeficienți de protecție (tabelele 5.1 și 5.2).

²³ *Facem precizarea că cele două ferme de vaci de lapte dețin teren agricol pentru baza furajeră, producându-și furajele de volum și o parte din concentrate.*

Tabelul 5.1**Coeficientul de protecție nominală (CPN) - lapte**

Specificare	UM	1999		2000	
		M	C	M	C
1. Preț materie primă	lei/t	1700000	1880000	2400000	2780000
2. Preț internațional lapte praf degresat (f.o.b.)*	US\$/t	1295		1230	
3. Rata oficială de schimb	lei/\$	15333,4		21692,7	
4. Preț frontieră neajustat	lei/t	19856753		26682021	
5. Ajustarea prețului fabrică-graniță					
a. Cost transport fabrică-graniță	lei/t	436800	606000	845200	1121000
b. Cost procesare și marketing	lei/t	7630000	6814800	12960000	12078000
c. Cost ex-fabrică	lei/t	11789953	12435953	12877021	13483021
6. Ajustare de la lapte praf la lapte materie primă (randament 1:12)					
a. Preț lapte poarta fermei	lei/t	982496	1036329	1073085	1123585
b. Cost transport fermă-fabrică	lei/t	4800	8400	6500	11200
c. Echivalent preț frontieră al laptelui materie primă	lei/t	977696	1027929	1066585	1112385
7. CPN lapte mat. primă		1,7	1,8	2,2	2,5

* Preț f.o.b. (minus).

Formula ar putea fi următoarea:

Preț la frontieră ajustat = preț la frontieră observat – cheltuieli cu transportul fermă-fabrică fabrică-graniță - cheltuieli de prelucrare.

Pentru a face cele două prețuri comparabile, aceste cheltuieli se scad din prețul la frontieră deoarece fermierul ar trebui să suporte cheltuielile ocazionate de aducerea mărfii la punctul de export.

Tabelul 5.2**Coeficientul de protecție efectivă (CPE) - lapte**

Specificare	UM	1999	2000
I. Estimarea valorii laptelui			
preț intern lapte praf degresat	lei/t	21920000	37050000
preț internațional lapte praf degresat (f.o.b.)	US\$/t	1295	1230
rata oficială de schimb	lei/\$	15333,4	21692,7
preț la frontieră neajustat	lei/t	19856753	26682021
II. Estimarea valorii interne a inputurilor comercializabile concentrate	lei/t	273000	593500
medicamente	lei/t	17300	13000
îngrășăminte	lei/t	91500	234000
erbicide	lei/t	10500	38000
sămânță	lei/t	147800	575900
combustibil	lei/t	105500	381800
Total	lei/t	645600	1836200
III. Estimarea valorii inputurilor comercializabile la prețuri la frontieră concentrate	lei/t	215300	402000

Specificare	UM	1999	2000
medicamente	lei/t	16200	12500
îngrășăminte	lei/t	70200	123200
erbicide	lei/t	10000	35000
sămânță	lei/t	151000	410000
combustibil	lei/t	160000	486000
Total	lei/t	622700	1468700
IV. Estimarea valorii adăugate la prețuri interne	lei/t	1181666	1251300
V. Estimarea valorii adăugate la prețuri la frontieră	lei/t	1032029	754802
VI. Estimarea CPE		1,145	1,658

5.2.3. Concluzii

- În ambele situații valoarea coeficienților de protecție (CPN și CPE) este supraunitară (mai mare decât 1), ceea ce înseamnă că:
 - există o protecție pozitivă asupra producătorilor în condițiile unei producții deficitare și ineficiente (costul producerii laptelui depășește prețul de livrare);
 - prelucrarea laptelui nu poate fi considerată competitivă pe plan internațional datorită, în principal, cheltuielilor mari de procesare (40-60%) față de circa 20% în Uniunea Europeană.
- Producția de lapte ar putea deveni competitivă pe plan internațional prin adoptarea unor măsuri de restructurare, organizare și funcționare a filierei, precum:
 - creșterea dimensiunii medii a exploatației de la 1,4 capete la minimum 15 vaci pe exploatație. Aceasta ar face posibilă:
 - * utilizarea unor tehnologii mai performante și ar reduce cheltuielile ocazionate de producerea laptelui;
 - * acumularea de capital necesar investițiilor în creșterea și întreținerea animalelor;
 - * obținerea unui lapte de calitate conform cu standardele Uniunii Europene și monitorizarea activității productive;
 - înlăturarea deficiențelor din rețeaua de colectare prin reactivarea punctelor și centrelor de colectare și dotarea acestora cu echipamente de răcire necesare menținerii și continuității lanțului frigului ar conduce, pe de o parte, la micșorarea cantității de lapte reținută pentru autoconsum, iar pe de altă parte, la creșterea cantității procesată, de către agenții economici privați sau de stat;
 - restructurarea și privatizarea societăților comerciale de prelucrare a laptelui ar conduce implicit la reducerea costurilor de fabricație, cu implicații directe asupra creșterii eficienței și productivității activității acestora.

5.3. Cerințe derivate din Acordul de Asociere la UE privind producția de lapte

5.3.1. Prevederile politicii Uniunii Europene în sectorul laptelui

Organizarea Pieței Comune în sectorul lapte și produse lactate sprijină prețul la lapte prin următoarele mecanisme:

- susținerea pieței interne (intervenția publică) în achiziționarea untului și a laptelui praf degresat; ajutorul pentru depozitarea privată pentru: unt, smântână, lapte praf degresat și brânză;
- măsuri de comercializare pentru valorificarea surplusului de unt și lapte praf;
- cote de producție;
- plăți directe;
- măsuri de protecție la graniță (licențe de import și export, tarife vamale fixe la import, subvenționarea exportului prin acordarea de restituții la export).

Sprijinirea pieței interne

Organizarea Pieței Comune în sectorul lapte și produse lactate stabilește prețul țintă pentru lapte care reprezintă prețul pe care fermierii din UE ar vrea să-l primească pe parcursul unui an de piață. Prețul de intervenție pentru unt și lapte praf degresat acționează ca un preț de declanșare pentru prețul de achiziționare. Prețul real este prețul de achiziționare care este prețul pe care Agențiile de Intervenție îl plătesc pentru produsele cumpărate. Prețul de cumpărare este monitorizat în fiecare stat membru și trimis Comisiei.

Între 1995-1999, prețul țintă a fost 30,98 euro/100 kg. Tot 30,98 euro/100 kg va fi prețul țintă la laptele de vacă cu 3,7% grăsime în momentul livrării către fabricile de prelucrare a laptelui și în perioada 1 iulie 2000-30 iunie 2005. Acest preț va scădea cu 15% în 3 etape egale, începând cu 2005: în 2005-2006 el va fi de 29,23 euro; în 2006-2007 -27,47 euro; începând cu 2007 - 25,72 euro.

Prețul de intervenție pentru unt și lapte praf degresat va scădea, de asemenea, cu 15% tot în trei etape egale, începând cu anul de piață 2005/2006.

Prețul de intervenție pentru unt pe 100 kg în anii: 2000-2005 va fi de 328,2 euro, la fel ca în anul de piață 1999/2000; același preț urmează a fi: în 2005-2006 - 311,79 euro; în 2006-2007 - 295,38 euro; începând cu 2007 - 278,97 euro. Prețul de intervenție pentru laptele praf degresat pe 100 kg va fi: în 2000-2005 - 205,52 euro ca și în anul de piață 1999/2000; în 2005-2006 - 195,24 euro; în 2006-2007 - 184,97 euro; începând cu 2007 - 174,69 euro.

Reducerile de preț au fost introduse gradual pentru a ține fermierii mai aproape de prețul mondial și pentru integrarea progresivă a noilor state din Europa Centrală și de Est.

Sistemul de intervenție

Măsurile de intervenție sunt următoarele:

- *Intervenția în achiziționarea untului.* Într-un stat membru, Agențiile de Intervenție vor cumpăra unt - la standarde minime de calitate -, obținut direct și exclusiv din smântână pasteurizată într-o unitate aprobată de UE, prin licitație dacă prețul de piață scade sub 92% din prețul de intervenție.
- *Ajutorul pentru depozitarea privată a untului și smântânei.* Pentru reducerea efectelor cauzate de producția sezonieră a untului, ajutorul este plătit pentru depozitarea privată a untului și smântânii obținut din lapte de vacă.
- *Intervenția pentru achiziționarea laptelui praf degresat.* Agențiile de Intervenție vor cumpăra lapte praf degresat de o calitate superioară (spray obținut de procesatori din lapte praf degresat) fabricat într-o unitate aprobată de UE, la prețul de intervenție, în fiecare an în perioada 1 martie-31 august – perioadă de vârf a producției de lapte. Laptele praf degresat trebuie să aibă minim 35,6% conținutul de proteină în substanță uscată, fără grăsime și să îndeplinească alte criterii de calitate și ambalare.
- *Ajutorul pentru depozitarea privată pentru lapte praf degresat și brânză.* Acest ajutor poate fi furnizat dacă tendința prețurilor și stocurilor indică un serios dezechilibru al pieței care poate fi redus prin depozitarea sezonieră. Ajutorul se stabilește în funcție de costurile de depozitare și prețuri.

Măsuri de comercializare

Uniunea Europeană utilizează anumite instrumente pentru a încuraja consumul produselor lactate în interiorul UE. Iată cele mai importante scheme:

- Ajutorul pentru laptele praf degresat și laptele degresat folosit la furajarea animalelor: va fi fixat ținând cont de prețul de intervenție pentru laptele praf degresat, tendința în oferta laptelui degresat și a laptelui praf degresat, tendința prețului la viței și prețul de piață pentru proteine.
- Ajutor pentru laptele degresat folosit pentru producerea de cazeină și cazeinați: va fi fixat ținând cont de prețul de intervenție pentru laptele praf degresat sau de prețul de piață pentru laptele praf degresat și prețul mondial sau al UE pentru cazeină și cazeinați. Acest ajutor este plătit în funcție de calitatea produselor obținute.
- Ajutor pentru cumpărarea, la prețuri reduse, a smântânii, untului și untului concentrat de către organizațiile nonprofit, unitățile militare, procesatorii pentru fabricarea produselor de patiserie și înghețată, fabricarea unor furaje și pentru consumul direct a untului concentrat.

- Ajutor pentru oferirea laptelui în școli – subvenționarea laptelui școlar - este dat pentru o cantitate maximă de 0,25 l de lapte echivalent pe școlar, pe zi. În cazul laptelui integral, ajutorul Comunității este egal cu 75% din prețul țintă la lapte.

Sistemul de cote

Sistemul de cote este stabilit prin Reglementarea Consiliului 3950/92, amendată de Reglementarea Consiliului nr. 1256/99 cu reguli detaliate specificate în Reglementarea Comisiei nr. 536/93. Elementele esențiale sunt:

- O cantitate totală garantată (cota) - livrări + vânzări directe - specificată pentru fiecare stat membru. Nu poate avea loc nici un transfer de cote în afara granițelor naționale.
- Fiecărui producător i se atribuie o cantitate de referință individuală – cotele de producător – compusă dintr-o cantitate de livrări la procesatori și o cantitate de vânzări directe pe piață.
- Dacă această cantitate totală este depășită, se plătește o taxă de către statul membru egală cu 115% din prețul țintă. Taxa se plătește Uniunii.
- Un stat membru poate opta pentru perceperea taxei direct de la producători (la fermă) sau de la achizitorii de lapte (la fabrica de produse lactate) care vor scădea orice sumă datorată producătorilor individuali din prețul laptelui sau prin orice alte mijloace adecvate.

Cotele de lapte vor crește cu 2,41% în total, din care: 1,18% alocări specifice a 4 state membre, plus o regiune în 2000/2002: Italia, Spania, Irlanda, Grecia, Irlanda de Nord; 1,23% creștere liniară pentru celelalte state membre în 2005/2007. Revizuirea acordurilor privind cotele va avea loc în 2003.

Plăți directe

Reducerea prețurilor instituționale va fi parțial compensată de o creștere a plăților directe, către producători/fermieri cu scopul de a le garanta veniturile și un nivel de trai acceptabil. Producătorii vor primi:

- Un premiu pentru vaca de lapte, acordat pe anul calendaristic, pe cantitatea de referință individuală eligibilă pentru premiu și disponibilă pe proprietate proprie.
- Suplimentul la primă, care reprezintă valoarea suplimentară pe valoare premiu.

Plățile totale pe tonă la cota lapte (premiul pentru vaca de lapte și suplimentul la primă) nu pot să depășească:

- 13,9 euro/tonă pe anul calendaristic 2005; 27,8 euro/tonă pe anul calendaristic 2006; 41,7 euro/tonă pe anul calendaristic 2007 și anul calendaristic ulterior.
- Plata pe suprafața care va fi plătită pe ha de pășune permanentă nu poate depăși 350 euro.

Măsuri de protecție la graniță

Importurile și exporturile Comunității sunt subiectul unor licențe de import-export. Comisia adoptă lista de produse și termenul de validitate.

Se aplică taxe vamale fixe la import prevăzute în Tariful Vamal Comun. Se aplică, de asemenea, taxe vamale adiționale. Prețul de declanșare, sub care o taxă vamală adițională poate fi impusă, va fi aceea care va fi comunicată de Comunitate către OMC.

Volumele de declanșare pentru care este impusă taxa adițională sunt determinate pe baza mediei anuale a importurilor din ultimii trei ani, anterior anului în care au loc efecte adverse pe piață.

Cotele tarifare pentru produsele listate în Articolul 1 vor fi deschise și administrate aplicând una din metodele următoare, sau o combinație a lor:

principiul "primul venit, primul servit"; metoda de examinare simultană și metoda importatori tradiționali/noi sosiți.

La export, diferența dintre prețul mondial și prețul UE poate fi acoperită de restituții la export.

5.3.2. Modificări necesare în politica românească în cadrul sectorului lapte

Înainte de aderare, politica agricolă românească are nevoie de schimbări majore, pentru a fi capabilă ca, după aderare, să folosească aceleași mecanisme de sprijin ca și în UE.

În primul rând, se impune ca legislația referitoare la schema de cupoane și prima de lapte să fie abrogată, ca necorespunzătoare. Se va renunța, de asemenea, la suportul financiar acordat direct producătorilor sau procesatorilor.

În al doilea rând, sunt necesare măsuri stimulative și promoționale. În acest sens, fondurile naționale disponibile pot fi folosite pentru:

- a) campanii promoționale pentru creșterea consumului prin creșterea cererii interne;
- b) stimulente pentru exportul produselor lactate;
- c) ajutoare pentru înființarea cooperativelor de comercializare a laptelui.

Investițiile procesatorilor în rețeaua națională a colectării laptelui ar trebui să ajute, în același timp, și fermierii și procesatorii și consumatorii. Impactul creării acestei rețele de colectare va fi scăderea prețului la produsele din lapte și creșterea capacității lor concurențiale.

Anexa 5.1**Costuri și prețuri la lapte materie primă (3,5% grăsime) la poarta fermei**

lei/litru

Specificare	1999		2000	
	cost	Preț	cost	Preț
SC Girov SA	3700	1700	3900	2400
SC Agrocomplex Angheluș SA	3000	1880	3200	2780

Sursa: Bilanțuri contabile SC Girov SA, SC Agrocomplex Angheluș SA.

Costuri și prețuri la lapte praf degresat la poarta fabricii

lei/kg

Specificare	1999		2000	
	cost	Preț	cost	Preț
SC Montana SA	21800	24000	36000	39000
SC Covalact SA	18930	21920	33550	37050

Sursa: Bilanțuri contabile SC Montana SA, SC Covalact SA.

Anexa 5.2**Prețuri interne și internaționale la principalele inputuri**

Specificare	1999				2000			
	Preț intern*		Preț internaț.**		Preț intern*		Preț internaț.**	
	lei/t	US\$/t	lei/t	US\$/t	lei/t	US\$/t	lei/t	US\$/t
Grâu (consum)	1901000	124	1656000	108	3102000	143	2234000	103
Porumb (sămânță)	36953000	2410	37733000	2200	63994000	2950	45535000	2100
Porumb (consum)	1595000	104	1334000	87	2798000	129	1800000	83
Tărâțe***	2100000	137	1656000	108	3297000	152	2234000	103
Uree	1487000	97	1150000	75	2928000	135	1540000	71
Motorină	6594000	430	9967000	650	11931000	550	15180000	700
Erbicide	35270000	2300	32200000	2100	54230000	2500	49893000	2300

Surse date: *) SC Girov SA jud. Neamț; SC Agrocomplex Angheluș SA, jud. Covasna;

**) Commodity Market Review, 1998, FAO, Banca Mondială;

***) S-a considerat prețul internațional al tărâței de grâu identic cu prețul internațional al grâului;

****) Rata oficială de schimb (BNR): 1999 = 15333,4 lei/US\$; 2000 = 21692,7 lei/US\$.

Consumuri de inputuri comercializabile pe tona de lapte

kg/1000 kg lapte

Specificare	1999	2000
Concentrate	130,0	180,0
Îngrășăminte	61,0	80,0
Erbicide	0,3	0,7
Sămânță	4,0	9,0
Combustibil	16,0	32,0

Sursa: Calculații proprii după datele furnizate de SC Girov SA jud. Neamț și SC Angheluș SA jud. Covasna.

Anexa 5.3**Structura costului laptelui praf degresat – 2000**

%

Specificare	C	M
Materie primă	53,1	52,2
Materiale directe	4,8	3,9
Combustibil + apă	5,1	4,6
Energie electrică	1,2	2,6
transport	3,8	5,5
amortizare	3,7	4,8
salarii	9,5	10,1
CAS + ajutor șomaj	3,7	4,1
Alte cheltuieli	4,5	2,5
Cheltuieli financiare	10,6	9,7

Sursa: SC Montana SA; SC Covalact SA.

Anexa 5.4**Producții totale și medii la culturi furajere
la SC Agrocomplex Angheluș SA jud. Covasna**

Specificare	1999		2000	
	Prod. totală (tone)	Prod. medie (kg/ha)	Prod. totală (tone)	Prod. medie (kg/ha)
Graminee perene vechi (fân)	272	3400	167	2087
Graminee anuale – porumb siloz	2124	28320	988	13173
- porumb masă verde	408	20400	195	9750
- orzoaică (boabe)	328	2394	163	1569

Producții totale și medii la culturi furajere la SC Girov SA jud. Neamț

Specificare	1999		2000	
	Prod. totală (tone)	Prod. medie (kg/ha)	Prod. totală (tone)	Prod. medie (kg/ha)
Graminee perene vechi (fân)	260	3100	170	2021
Graminee anuale – porumb siloz	1842	30700	1236	20600
- porumb masă verde	983	28085	655	18725
- ovăz masă verde	155	10350	104	6900
Legumin. anuale - borceag masă verde	145	13136	92	8200

Notă: în anul 2000 pentru suplimentarea rațiilor furajere s-au făcut cumpărări de furaje (vezi anexa 5.5).

Anexa 5.5**Consumuri furajere pe tona de lapte**

kg furaj/1000/kg lapte

Specificare	SC Girov SA		SC Agrocomplex Angheluş SA	
	1999	2000	1999	2000
Fânuri	225	190	220	180
Porumb siloz	1570	1700	1920	1560
Masă verde	1800	1940	1640	1870
Paie	135	145	109	125
Tărâțe	130	175	135	180
Orzoaică (boabe)	-	-	190	180
Șrot soia	-	70	-	-
Borhot bere	-	535	-	-

Producții medii de lapte: SC Girov SA 1999 – 4000 litri, 2000 – 3700 litri, SC Agrocomplex Angheluş SA 1999 – 3300 litri 2000 – 2900 litri.

Cumpărări furaje în anul 2000

Specificare	SC Girov SA		SC Agrocomplex Angheluş SA	
	tone	lei/kg	tone	lei/kg
Tărâțe	93	3200	117	3400
Porumb pt. însilozare	1600	800	-	-
Porumb (boabe)	50	2600	-	-
Orz (boabe)	30	2600	-	-
Ovăz (boabe)	14	2600	-	-
Masă verde	900	540	700	490
Paie	60	90	50	100
Șrot soia	25	9400	-	-
Borhot bere	280	350	-	-

Sursa: SC Girov SA; SC Agrocomplex Angheluş SA.

Bibliografie

- Alexandri, C., *Securitate și echilibru alimentar în România*, GEEA, București, 2001
- Constantin, M., *Marketing în agricultură*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1992
- Florescu, C., *Marketing*, EXPERT Publishing House, Bucharest, 1992
- Gavrilescu, D. și colab., *Restructurarea agriculturii și tranziția rurală în România*, Editura Agris, Redacția revistelor agricole, București, 1996
- Gavrilescu, D., *Economie agroalimentară - delimitări, premise, anticipări*, Ed. Expert, București, 1996
- Gavrilescu, D.; Giurcă, D., (coord.), *Economie agroalimentară*, Editura Expert, București, 2000
- Gorton, M.; Deaconescu, C., *Domestic resource costs and international competitiveness of Romanian agriculture*, Phare Project (RO 9505-04-04), 1998
- Lazăr, T., "Foarfecele prețurilor în perioada 1990-1998 – Comparații cu alte țări", *Economistul*, 1 martie 1999, București, 1999
- Malassis, L.; Gherși, G. (coord.), *Initiation à l'économie agroalimentaire*, Hatier-Aupelf, 1992
- Tsakok, I., *Agricultural price policy – A practitioner's guide to partial equilibrium analysis*, Cornell University Press, Ithaca and London, New York, 1990
- Zanin, L., *Management agricol*, Editura Economică, București, 1999
- ***, *Acordul de asociere a României la Uniunea Europeană*, 1993
- ***, *Agricultura în Uniunea Europeană - în pas cu timpul*, Delegația Comisiei Europene în România, seria "Europa", 1996, București
- ***, *Comodity Market Review*, FAO, Banca Mondială, 1989
- ***, *Description général des mécanismes de marché commun agricole*, Commission Européenne. Avant project de Budget Général de Communautés Européennes pour l'exercice, 1997
- ***, *Evaluarea politicilor agricole – România*, OECD, 2000
- ***, *Evoluția sectorului agroalimentar în România*, Raport anual 1997, Ministerul Agriculturii și Alimentației, Institutul de Economie Agrară - INCE, 1998
- ***, *L'économie laitière en chiffres*, Edition, CNIEL, 2000

- ***, *Lait et produits laitiers*, Cahiers de la PAC, Commission Européenne, 1997
- ***, *Piața laptelui în România*, Ministerul Agriculturii și Alimentației – Agenția Națională de Consultanță Agricolă, București, 2000
- ***, Publicații CNS, Buletine statistice lunare, Buletine statistice de prețuri, Anuare statistice
- ***, *Raport-studiu: Piața laptelui în România – situație și perspectivă*, IEA (ASAS), 1999-2000; IEM (INCE – Academia Română) nr. 9/martie 2000
- ***, *Roczniki Naukowe – Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, Tom II, Zeszyt 7, Poznan, 2000
- ***, *Stabilisation of the market – Fresh milk and dairy products*, Ministry of Agricultural and Food, Phare Program – Policy Advisory Unit, 1996

6. PIAȚA CĂRNII

Minodora MOLDOVAN, CP III,
Institutul de Economie Agrară

Carnea în economia mondială

Economia mondială a cărnii cunoaște de la mijlocul anilor '80 o creștere dinamică a producției, a consumului și comerțului mai ales pe baza cărnii de pasăre și porc, în timp ce la carnea de vită tendința a fost relativ constantă.

Printre principalii factori care au influențat sectoarele de carne la nivel mondial, în perioada 1984-98, au fost prețurile mondiale ale furajelor care au fost relativ scăzute, fapt ce a contribuit la o creștere susținută a producției. La nivelul producției și cererii, procesele de integrare verticală între producători și transformatori au condus la o creștere în sectorul de carne de pasăre și porc.

Recentele epidemii de encefalopatie spongiformă bovină în Europa, de pestă ovină în regiunea Hong-Kong, de febră aftoasă în provincia Taiwan și pestă porcină în UE, au fost însoțite de tăieri masive de animale în țările afectate și au influențat comerțul cu carne.

Introducerea reformelor instituționale în Europa de Est și Centrală și în fosta URSS a condus la o liberalizare a prețurilor și comerțului care a determinat o scădere a producției de carne în țările în tranziție după 1990.

Producția totală de carne la nivel mondial a fost de 217,8 milioane tone (1999) din care ponderea cărnii de bovine a fost de 20,5%, carnea de porc a reprezentat 38,4%, carnea de pasăre 28,5% și carnea de ovine 5%.

Din totalul cărnii de bovine (57,5 milioane tone), SUA au avut o pondere de 20,3% (11,7 mil. t) fiind cel mai mare producător urmat de UE cu 13,2% (7,6 mil. t).

Carnea de porc a fost de 83,8 mil. tone, din care 44,5% a fost obținută în China, al doilea producător a fost UE cu 20,4%.

La carnea de pasăre producția mondială a fost de 61,1 mil. tone, cel mai mare producător SUA a avut o producție de 15,2 mil. t (24,8%), urmat de UE cu 14,3%.

6.1. Caracteristici și particularități ale pieței cărnii

Ponderea cărnii în valoarea producției animale a fost până în 1990 de circa 50%, în prezent fiind de aproximativ 38%. Tendința descrescătoare a valorii producției de carne s-a datorat scăderii cererii interne (corelată cu scăderea veniturilor reale ale consumatorilor), precum și altor factori care au avut impact negativ asupra efectivelor de animale.

6.1.1. Organizarea și funcționarea pieței cărnii până în 1990

Structura organizatorică a producției de carne, a prelucrării și vânzării în România a fost impusă de un sistem de planificare centralizat de stat. Răspândirea geografică atât a producției, cât și a industriei prelucrătoare au fost planificate, existând tendința de a atinge autosuficiență la nivelul fiecărui județ .

Politica comerțului interior cu carne și produse din carne s-a bazat pe două considerente majore:

- nivelul nutrițional care se considera necesar pentru a hrăni populația;
- disponibilitatea produsului, avându-se în vedere obligațiile față de piețele de export și plata datoriei externe.

Nivelul cererii populației nu era determinat de piață, fiind calculat și ulterior, în 1989, raționalizat. Obligațiile de export erau prioritare față de cerințele interne și nivelul consumului era mai mic decât cel proiectat.

Exportul de carne și produse prelucrate era direcționat în cadrul CAER, cea mai semnificativă poziție fiind URSS. Importante au fost și exporturile mai ales la carne de ovine (berbecuți) și carne de vită în Orientul Mijlociu și Africa de Nord. Produsele erau exportate contra ruble transferabile, cât și contra devize convertibile precum și o parte în stil barter.

Până în 1989 prețurile pe piața internă erau în totalitate controlate de stat. Stabilirea prețurilor era o funcție a planificării centralizate la nivelele lanțului de distribuție, pornind de la animalul viu până la vânzarea cu amănuntul.

Piețele mici țărănești care au coexistat pe lângă sistemul de stat de vânzare cu amănuntul au fost activ descurajate.

Industria cărnii era în mare parte domeniul marilor întreprinderi agroindustriale de stat. Localizarea fabricilor prelucrătoare depindea de două criterii:

- directivele politice;
- distanțele față de centrele de aprovizionare și desfacere.

Fabricile de prelucrare a cărnii erau localizate în fiecare județ, considerându-se că este mai economic să se transporte carcasa de carne decât animale vii. Unitățile de prelucrare a cărnii se situau aproape de abatoare, existând și marile complexe industriale, dotate cu abatoare și fabrici de prelucrare a cărnii și chiar magazine proprii.

Produsele oferite de industria de prelucrare a cărnii constau din carne proaspătă vândută direct de abatoare și produse de carne (mezeluri și conserve).

Până în 1989 circa 70% din producția de carne era disponibilă pentru consumul intern, conform planului de stat, procentaj aplicat la toate tipurile de carne, atât industrializată cât și carne tăiată și nu oscila în funcție de volumul de producție.

6.1.2. Evoluția pieței cărnii în perioada de tranziție

După 1990, politica României s-a schimbat, scopul imediat fiind să hrănească cât mai bine națiunea. O interdicție la export a cărnii și produselor din carne în 1990 și restricții temporare de export pentru următorii ani, împreună cu creșterea importurilor, au arătat că pe prim plan se afla consumatorul intern.

Din perspectiva asigurării “securității alimentare” a populației, guvernele postdecembriste au intervenit printr-un control al prețurilor și adaosurilor comerciale și prin crearea unor structuri cu rol de monopol în sistemele de distribuție și prelucrare, combinate cu transferuri masive de la buget.

Gradual, au fost eliminate subvențiile directe la consumator și politica de prețuri și subvenții s-a orientat către producător.

În perioada 1990-1993, prețurile la producător și de-a lungul filierei cărnii au fost fixate de stat.

Sistemul oficial de desfacere după 1993 stabilea un “preț minim garantat” care rămâne valabil pe tot cuprinsul țării, producătorii care vindeau produsele către sistemul “oficial” încasau “prime de producție”, care erau în fapt transferate de la buget întreprinderilor de prelucrare a cărnii și care reprezentau o treime din prețul minim garantat. Sistemul de subvenționare permitea astfel alocarea unei părți din bugetul MAA complexelor de porc și pasăre. Din 1993 la carnea de vită prețurile au fost liberalizate și începând cu februarie 1997 și la carnea de porc și pasăre.

În raport cu limitele posibilităților producției interne de carne, consumul populației s-a diminuat, la fel și exportul mai ales la carne de porc și pasăre. Cererea scăzută datorită puterii de cumpărare reduse a atras după sine împingerea spre autoconsum: peste 25% la carne de vită, cca 50% la carne de porc, 33% la carne de pasăre au reprezentat consumul familial.

6.1.2.1. Oferta de carne

Evoluția efectivelor de animale

Analizând acest indicator, ca o tendință generală după 1989, se constată o diminuare a numărului de animale la toate speciile. În anul 2000 (la începutul anului), scăderea efectivelor comparativ cu anul 1989 a fost de: cca 52,7% la bovine; cca 60% la porcine; 44,4 la ovine și caprine și 46,7% la păsări (figura 6.1).

După 1989 scăderea efectivelor de animale a fost determinată economic, prin scoaterea din circuitul productiv al animalelor tarate și cu potențial productiv scăzut, având în vedere că politica de creștere a animalelor până în 1990 a fost o politică extensivă bazată pe sporirea numerică a efectivelor. Un alt factor care a contribuit la scăderea efectivelor de animale a fost reducerea continuă a acestora în sectorul de stat în timp ce în sectorul privat dinamica efectivelor s-a menținut relativ constantă.

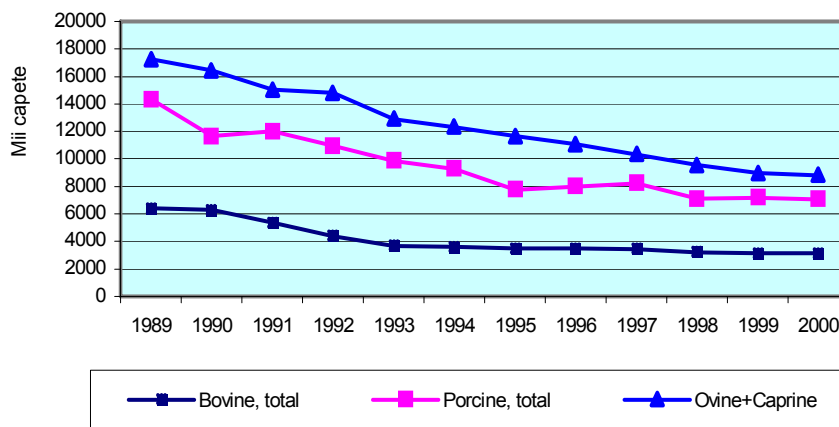

Figura 6.1. Evoluția efectivelor de animale în perioada 1989-2000 (la începutul anului)

Micii producători (crescători de animale) și-au dimensionat efectivele de animale la nivelul propriilor nevoi, fiind restricționați de prețurile ridicate ale inputurilor (furaje, combustibili, energie, etc.). Implicit, scăderea efectivelor de animale a determinat și scăderea producției animaliere, în principal, producția de carne care în 2000 a fost cu 33,8% mai scăzută decât nivelul anului 1989 (figura 6.2).

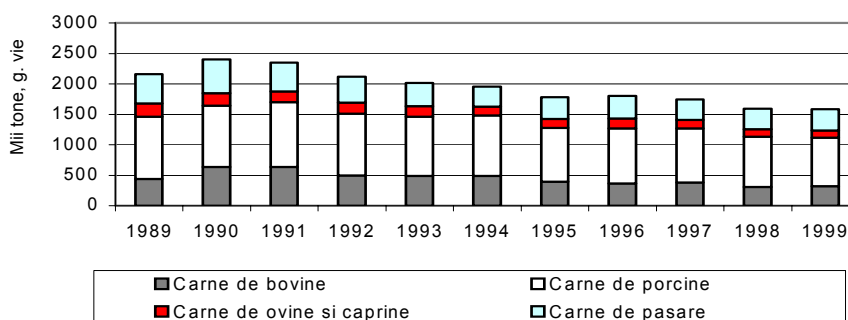

Figura 6.2. Evoluția producției de carne în perioada 1989-1999

Producția de carne de vită

După 1989, desființarea CAP-urilor a determinat o scădere a efectivelor de bovine de la 6,4 milioane capete (1989) la cca 3,1 milioane în 2000, din care peste 96% se află în sectorul privat, circa 3 milioane capete. În prezent, în România nu mai există ferme specializate de îngrășarea taurinelor pentru carne, în gospodăriile individuale se cresc bovine, în principal, pentru producția de lapte și în secundar pentru producția de carne.

Analizând evoluția efectivelor de bovine după 1993, se observă o relativă stopare a declinului până în 1997 când scăderea efectivelor se accentuează. Acest lucru poate fi explicat prin introducerea în 1993 de către guvern a unor plăți pe cap de animal de care crescătorii de bovine au beneficiat timp de trei ani. Din producția totală de carne, carnea de bovine reprezintă 22,8% (2000). Evoluția producției de carne de bovine a înregistrat în perioada analizată o tendință de scădere, dar cu un ritm mai lent decât efectivele.

În perioada 1990-1991, producția de carne de bovine a fost cu 44% mai mare decât în 1989 datorită tăierii masive și înlăturării efectivelor slab productive. După 1992, producția a scăzut cu fiecare an, astfel că în 2000, nivelul producției a reprezentat 75,2% din producția obținută în 1989. Scăderea producției de carne de bovine s-a datorat și reducerii greutateii medii la sacrificare care a oscilat între 283-305 kg/cap. În România nu există rase specializate de carne. În valoarea producției animaliere carnea de vită reprezintă circa 7,7%.

Producția de carne de porc

Efectivele de porcine între 1989 și 2000 s-au redus la jumătate de la 14351 mii capete la 7077 mii capete (2000). Desființarea CAP în 1990-1991 a fost urmată de o reducere a efectivelor cu cca 2 milioane capete de porci. De atunci numărul porcinelor a scăzut anual, mai ales după 1997, când a început lichidarea complexelor neviabile de porci, aflate în proprietatea statului, precum și scăderea sprijinului guvernamental.

În prezent peste 85% din efective aparțin sectorului privat, producția de carne de porc reprezintă peste 50% din producția totală de carne. Evoluția producției de carne de porc a fost descendentă după 1989, astfel că în 1999 nivelul acesteia reprezintă 78,2% din cel realizat în 1989, respectiv 800 mii t față de 1023 mii tone, tendință care s-a accentuat în 2000 (669 mii t). În valoarea producției animaliere, carnea de porc deține o pondere de 15,4%.

Producția de carne de ovine

Efectivele de ovine au avut o tendință descrescătoare, de la 17 288 mii capete (1989) la 8 782 mii capete (2000), această scădere explicându-se prin desființarea CAP, scăderea cererii pentru lână, precum și desființarea complexelor de creștere și îngrășare a tineretului ovin, în prezent peste 98% din efective aparțin sectorului privat.

Producția de carne de ovine are o pondere mai scăzută în totalul producției de carne, respectiv 7,9% (2000) și a scăzut în 2000 cu 46,8% comparativ cu 1989, fiind de 115,5 mii tone față de 216 mii tone. Autoconsumul este foarte crescut, reprezentând peste 60%.

Producția de carne de pasăre

Efectivele de păsări, după 1989, au avut un curs descendent cu excepția anilor 1991 și 1996, astfel că în 2000 efectivele au fost cu 46,7% mai mici față de 1989.

Înainte de 1989, în România exista un sector avicol important, creșterea păsărilor se făcea în proporție de aproximativ 80% în complexele avicole de tip industrial în sector de stat și AEI. În prezent peste 97,4% din efective se află în sectorul privat. Lichidarea unui număr important de complexe a determinat scăderea efectivelor de păsări, mai ales după 1997, în prezent reprezintă 53,3% din efectivele existente în 1989.

Producția de carne de pasăre are o pondere de 22,2% din producția totală de carne. În 1999, producția de carne de pasăre a fost cu 27,7% mai scăzută decât în 1989, respectiv 350 mii tone față de 484 mii tone. În anul 2000, producția de carne de pasăre a fost cu 103 mii t mai puțin față de anul anterior, respectiv de 232,6 mii t, din care 218,1 mii tone (93,7%) s-a obținut în sectorul privat și 6,3% în sectorul de stat. Din cantitatea totală obținută, 77,4 mii t (33,3%) a reprezentat autoconsumul familial, diferența de 155,2 mii t a fost destinată populației urbane. Circa 51% din producție a fost produsă în societăți avicole, membre ale Uniunii Crescătorilor de Păsări din România, cei mai mari producători sunt: Avicola Bacău (circa 10% din producție), grupul TEC (9%), Avicola Buzău, Brașov, Călărași (8%).

6.1.2.2. Cererea și consumul de carne

Nivelul consumului de carne pe locuitor în România este inferior mediei țărilor din UE (92 kg), decalajul fiind de 40-45 kg. În perioada 1989-1999, consumul de carne pe locuitor a oscilat de la 50,2 kg (1989) la 45,2 kg (1999) (grafic 6.3). Sortimentul, în consumul de carne, o pondere importantă deține carnea de porc (50,4%), pasăre (28,3%), vită (15,9%) și oaie (5,3%), în anul 1999.

În condițiile țării noastre nutriționiștii recomandă un consum mediu de carne de 60 kg. În prezent aportul proteic al consumului de carne din totalul rației medii zilnice pe locuitor este scăzut, de circa 18,6%. Acest nivel arată un consum sporit de produse de origine vegetală (cereale, cartofi) care au o calitate nutritivă mai redusă. Scăderea consumului de carne reflectă reducerea puterii de cumpărare a populației și orientarea acesteia spre produse mai ieftine.

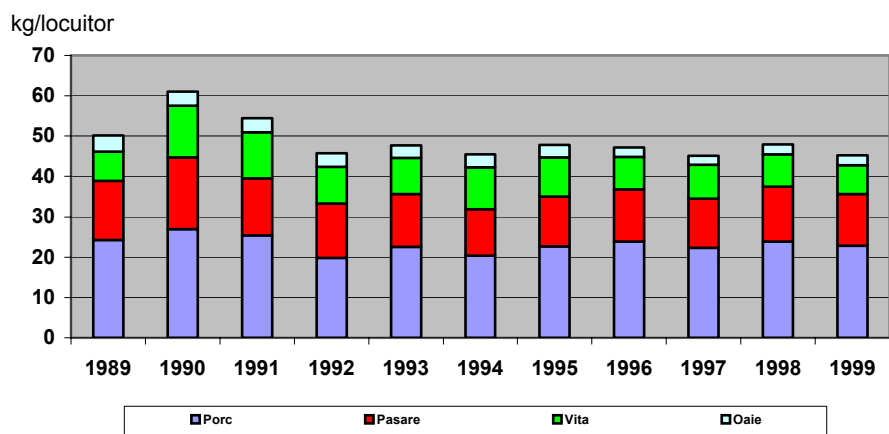

Figura 6.3. Evoluția consumului mediu anual pe locuitor la carne

6.2. Comerțul exterior

Până în 1989 România a fost un exportator net de produse agricole și alimentare, după care ponderea comerțului agroalimentar s-a redus cu fiecare an.

Din totalul exportului de produse agroalimentare până în 1989 circa jumătate a fost reprezentat de animale vii și produse animaliere, în special carne congelată de porc, oaie și vită și conserve de carne. În egală măsură România a fost și importator de carne, mai ales carne de vită congelată, pentru piața internă, achiziționată la prețuri mici. O piață importantă pentru exporturile de animale vii, carne și conserve de carne a fost piața europeană, în principal țări membre CAER.

Începând cu anul 1990, reformele impuse de procesul de tranziție la economia de piață au avut o influență și asupra comerțului românesc al produselor agricole, practicându-se o protecție vamală redusă și o serie de bariere netarifare la export (restricții cantitative, prețuri minime) pentru unele produse.

În 1993 a fost introdusă o nouă listă tarifară pentru produsele agricole care asigură o protecție vamală moderată prin HG nr. 26/1993. În același timp, a intrat în vigoare și acordul provizoriu semnat cu UE.

În 1994 a fost semnat Acordul pentru agricultură în cadrul negocierilor Rundei Uruguay, an în care țara noastră a devenit membră a OMC, având statutul de țară în curs de dezvoltare, motiv pentru care și-a crescut considerabil ratele de protecție vamală la importul de produse agricole. Astfel, nivelul mediu al taxelor vamale consolidate prevăzute în listele pentru România ale Acordului Rundei Uruguay a fost de 160%. În iulie 1995, tarifele au crescut foarte mult comparativ cu perioada precedentă, de la 5% la 143% pentru animalele vii și produsele de origine animalieră (tabelul 6.1). Ca urmare s-a înregistrat o scădere a importurilor.

Tabelul 6.1

Evoluția taxelor vamale la importul de carne

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Carne de bovine	10	10	8	5	20	20	169	169	50	40
Carne de porc	10	10	8	5	20	20	263	263	60	45
Carne de pasăre	50	50	20	10	25	25	143	143	60	45

- % -

Sursa: Ministerul Industriei și Comerțului.

Începând cu anul 1997, guvernul a aplicat o politică complexă în domeniul reformei agricole, în mare parte susținută prin fondul de ajustare a sectorului agricol (ASAL) al Băncii Mondiale care a impus o tendință către liberalizare. Au fost adoptate o serie de măsuri cu scopul de a crea condiții similare celor existente în țările candidate la aderarea la UE, precum și în direcția intensificării comerțului. Începând cu luna mai 1997 s-au eliminat interdicțiile la export pentru multe produse agricole printre care și pentru animale în viu, s-a convenit și eliminarea condițiilor de acordare a licențelor de export cu excepția celor prevăzute în cadrul contin-

gentelor preferențiale convenite cu UE pentru exportul de ovine și carne de ovine.

Liberalizarea comerțului a avut un impact diferit, conform obiectivelor stabilite în prima etapă de reducere a taxelor vamale la import, media ponderată a ajuns de la 67%, cât reprezenta înainte, la 27% până la jumătatea anului 1997, valoarea maximă a taxelor vamale era de 60% la carne și preparate din carne. În acest mod s-a încercat protejarea produselor cum ar fi carnea de porc și pasăre.

A doua etapă de reducere a taxelor vamale a fost după decembrie 1998, urmând ca la carnea de porc și pasăre, tarifele să se modifice de la 60% la 45%. Drept urmare, scăderea producției de carne de porc și pasăre în urma măsurilor de lichidare a unor complexe de creștere precum și prin măsura de reducere a taxelor vamale, România s-a confruntat cu importuri masive din țările membre CEFTA, favorizate de tarifele preferențiale ale acordului, cât și nivelul sporit de competitivitate.

Acest lucru a îngrijorat producătorii interni și în consecință au fost inițiate măsuri de sprijin a producției interne de carne de porc și pasăre prin acordarea unor subvenții la exportul acestora.

În anul 1998 importurile de carne și organe comestibile au reprezentat 11,5% din totalul importurilor de natură agroalimentară și 5,3% a fost ponderea preparatelor din carne (pasăre, porc, vită).

Până în 1997 România a fost un exportator net de carne de porc, importul fiind nesemnificativ. După 1997 liberalizarea a avut ca impact creșterea importului de carcase de porc de la 0,5 mii t la 29 mii t.

Exportul a fost cu carne de porc în special spre Moldova și carne și organe spre Rusia.

După 1990 schimburile comerciale externe cu carne de porc au înregistrat un declin puternic, deși a continuat să dețină ponderea cea mai mare în exportul total de carne al României. Principalele cauze ale acestei evoluții au fost reducerea producției de carne de porc și competitivitatea destul de redusă pe piața internațională.

În 1995 volumul exportului la carnea de porc a scăzut cu 58% față de anul 1994 și în 1996 a scăzut cu 9% față de 1995 (tabelul 6.2). Volumul exporturilor în 1996 a fost în special spre piața rusă (este vorba de carne refrigerată și congelată). Alte țări spre care au fost orientate exporturile au fost Republica Moldova, fosta Iugoslavie, Letonia. Pentru România principalii competitori sunt: UE, SUA, Ungaria și Polonia. În general piețele pentru carne de porc din România sunt cele din Europa și mai ales Europa Centrală și de Est.

Un impact negativ pe piața cărnii în România l-a avut Legea nr. 20/1999 privind regimul zonelor defavorizate, fără taxe vamale și plata impozitului pe profit, deoarece produsele nu sunt vândute conform legii în zone defavorizate, dar mai ales în mediul urban.

Tabelul 6.2**Evoluția comerțului exterior la carnea de porc**

- tone -

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Export	86288	37663	34456	57206	8356	3154	315
Import	1510	2169	783	472	29439	18431	22392

Sursa: MIC, MAA.

Importul la carnea de porc a crescut mai ales după 1998 și raportând la consumul mediu pe locuitor, acesta a reprezentat 1,3 kg (1998) și respectiv 0,8 kg (1999).

La carnea de bovine schimburile comerciale externe s-au redus mai ales după 1995 prin impunerea unor taxe vamale la import de 169%, ceea ce a dus la creșterea gradului de acoperire a necesarului de consum din producția internă și reducerea exportului cu 46% în 1999 față de 1995 (tabelul 6.3). În 1997, reducerea taxelor vamale la importul de carne de bovine la 50% și 40% în 1998 au condus la o majorare a importurilor.

Tabelul 6.3**Evoluția comerțului exterior la carnea de vită**

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Export - volum (t)	1640	764	565	156	246	166
Import - volum (t)	22035	7964	3718	15276	3362	1392

Sursa: MIC, MAA.

În perioada 1996-1998 se remarcă o tendință de reducere a exporturilor de la 1640 tone (1995) la 156 tone (1998). Principalele piețe spre care România și-a orientat exporturile au fost cele din Orientul Mijlociu.

La carnea de pasăre, în cadrul schimburilor comerciale externe, volumul exportului a înregistrat începând cu 1995 o scădere drastică, fiind de 967 tone față de 4972 în 1994 și după 1995 exporturile au fost modeste (tabelul 6.4). Principalele piețe de destinație au fost Germania și Republica Moldova.

Tabelul 6.4**Evoluția comerțului exterior la carnea de pasăre**

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Export - volum (t)	4972	967	942	1325	1137	803
Import - volum (t)	39040	24541	3167	14419	45117	25755

Sursa: MIC, MAA.

Importurile de carne de pasăre au scăzut în 1995 și mai ales în 1996 datorită creșterii taxelor vamale de la 25% în 1994 la 143%. Începând cu 1998, importurile au crescut în condițiile în care taxele vamale au scăzut începând cu luna mai 1997 la 60% și 45% începând cu 1998 și la 28% pentru importurile din țările CEFTA.

În 1999 importurile au crescut la 45,2 mii tone față de 14 mii tone în 1998, pondere în consumul mediu pe locuitor la carnea de pasăre a fost de 15,5% (cca 2 kg pasăre din import).

În anul 1995 a intrat în vigoare Acordul de Asociere dintre România și UE, care oferă o bază juridică pentru schimburile cu produse agroalimentare dintre România și UE în cadrul cooperării și integrării economice. Concesiile pe care și le-au oferit părțile constau în reducerea taxelor vamale de import și eliminarea restricțiilor cantitative în scopul de a dezvolta schimburile comerciale. Concesiile acordate de UE pentru importurile din România cuprind contingente tarifare pentru carnea de gâscă, conserve și preparate din carne de porc cu o reducere de 50% a prelevărilor variabile și o creștere anuală a cotelor cu 10%; pentru ovine și carne de oaie, carne de vită, de porc și pasăre cu o reducere a taxelor vamale, prevăzute inițial de 20% în primul an, 40% în al doilea și începând cu al treilea an de 60%, precum și o creștere anuală a contingentelor cu 10%.

În decembrie 1995 s-a agreat o liberalizare treptată a comerțului cu produse agroalimentare în cadrul CEFTA, urmând ca după negocieri ulterioare să se ajungă la o liberalizare completă. La summitul de la Varșovia din decembrie 1997, termenul limită stabilit pentru 1998 a fost amânat și s-a finalizat lista de preferințe, produsele fiind grupate în câteva categorii cu diferite grade de liberalizare:

- produse nelimitate cantitativ și exceptate de taxe vamale din 1.I.2000, oi și capre vii și carne;
- produse cu taxe vamale preferențiale (carne de pasăre, 28% etc.);
- produse cu taxe vamale contingentate până la 1 ianuarie 2000/vite, porci, păsări, între 10-15%; carne de vită și porc în carcase, 20-25%; conserve din carne, 15-18% etc.).

Aderarea țării noastre la CEFTA a facilitat liberalizarea treptată a taxelor vamale, în aceste condiții relația protecție vamală a produselor din industria alimentară beneficiază de un nivel mai ridicat decât produsele agricole, 20-28% față de 10-15%.

Efectul acordului a fost de a stimula importurile din țările CEFTA, în special în comerțul cu Ungaria. Creșterea importurilor a fost favorizată de pătrunderea pe piața noastră a unor produse cu grad sporit de competitivitate (produse care beneficiază în țările de origine de politici de susținere a prețurilor și a exporturilor), precum și de concesiile tarifare prevăzute de acord. Acest fapt a condus la anumite distorsiuni pe piața românească în ceea ce privește desfacerea produselor indigene, cât și sub aspectul restructurării unor sectoare ale industriei alimentare, în special carnea de porc și pasăre, preparatele și conservele de carne.

Drept urmare a importurilor ieftine, mai ales din Ungaria, s-au impus măsuri de protecție, prin acordarea unor subvenții la export în cazul produselor respective cu scop de a încuraja producătorii autohtoni.

6.3. Agenți economici și canale de distribuție

Industria alimentară din România se caracterizează prin existența unor supracapacități de producție create înainte de 1989, cu un nivel de productivitate scăzut și tehnologii învechite. Produsele sunt de calitate scăzută din punct de vedere al standardelor internaționale.

Producția fizică industrială de carne a scăzut după 1990 datorită ofertei reduse de materie primă, reducerea cererii interne, precum și competitivitatea scăzută atât pe piața internă, cât și externă și în plus produsele românești s-au confruntat cu concurența produselor din import, ale căror cantități au crescut după 1997 când taxele la import au fost reduse.

Până în 1990 în economia planificată totul era stabilit prin plan, canalele de distribuție se aflau sub controlul statului, stabilindu-se furnizorii, angrosiștii, prețurile etc. Unitățile producătoare erau obligate să-și vândă producția la fondul de stat. Animalele vii destinate sacrificării erau transportate la abatoare, care erau incluse în unități complexe de industrializare a cărnii care includeau și fabrici de mezaturi și conserve, instalații frigorifice, spații de depozitare etc.

În perioada de tranziție, s-a acordat o atenție deosebită ofertei de produse agroalimentare și au fost adoptate o serie de acțiuni și măsuri de politică privind piețele agroalimentare.

Astfel, la nivelul producătorilor agricoli, a fost eliminat sistemul de contracte obligatorii și producătorii au avut libertatea deciziei privind destinația producției lor. De asemenea, a fost liberalizată piața țărănească și au fost eliminate interdicțiile de vânzare pe piață la carne și produse animale.

Au apărut canale de marketing private: intermediari, angrosiști, precum și detașiști privați cu magazine proprii.

La nivelul procesatorilor au apărut unități private de prelucrare ceea ce a condus treptat de la o retragere semnificativă a statului de pe piețele agroalimentare interne, pornind de la nivelul producătorilor și cel al distribuției finale și în 1997 s-au eliminat toate intervențiile asupra prețurilor produselor agroalimentare.

Industria cărnii deține 14% din volumul industriei alimentare. În sectorul de carne funcționează circa 4000 de agenți economici din care:

- 56 de societăți comerciale cu profil alimentar din care 17 societăți sunt privatizate și 30 societăți se află în curs de privatizare;
- 114 societăți sunt cu activitate de abatorizare și de prelucrare, din care 58 sunt avicole (28 sunt privatizate și 30 în curs de privatizare);

- 56 sunt societăți de creșterea porcilor (23 sunt privatizate și 33 în curs de privatizare);
- 3830 sunt agenți economici privatizați locali dar de capacitate mică.

În prezent circa 70% din producția de carne și preparate se realizează în sectorul privat, în timp ce sectorul de stat funcționează la o capacitate sub 20%. (tabelul 6.5).

Tabelul 6.5

Evoluția producției de carne industrializată în perioada 1999

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
- Carne tăiată în abatoare - mii t, din care:	699	947	855	623	626	601	604	607	496	374	361
- sector privat - mii t	-	-	-	32	36	162	242	226	237	210	249
- % din total	-	-	-	5,1	5,8	27,0	40,1	37,2	47,8	56,1	68,9
- Preparate din carne - mii t, din care:	279	365	260	184	168	175	179	150	125	129	147,0
- sector privat - mii t	-	-	-	70	25	79	95	80	84	104	121
- % din total	-	-	-	38,0	14,9	45,1	53,1	53,3	67,2	80,6	81,7

Sursa: Anuarul statistic al României, 1993, 2000, CNS.

În sectorul de industrializare a cărnii, capacitatea de prelucrare este de:

- 675 mii tone carne tăiată, din care 463 mii tone în sector privat;
- 220 mii tone preparate de carne;
- 30 mii tone conserve de carne;
- 15 mii tone semiconserve de carne;
- 3,7 mii tone preparate crude uscate;
- 50 mii tone grăsimi alimentare;
- 11 mii tone grăsimi industriale

și capacitatea de depozitare frigorifică este de 273,8 mii tone, din care 25% aparține sectorului privat.

Facilitarea accesului pentru consumator la oferta de hrană se face prin distribuție, respectiv circuite directe și tradiționale sau locale.

Distribuția face de fapt legătura între producția agroalimentară și beneficiar, respectiv consumatorul final. Schematic circuitele de distribuție a cărnii se prezintă conform figurii 6.4.

În sectorul cărnii, asigurarea cu materie primă se face prin preluarea anima-

lelor de la producători (întreprinderi de stat, asociații economice, ferme private) fără a exista o piață organizată prin licitație. Fluxurile de valorificare se fac prin canale după cum ilustrează figura 6.5.

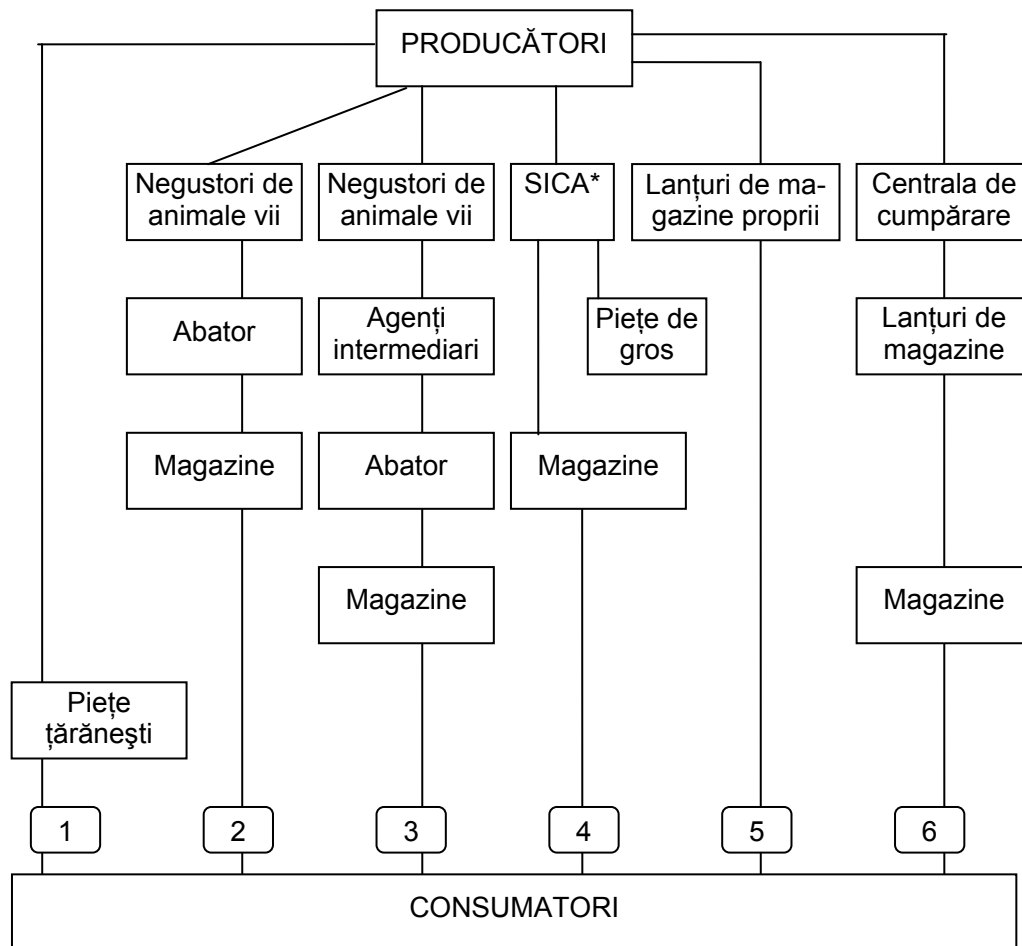

Figura 6.4. Circuite de distribuție a cărnii

* SICA - Societatea de interese colective agricole cu rol de prestare servicii, preluând tot circuitul "viu" al cărnii.

Integrarea agroindustrială (pe verticală) include ansamblul activităților de aprovizionare, producție, prelucrare, distribuție și vânzare cu amănuntul, realizat de așa natură încât integratorul este în măsură să ia decizii pe toate verigile lanțului de activitate integrată.

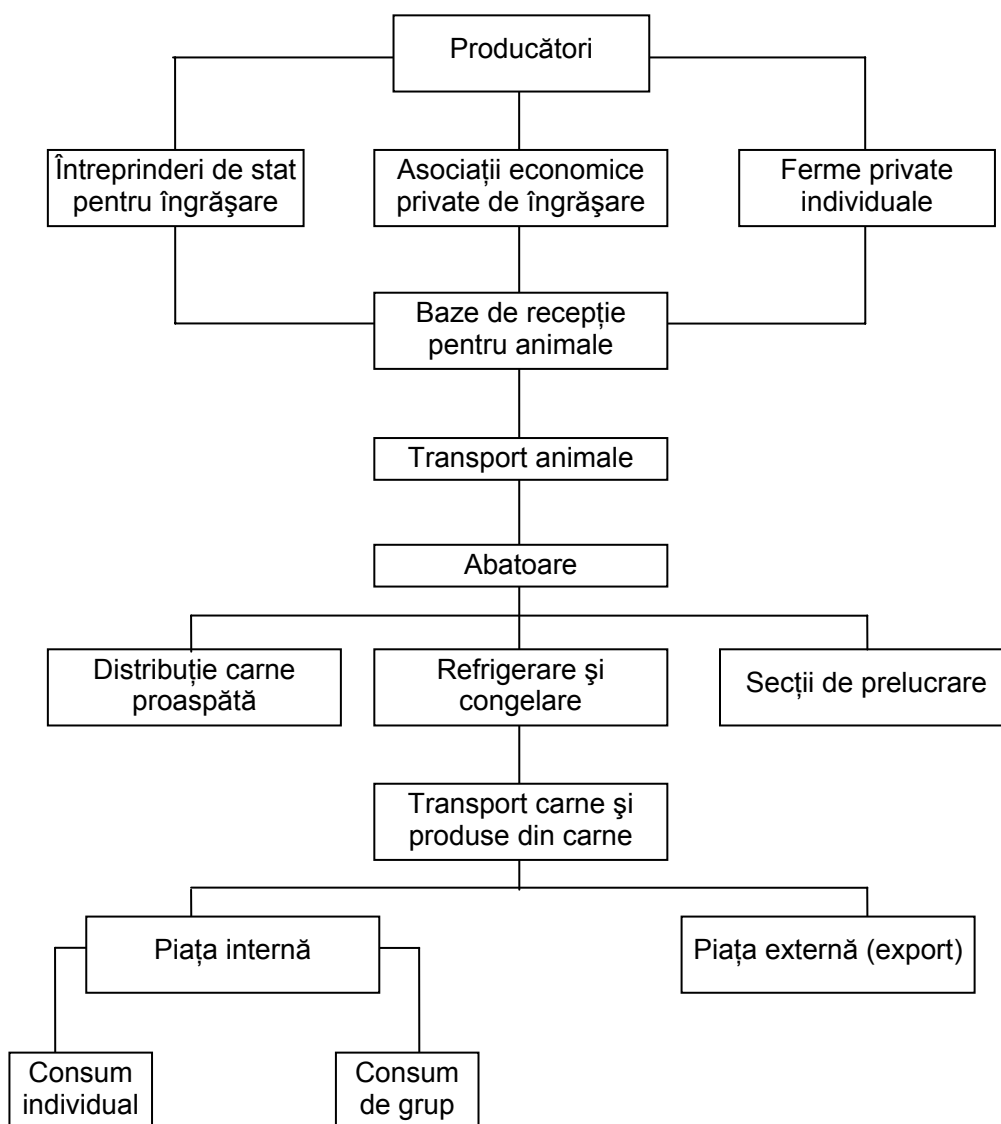

Figura 6.5. Fluxurile de valorificare a cărnii

6.4. Prețurile

Până în anul 1990 prețurile la produsele agroalimentare erau controlate și fixate de stat atât la producător, cât și consumator. Prețurile erau stabilite pe baza costurilor de producție, la care se adaugă și un mic profit (beneficiu).

Începând cu anul 1990, o problemă prioritară pentru perioada de tranziție a fost liberalizarea prețurilor, optându-se în primii ani pentru o liberalizare graduală. Intervenția statului a fost menținută câțiva ani, în special la produsele de bază,

printre care și carnea de porc și pasăre, prețuri care erau "negociate" între producători, procesatori și guvern.

În perioada 1989-1993, prețurile la producător și de-a lungul filierei produselor animale au fost fixate în mod direct de stat. După 1993 s-a stabilit un "preț minim garantat" enunțat prin hotărâri ale guvernului; acesta era valabil pe tot cuprinsul țării și în tot cursul anului, până la apariția unei noi reglementări. Producătorii care își vindeau produsele către sistemul "oficial" aveau dreptul, conform legislației în vigoare, la încasarea "primelor de producție" care reprezentau, în medie, aproximativ o treime din prețul minim garantat. Aceste măsuri au fost incluse în Legea nr. 83/1993 privind sprijinul acordat de stat producătorilor agricoli. Primele erau transferate de la buget întreprinderilor de prelucrare a cărnii care făceau dovada de a fi achiziționat produsele declarate prin lege "de importanță națională" la prețurile minim garantate.

Sistemul de subvenționare a produselor animaliere permite astfel alocarea unei părți substanțiale din bugetul MAA complexelor de porci și păsări.

Trebuie remarcat faptul că liberalizarea prețurilor în februarie 1997 la carnea de porc și pasăre a dus la o creștere a prețurilor de peste două ori.

În perioada de după 1989 carnea de vită nu a beneficiat de subvenții importante ceea ce s-a răsfrânt direct asupra prețurilor de pe piața internă, care în lipsa cererii, au rămas mici, în termeni reali și prețurile de vânzare cu amănuntul la carnea de vită au fost controlate. După jumătatea anului 1993, conform cu noul regim al prețurilor, prețurile la carnea de bovine au fost liberalizate urmând ca piața să joace un rol important în formarea prețului. La carnea de porc după introducerea noilor reglementări de preț în perioada mai-octombrie 1993, la nivelul producătorului prețurile minim garantate (inclusiv primele la producător) au înlocuit prețurile de achiziție fixate anterior.

Din anul 1999 a început introducerea treptată a unor prime la export la carnea de porc de 4300 lei/kg în limitele unei cantități de 20 mii t și 5500 lei/kg în limita unei cantități de 10 mii tone.

Prețurile la producător au crescut după 1989 cu fiecare an, dublându-se în fiecare an față de anul precedent (tabel 6.6). În anul 1997 la carnea de vită, prețul la producător a crescut de 2,2 ori față de 1996, la carnea de porc și pasăre creșterea a fost de 2,1 ori determinată în principal de liberalizarea prețurilor în februarie 1997 și eliminarea subvențiilor acordate pentru aceste produse.

Tabelul 6.6

Prețuri medii la producător (la poarta fermei)

- lei/kg g.v. -

	1988	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Carne bovine	15,0	27,9	52,3	298,0	633,9	1343,4	1917,7	2513,4	5568,4	11366,1	21000	38000
Carne porcine	11,0	25,0	73,8	331,1	896,3	1870,6	2656,1	3609,6	7883,4	13597,1	32000	40000
Carne pasăre	14,0	27,1	77,7	342,0	964,0	2453,9	2147,2	3600	7694,1	9937,8	25000	33500

Sursa: CNS, MAA.

După 1990, nivelul indicilor prețurilor de consum la carne au crescut în fiecare an. Comparativ cu anul 1990, în 1995 creșterea la carne a fost de peste 125 ori, în special la preparate și conserve din carne de peste 146 ori (figura 6.4). În 1999 creșterea a fost la carne, preparate și conserve de carne de 744 ori, creșterea cea mai mare a fost la carnea de pasăre de 861 ori.

Nivelul indicelui prețurilor la carne și preparate din carne a depășit nivelul prețurilor alimentare, mai ales după liberalizare (figura 6.6).

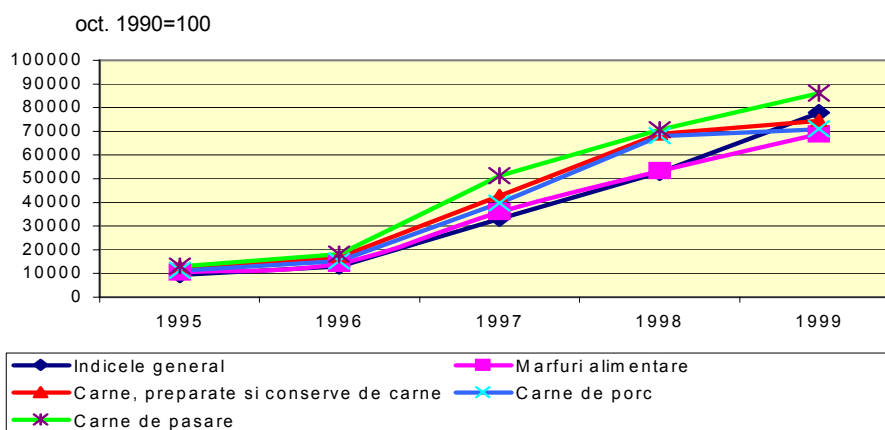

Figura 6.6. Indicii prețurilor de consum, media anuală

Acest fenomen a influențat nivelul consumului și cererii de carne, în sensul diminuării prin efectul venitului scăzut și prețului.

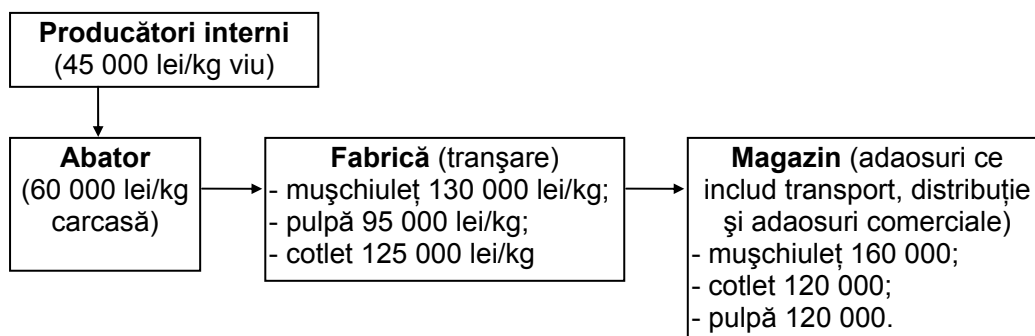
6.5. Competitivitatea pieței cărnii

Producția românească de carne este mai puțin competitivă conform standardelor internaționale și trebuie avut în vedere că România se va confrunta cu o concurență puternică la carnea de porc și pasăre la aderarea în UE.

Mărimea redusă a dimensiunilor exploatațiilor în medie de 2-3 porci, 8-10 capete păsări și 1,4 taurine conduce la costuri de producție ridicate și ofertă redusă, consumul familial având pondere de cca 30-40%. Distanțele lungi de la producători la procesatori și la consumator implică creșteri ale costului transportului pe filieră. O altă problemă este legată și de ponderea cheltuielilor cu furajele în costul de producție, care mai ales la porc și pasăre reprezintă cca 70%. Consumurile specifice pe un kilogram de spor sunt ridicate, depășind în medie 5 kg furaj concentrat la carnea de porc și 2,5 kg la carnea de pasăre. Există și excepții în cazul cărnii de pasăre, în unitățile avicole cu producții semnificative (ex.: Avicola Bacău, Crevedia, Buzău, Călărași, Brașov) care au realizat consumuri specifice medii de 1,9-2,1 kg, comparabile cu cele obținute în UE.

În ceea ce privește cheltuielile cu procesarea, fiecare verigă din lanț sporește adaosul cu până la 40%. Astfel, la carnea de porc la sfârșitul anului

2000, prețul la producător era în medie de 45 000 lei/kg viu și respectiv 60 000 lei/kg carcasă.

Odată ieșite din fabrică, carnea și preparatele mai suferă un adaos de 15-30%, incluzând cheltuielile de distribuție, cât și adaosul comercial, magazine mari gen supermarket au un adaos de 5-6%, iar magazinele mici practică adaosuri de 15-30%.

Coeficientul de protecție nominală

Carnea de porc are cea mai mare pondere în producția totală de carne, precum și în consumul de carne al populației. Este important de a evalua competitivitatea internațională a cărnii de porc din România, de a analiza raporturile dintre prețurile interne comparativ cu cele internaționale, respectiv utilizarea coeficientului de protecție nominală (CPN). Pentru calcularea CPN s-au utilizat prețuri interne medii comparate cu prețuri externe (ca prețuri de import CIF), respectiv la prețul de import cu care carcasa de porc intră în țară se adaugă cheltuielile legate de transport, manipulare etc., până la depozitare.

Prețul mediu (la poarta fermei) a fost de 38000 lei/kg greutate vie. Prin procesare primară (abatorizare, refrigerare) prețul carcasei de porc a fost în medie de 57230 lei/kg (tabelul 6.7). La importul de carcasă de porc prețul mediu CIF a fost de 1520 dolari SUA/tonă, cu o taxă vamală aplicată de 45%. Pe piața internă carcasa de porc importată a avut în medie un preț de 68450 lei/kg (tabelul 6.8).

În aceste condiții raportul preț extern și preț intern, cunoscut sub numele de "coeficient de protecție nominală" este de 1,19 și reflectă protecția prin preț a agenților economici interni (tabelul 6.9).

Tabelul 6.7

Prețuri interne la carnea de porc - media 2000

1. La poarta fermei	
- costul de producție, lei/kg g.v.	35000
- profit lei/kg	3000
- prețul la poarta fermei lei/kg g.v.	38000

2. Abatorizare, procesare	
- preț de achiziție lei/kg g.v.	38000
- preț de achiziție lei/kg carcasă	48500
- cheltuieli procesare	3900
- preț intermediar	52400
- preț subproduse	7500
- preț mediu, carcasă proaspătă lei/kg	44900
- refrigerare (scăzământ)	2250
- preț mediu, produs refrigerat lei/kg	42650
- cheltuieli manipulare, transport	6480
- TVA	8100
Preț de vânzare, produs refrigerat, lei/kg	57230

Tabelul 6.8

Prețuri la importul de carne de porc

Prețul mediu CIF (dolari/t carne congelată)	1520	1520
Taxă vamală (45%)	684	0
Comision vamal	3,8	3,8
Certificat sanitar-veterinar	7,6	7,6
Cheltuieli de transport	152,0	152,0
Cheltuieli de depozitare, manipulare, profit importator	499,2	499,2
TVA	288,8	288,8
Preț mediu de vânzare en-gros, dolari/t	3155,4	2471,4
Rata oficială de schimb - lei/dolar (anul 2000)	21693	21693
Preț mediu de vânzare en-gros lei/kg carne import	68450,0	53612,1

Tabelul 6.9

Determinarea coeficientului de protecție nominală la carnea de porc

La taxa vamală în vigoare	1,19
La taxa vamală zero (Legea nr. 20/1999)	0,94

Având în vedere faptul că cca 70% din carnea de porc importată intră prin zonele defavorizate unde taxa vamală este zero, această variantă "CPN" are valoarea de 0,94, subunitară fapt care ilustrează lipsa de protecție a producătorilor autohtoni.

Ca o concluzie despre eficiența și competitivitatea sectorului de carne, trebuie realizat faptul că o economie concurențială va implica acțiuni și măsuri care se vor face resimțite în primul rând de actualii producători de subzistență. Potrivit Ord. nr. 108/2001, privind dimensiunile minime ale exploatațiilor agricole, vor fi sprijinite acele exploatații profitabile, orientate spre piață, respectiv cele cu minim 50 capete taurine la îngrășat, minim 100 porci și minim 5000 păsări de carne. În prezent numărul exploatațiilor care au aceste dimensiuni reprezintă circa 8-10%.

6.6. Coordonate ale restructurării pieței cărnii în vederea aderării la UE

6.6.1. Politica UE în sectorul cărnii

Uniunea Europeană sprijină în mod curent producătorii de carne în funcție de specia de animale.

Carnea de vită și vițel beneficiază de un sistem de reglementări care se referă la animale vii, tăieri, carne proaspătă, refrigerată, congelată, produse și conserve. Aceste reglementări cuprind: regim de prețuri, regim de frontieră, intervenție la stocaj, regim de prime și alte măsuri. Astfel, producătorii de carne de vită din UE beneficiază de plăți directe în funcție de sistemul lor de producție. Achiziționarea cărnii de vită de către organismele de intervenție publică se face în funcție de calitate, existând un sistem de clasificare a carcaselor conform unor criterii comune referitoare la conformație și procentul de acoperire cu seu după sistemul de clasificare EUROP și prețul variază în funcție de calitate.

Politica Agricolă Comună prevede în acest sector un sistem de intervenție, prețuri prag la import și refinanțarea exporturilor, un sistem de subvenții prin plăți directe la producători și un set de reglementări referitoare la standardele de calitate și o serie de detalii tehnice referitoare la importuri și exporturi. Începând cu anul 2002 se va susține sistemul de depozitare privată. Prețul intern al UE la carnea de vită este susținut și prin măsuri tarifare și subvenții la export pentru a acoperi diferența posibilă dintre prețul din UE și prețurile de pe piața mondială.

Carnea de porc. Se acordă sprijin limitat producătorilor de carne de porc datorită ciclului de producție scurt. Prețurile la carnea de porc urmăresc un model ciclic. Când prețurile cresc este ușor de mărit producția într-o perioadă scurtă de timp. Pe măsură ce producția crește situația prețurilor se poate inversa cu ușurință.

Un sprijin sporit pentru producătorii de carne de porc poate ușor destabiliza UE și alte piețe. În consecință, UE practică un sistem limitat de sprijin pentru producătorii de carne de porc. Acesta ia forma: tarifelor la import, subvenții la export și dacă este cazul ajutorul acordat comercianților pentru depozitarea cărnii de porc pentru o perioadă de timp limitate. Pentru depozitarea privată în cazul semi-carcaselor ajutorul este de 389 euro/tonă pentru o perioadă de șase luni.

Pentru a opera această schemă este importantă stabilirea prețului carcaselor conform unei clasificări comune. De aceea UE solicită abatoare care să opereze cu sistemul de clasificare EUROP. Sistemul de clasificare se bazează pe % de carne slabă din carcasă. La gradul E (excelent), carcasa are 55% sau mai mult carne slabă; gradul U - 50-55%, gradul R - 45-50%, gradul O - 40-45% și gradul P (nesatisfăcător) sub 40%.

Întrucât clasificarea nu poate fi făcută printr-o inspecție vizuală, Comisia Europeană autorizează aparatură pe care statele membre pot să o folosească, echipament care costă între 10 000 și 20 000 dolari SUA.

Avantajele suplimentare ale utilizării scalei comune de clasificare și a monitorizării prețului constau în faptul că permite fermierilor o plată echitabilă bazată pe calitatea carcaselor furnizate la abatoare și sporește transparența pieței.

Carnea de pasăre. Ca și în cazul porcului, ciclul de producție scurt determină sprijinul mic acordat de UE crescătorilor de păsări, care înseamnă protecție vamală și subvenții la export. Mărimea subvențiilor la export depinde de prețul mondial al pieței, de produsul exportat și uneori de destinația exporturilor. Clasificarea și standardele de comercializare sunt importante. Carnea de pasăre comercializată în UE, sub anumite denumiri definite în legislația europeană, trebuie să corespundă caracteristicilor cuprinse în legislație. Carcasele și porțiuni de carcasă de pasăre definite în legislația europeană se clasifică în clasele "A" sau "B". Pentru a face parte din clasa "A" carnea de pasăre trebuie să îndeplinească următoarele criterii:

- să aibă o bună conformație, pieptul bine dezvoltat, picioarele cărnoase;
- în cazul păsărilor congelate nu trebuie să existe urme de arsuri.

Puii congelați nu vor fi comercializați în UE dacă se depășește conținutul de apă peste limitele maxime stabilite.

6.6.2. Restructurarea sectorului de carne în România

În vederea aderării țării noastre la UE, se impun schimbări majore pentru a utiliza aceleași mecanisme de sprijin. Astfel, având în vedere complexitatea standardelor de calitate pentru carne de vită, porc și pasăre, introducerea acestora trebuie să devină prioritară. Acest lucru nu necesită numai schimbări legislative și instituționale dar și informarea producătorilor de carne și a procesatorilor.

Introducerea sistemului de clasificare a carcaselor "EUROP" va permite o plată echitabilă, bazată pe calitatea carcaselor și va conduce la îmbunătățirea calității producției, întrucât prețul este corelat cu calitatea carcusei.

În prezent în România prețurile nu sunt corelate cu calitatea. La bovine se impune introducerea unui sistem de identificare și înregistrare a animalelor (crotaliere) acțiune care a demarat, în prezent fiind 240 mii bovine cu crotalii și fișe de înregistrare și identificare. Acest sistem de identificare se impune pentru etichetarea cărnii de bovine în mod similar cu sistemul din UE.

În perspectiva de dezvoltare a sectorului de producere a cărnii se impune o creștere a efectivelor de bovine prin măsuri de ameliorare a efectivelor existente, scăderea intervalelor între fătări, creșterea natalității. La porci și păsări sporirea efectivelor trebuie să se bazeze pe folosirea hibridilor autohtoni care au performanțe similare celor existente pe plan mondial și pe utilizarea unor tehnologii de hrănire adecvate și pe asigurarea unei baze furajere corespunzătoare pentru exprimarea potențialului productiv. De exemplu, la porcine hibridul de Periș (L.S.P. 345) are carcasa cu 54-56% masă musculară.

Se impune sprijinirea crescătorilor de animale în direcția creșterii dimensiunii medii a fermelor.

În ceea ce privește procesarea este necesar să se îmbunătățească competitivitatea produselor prelucrate și orientarea în acord cu cerințele de piață, încurajarea piețelor de “nișă” (cantități mici, calitate deosebită) pentru un anumit segment de consumatori.

Este necesar să se îmbunătățească controlul calitativ al produselor în acord cu cerințele minime de securitate alimentară cerute în UE.

Pentru restructurarea și dezvoltarea sectorului de carne se impun direcții de investiții în:

- echipamente de tăiere;
- modernizarea și chiar înlocuirea instalațiilor frigorifice în vederea alinierii depozitelor de stocarea cărnii și produselor la normele UE;
- ambalaje, etichetare, promovare;
- monitorizare și control la recepția animalelor, tăiere, procesare, comercializare.

În vederea armonizării legislative cu UE, până în 2004 vor fi elaborate:

- normale sanitar-veterinare privind producția și comercializarea cărnii proaspete (armonizare cu Directiva 77/99 EEC);
- norme sanitar-veterinare privind protecție și bunăstarea animalelor în transport și tăiere (armonizare cu Directiva nr. 93/119/EEC).

Bibliografie

- Alexandri, C., *Securitate și echilibru alimentar în România*, Editura GEEA, București, 2001
- Gavrilescu, D.; Șerbănescu, C.; Florian, V.; Costea, M.; Alexandri, C., *Cererea, oferta și prețurile agricole 1990-1995*, INCE-IEA, București, 1996
- Gavrilescu, D.; Giurcă, D. (coord.), *Economie agroalimentară*, Editura Expert, București, 2000
- Marin, D.; Popescu, C.; Bara, S.; Rusali, M.; Moldovan, M., *Analiza reformei comerciale și impactul asupra produselor sensibile*, MAA, INCE, București, 1998
- Tsakok, I., *Agricultural price policy - a practitioner's guide to partial equilibrium analysis*, Cornell University Press, 1990

- ***, *FAO Yearbook Production*, vol. 52, Rome, 1999
- ***, *Perspectives a moyen terme des produits agricoles, Projections a l'horizon 2005*, Rome, 2000
- ***, *FAO Yearbook Commerce*, vol. 52, Rome, 1999
- ***, *La situation mondiale de l'alimentation et de l'agriculture 2000*, FAO, Rome, 2000
- ***, *Commodity market review 1998-1999*, FAO, Rome, 1999
- ***, *Review of agricultural policies Romania*, OECD, 2000
- ***, *Eurostat, EAA (Economic Accounts for Agriculture)*, Luxembourg, 8-9, 2000
- ***, *Eurostatistics - data for short-term economic analysis*, Eurostat, vol. Theme 1
- ***, *European Communities*, 2000, 4 Theme 6
- ***, *Eurostat Yearbook*, 98/99
- ***, *Agricultural prices trends in the EU in the first quarter of 2000*, G. Mahon
- ***, *Agriculture and fisheries*, nr. 16/2000
- ***, *Survey of bovine animals livestock in 1999 and production forecast for 2000*, nr. 5-7/2000
- ***, *Beef sector - European Union, Agriculture and Rural Development*, Agenda 2000

CENTRUL DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
Redactor-șef: Valeriu IOAN-FRANC

Redactori: Mihaela PINTICĂ, Ecaterina IONESCU, Ortansa CIUTACU
Secretariat științific: Dan OLTEANU, Alexandra PURCĂREA
Machetare, tehnoredactare și concepție grafică: Nicolae LOGIN
